

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

EUTROPIUS

WITH A DICTIONARY.

Price Three Shillings.

600032501H

41.

236.

E U T R O P I I

BREVIARIUM

HISTORIAE ROMANAE.

EUTROPII
BREVIARIUM
HISTORIAE ROMANAE;
WITH
A SUMMARY, A COMPLETE DICTIONARY,
AND AN
INDEX OF PROPER NAMES.

LONDON:
SIMPKIN, MARSHALL, & Co.
STATIONERS' HALL COURT.

1841.

236.

Printed by J. L. Cox and Sons,
75, Great Queen Street, Lincoln's-Inn Fields.

PREFACE.

THE usefulness of Eutropius's Compendium of Roman History is generally admitted. The present is intended as a school-edition of it.

A summary of each book is prefixed, presenting a sort of conspectus of the History, and also a Chronological Table of the leading events, which may be useful in examining pupils. The Dictionary will, it is hoped, be found pretty complete. Of the Proper Names it was not possible in a small compass to give more than an Index, showing the nominative and genitive cases, and the word to be used in translating; nor would it have been of much use to give more, without enlarging so much as would have made the book far too bulky. The convenience, for pupils, of having all they want, text-book and dictionary, together in one volume, is too obvious to require any remark.

A. A.

London, 1841.

SUMMARY.

BOOK I.

(a. U. c. 1—365, ant. C. 754—389).

- CHAP. 1. The founding of Rome by Romulus, ant. C. 754.
 —2. The government of Romulus.—3. Government of Numa Pompilius, a mild and pacific king.—4. Government of Tullus Hostilius, a warlike king.—5. Government of Ancus Marcius.—6. Government of Tarquinius Priscus.—7. Government of Servius Tullius.—8. Government of Lucius Tarquinius Superbus, or Lucius Tarquinius, the tyrant: end of the *Monarchy*.—9. Election of the *First Consuls*, a. U. c. 245, ant. C. 509.—10. War with Tarquinius, the banished king.—11. War with Porsena and the Sabines.—12. Creation of a *Dictator* and *Magister Equitum*, a. U. c. 253, ant. C. 501.—13. Appointment of the tribunes of the people, *Tribuni Plebis*; and war against the Volsci, a. U. c. 261, ant. C. 493.—14. War of Quintus Marcius against Rome, a. U. c. 263, ant. C. 491.—15. War of the Fabii against the Veientes: *First Census*.—16. Choice of L. Quinctius Cincinnatus, as dictator.—17. Appointment of the *Decemviri*.—18. Capture of the town of Fidenae.—19. History and exploits of Marcus Furius Camillus.

BOOK II.

(a. U. c. 365—512, ant. C. 389—242).

- CHAP. 1. Appointment of military tribunes, *Tribuni Militares*, with power of consuls.—2. Death of Camillus: war with the Gauls.—3. War with the Gauls: bravery of Marcus Valerius: war with the Latins.—4. War with the Samnites.—5. Continuation of the war with the Samnites.

—6. War with the people of Tarentum and Pyrrhus.—7. Continuation of the war with Pyrrhus.—8. Continuation of the war with Pyrrhus: death of Pyrrhus.—9. Embassy of Ptolemy, king of Macedonia, to Rome, to obtain the friendship of the Romans: war with the Picentes and the Sallentini: founding of several new towns.—10. First Punic war, 264-241 ant. C.: *first naval battle* of the Romans under Duillius.—11. Continuation of the war with Carthage: capture of Regulus.—12. Continuation of the war with Carthage.—13. Continuation of the war: good and bad success of the Romans.—14. Embassy and death of Regulus.—15. Further misfortunes of the Romans in the same war.—16. End of the first Punic war.

BOOK III.

(a. U. c. 512—551, ant. C. 242—203).

CHAP. 1. War with the Sardinians, the Ligures, and the Illyrians.—2. War with the Gauls and the Istri.—3. Beginning of the second Punic war, 218-201 ant. C.—4. Hannibal's march over the Alps: battle at the Trebia.—5. Battle of Cannae.—6. Continuation of the war.—7. Battle at Nola. Philip, king of Macedonia.—8. Rising fortune of Hannibal.—9. Success of P. Corn. Scipio, and misfortune of Hannibal.—10. Further success of Scipio. Hannibal's despair. Death of Hasdrubal.—11. Scipio goes to Africa. War with Syphax. Hannibal leaves Italy.—12. The Romans treat with the Carthaginians about peace. Continuation of the war by Hannibal.—13. Flight of Hannibal. Peace made. End of the second Punic war.

BOOK IV.

(a. U. c. 551—649, ant. C. 203—105).

CHAP. 1. War of the Romans with Philip, king of Macedonia, and with Nabis, tyrant of Lacedaemon.—2. War

with Antiochus, king of Syria, the Aetolians, and Prusias, king of Bithynia.—3. War with Perseus and the king Gentius.—4. End of the war with Perseus. War with Epirus and the Illyrians.—5. Third Punic war, 150-146 ant. C. Death of Masinissa. Destruction of Carthage, ant. C. 146.—6. War with Andiscus or Pseudo-Philippus. Destruction of Corinth, ant. C. 146.—7. War with Pseudo-Perseus in Macedonia, and with Viriathus in Spain.—8. Capture and destruction of Numantia. Death of Attalus.—9. War of the Romans with Aristonicus.—10. War with the Transalpine Gauls.—11. War with Jugurtha.

BOOK V.

(a. U. c. 649—677, ant. C. 105—77).

CHAP. 1. War with the Cimbri and Teutones.—2. War with the Picentes, Marsi, and Peligni.—3. War of the Citizens, or civil war, between Marius and Sulla. First war against Mithridates.—4. Continuation of the Mithridatic war.—5. Sulla's return to Italy; various engagements between him and the party of Marius.—6. End of the first civil war.

BOOK VI.

(a. U. c. 677—709, ant. C. 77—45).

CHAP. 1. War with Sartorius.—2. War against Macedonia.—3. War with Cilicia and Pamphylia.—4. Illyrian war and civil war of the consul Lepidus.—5. Another war against Mithridates.—6. War with Spartacus.—7. Continuation of the Mithridatic war.—8. Macedonian war.—9. War with the Isle of Crete.—10. End of the war with the pirates, with Mithridates and Tigranes.—11. Further warlike operations of Pompey.—12. Conspiracy of Catiline.—13. Triumphal entry of Metellus and Pompey.—14. Caesar's campaigns in Gaul.—15. The Parthian war.

—16. Civil war between Caesar and Pompey.—17. Caesar's war with Ptolemy of Aegypt and Pharnaces, king of Pontus.—18. Caesar's war in Africa with Juba, king of Mauritania, and Pompey's party.—19. Caesar's war in Spain.—20. Caesar's proceedings at Rome, and death.

BOOK VII.

(a. U. c. 709—850, ant. C. 44—post C. 97).

CHAP. 1. The triumvirate of Antony, Octavianus, and Lepidus.—2. Battle at Philippi. Division of the Roman empire.—3. War of Sextus Pompeius. Parthian war. Pompey's death.—4. Battle of Actium. Octavianus Augustus, first Roman emperor.—5. Death of Octavianus Augustus.—6. Government of Tiberius.—7. Government of Caligula.—8. Government of Claudius.—9. Government of Nero.—10. Government of Galba.—11. Government of Otho.—12. Government of Vitellius.—13. Government of Vespasian.—14. Government of Titus.—15. Government of Domitian.

BOOK VIII.

(a. U. c. 850—989, post C. 97—236).

CHAP. 1. Government of Nerva.—2. Government of Trajan.—3. Government of Hadrian.—4. Government of Antoninus Pius.—5. Government of Marcus Aurelius Antoninus (called the Philosopher), and Lucius Verus.—6. Government of Marcus Antoninus alone.—7. Government of Lucius Commodus Antoninus.—8. Government of P. Helvius Pertinax.—9. Government of Salvius Julianus.—10. Government of Septimius Severus.—11. Government of Aurelius Antoninus Bassianus, called Caracalla.—12. Government of Opilius Macrinus and Diadumenus.—13. Government of Marcus Aurelius Antoninus Heliogabalus.—14. Government of Aurelius Alexander Severus.

BOOK IX.

(a. U. c. 989—1047, post C. 236—294).

CHAP. 1. Government of Maximinus.—2. Government of Gordianus, after the murder of Pupienus and Balbinus.—3. Government of Philippus and his Son.—4. Government of Decius.—5. Government of Gallus, Hostilianus, and Volusianus.—6. Government of Licinius Valerianus, with the aid of his son, Gallienus.—7. Period of the thirty tyrants. Postumus, Marius, Victorinus, Tetricus, Odenathus.—8. Government of Claudius and Quintillus.—9. Government of Aurelianus.—10. Government of Tacitus and Florianus.—11. Government of Probus.—12. Government of Carus, Carinus, and Numerianus.—13. Government of Diocletian.—14. Maximianus Herculus, co-emperor with Diocletian; Galerius and Constantius.—15. Campaigns of Diocletian, &c.—16. Abdication of Diocletian and Maximianus Herculus. Diocletian's death.

BOOK X.

(a. U. c. 1047—1119, post C. 294—363).

CHAP. 1. Government of Constantius and Galerius.—2. Galerius and five other emperors.—3. Continuation of the same.—4. Government of Constantine the Great.—5. Constantine II., Constantius, Constans, the sons and successors of Constantine the Great.—6. Government of Constantius. Insurrections of Vetranio and Nepotianus. War with Magnentius.—7. Continuation of the same. Gallus and Julianus chosen emperors.—8. Government of Julian.—9. Government of Jovian.—10. Conclusion.

CHRONOLOGICAL TABLE

OF SOME LEADING EVENTS IN ROMAN HISTORY.

	a. U. c.	ant. C.
Romulus and Remus	1	754
First Consuls created	245	510
First Dictator	253	502
First Tribunes of the People	260	495
L. Q. Cincinnatus Dictator	296	459
Decemviri created	303	452
First Tribunes of the Soldiers	310	465
Camillus takes Veii	358	397
Manlius thrown from Tarpeian rock	371	384
First Plebeian Consuls created	} .. 388	367
Praetors and Curule Aediles created		
First Plebeian Dictator	398	357
First Plebeian Censor	403	352
War with Pyrrhus	474	281
First Punic War	490	265
First Naval Battle, under C. Duillius	494	261
Regulus captured	499	256
Hannibal crosses Alps in Second Punic War	536	219
Battle of Cannae	538	217
Third Punic War	604	151
Scipio takes Carthage	608	147
Jugurthine War	638	116
First Mithridatic War	} .. 664	91
Marius and Sulla		
Sulla created Perpetual Dictator	672	83
War with Pirates ended by Pompey	687	68
Conspiracy of Catiline detected by Cicero	691	64
Triumvirate of Cæsar, Pompey, and Crassus	695	60
Cæsar's campaigns in Gaul	696	59
Battle of Pharsalus	706	49
Cæsar killed on the Ides of March	710	45
Battle of Actium	723	32
Augustus, Emperor	724	31

EUTROPII HISTORIAE ROMANAE.

LIBER PRIMUS.

a. U. c. 1—365. ant. Chr. 754—389.

I. ROMANUM imperium, quo neque ab exordio ullum fere minus, neque incrementis toto orbe amplius, humana potest memoria recordari, a Romulo exordium habet: qui, Vestalis virginis filius, et (quantum putatus est) Martis, cum Remo fratre uno partu editus est. Is, cum inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exigua in Palatino monte constituit, undecimo Kalendas Maias, Olympiadis sextae anno tertio: post Trojae excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, trecentesimo nonagesimo quarto.

II. Condita civitate, quam ex nomine suo Romam vocavit, haec fere egit. Multitudinem finitimorum in civitatem recepit: centum ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos Senatores nominavit propter senectutem. Tunc, cum uxores ipse et populus non haberent, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbis Romae nationes, atque earum virgines rapuit.

Commotis bellis propter raptarum injuriam, Caeninenses vicit, Antemnates, Crustumino, Sabino, Fidenates, Veientes : haec omnia oppida urbem cingunt. Et cum, orta subito tempestate, non comparuisset, anno regni trigesimo septimo ad deos transisse creditus est et consecratus. Deinde Romae per quinos dies Senatores imperaverunt ; et, his regnantibus, annus unus completus est.

III. Postea Numa Pompilius rex creatus est ; qui bellum quidem nullum gessit, sed non minus civitati, quam Romulus, profuit. Nam et leges Romanis, moresque constituit, qui consuetudine proeliorum jam latrones ac semibarbari putabantur ; et annum descripsit, in decem menses prius sine aliqua computatione confusum ; et infinita Romae sacra ac templa constituit. Morbo decessit, quadragesimo tertio imperii anno.

IV. Huic successit Tullus Hostilius. Hic bella reparavit, Albanos vicit, qui ab urbe Roma duodecimo milliaro absunt. Veientes et Fidenates, quorum alii sexto milliaro absunt ab urbe Roma, alii octavo decimo, bello superavit : urbem ampliavit, adjecto Coelio monte. Cum triginta duobus annis regnasset, fulmine ictus, cum domo sua arsit.

V. Post hunc Ancus Marcius, Numae ex filia nepos, suscepit imperium. Contra Latinos dimicavit : Aventinum montem civitati adjecit, et Janiculum : apud ostium civitatem supra mare sexto decimo milliaro ab urbe Roma condidit. Vigesimo quarto anno imperii morbo periit.

VI. Deinde regnum Priscus Tarquinius accepit. Hic numerum senatorum duplicavit : Circum Romae aedifi-

cavit: Ludos Romanos instituit, qui ad nostram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos; et non parum agrorum, sublatum iisdem, urbis Romae territorio adjunxit; primusque triumphans urbem intravit. Muros fecit, et cloacas; Capitolium inchoavit. Tricesimo octavo imperii anno per Anci filios occisus est, regis ejus, cui ipse successerat.

VII. Post hunc Servius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili foemina, captiva tamen, et famula. Hic quoque Sabinos subegit: montes tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, urbi adjunxit: fossas circa murum duxit. Primus omnium Censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in censum delatis, habuit capitum octoginta tria millia civium Romanorum, cum his, qui in agris erant. Occisus est quadragesimo quinto imperii anno, scelere generi sui Tarquinii, filii ejus regis, cui ipse successerat; et filiae suae, quam Tarquinius habebat uxorem.

VIII. Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus regum, Volscos (quae gens ad Campaniam euntibus non longe ab urbe est) vicit: Gabios civitatem, et Suessam Pometiam subegit: cum Tuscis pacem fecit; et templum Jovi in Capitolio aedificavit. Postea, Ardeam oppugnans, in octavo decimo milliario ab urbe positam civitatem, imperium perdidit. Nam cum filius ejus, et ipse Tarquinius junior, nobilissimam foeminam Lucretiam, eandemque pudicissimam, Collatini uxorem, stuprasset, eaque de injuria marito, et patri, et amicis questa fuisset, in omnium conspectu se occidit. Propter quam causam Brutus, parens et ipse Tarquinii, popu-

lum concitavit, et Tarquinio ademitt imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit: veniensque ad urbem rex, portis clausis, exclusus est. Cumque imperâsset annos viginti quinque, cum uxore et liberis suis fugit. Ita Romae regnatum est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cum adhuc Roma, ubi plurimum, vix usque ad quintum decimum milliarium possideret.

IX. Hinc Consules coepere, pro uno rege, duo hac de causa creari; ut, si unus malus esse voluisset, alter eum, habens potestatem similem, coërceret. Et placuit, ne imperium longius, quam annum unum haberent; ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed civiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse privatos. Fuerunt igitur anno primo, expulsis regibus, Consules Lucius Junius Brutus, (qui maxime egerat, ut Tarquinius pelleretur) et Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiae. Sed Tarquinio Collatino statim sublata dignitas est. Placuerat enim, ne quisquam in urbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo, accepto omni patrimonio suo, ex urbe migravit, et loco ipsius factus est Valerius Publicola consul.

X. Commovit tamen bellum urbi Romae rex Tarquinius, qui fuerat expulsus; et collectis multis gentibus, ut in regnum posset restitui, dimicavit. In prima pugna Brutus consul, et Aruns, Tarquinii filius, invicem se occiderunt. Romani tamen ex ea pugna victores recesserunt. Brutum Romanae matronae, defensorem pudicitiae suae, quasi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiae patrem; quo

morbo mortuo, iterum Horatium Pulvillum collegam sibi sumsit. Ita primus annus quinque consules habuit : cum Tarquinius Collatinus urbe cessisset propter nomen, Brutus proelio perisset, Spurius Lucretius morbo mortuus esset.

XI. Secundo quoque anno, iterum Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porsena, Tusciae rege ; et Romam paene cepit. Verum tum quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius, (cum suscipi non posset in regnum, neque ei Porsena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium præstaret,) Tusculum se contulit, quae civitas non longe ab urbe est ; atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore consenuit. Quarto anno post reges exactos, cum Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt ; et de his triumphatum est. Quinto anno, Valerius, ille Bruti collega et quartum consul, fataliter mortuus est, adeo pauper, ut, collatis a populo nummis, sumtum habuerit sepulturae : quem matronae, sicut Brutum, annum luxerunt.

XII. Nono anno post reges exactos, cum gener Tarquini, ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, nova Romae dignitas est creata, quae Dictatura appellatur, major quam consulatus. Eodem anno etiam Magister Equitum factus est, qui Dictatori obsequeretur. Neque quidquam similis potest dici, quam dictatura antiqua, huic imperii potestati, quam nunc Tranquillitas vestra habet : maxime cum Augustus quoque Octavianus, de quo postea dicemus, et ante eum Caius Caesar, sub dictaturae nomine atque honore

regnauerint. Dictator autem Romae primus fuit Larcus : magister equitum primus Spurius Cassius.

XIII. Sexto decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romae fecit, tamquam a Senatu atque Consulibus premeretur. Tum et ipse sibi Tribunos Plebis, quasi proprios iudices et defensores, creavit, per quos contra Senatum et Consules tutus esse posset. Sequenti anno Volsci bellum reparaverunt, et victi acie, etiam Coriolos, civitatem, quam habebant optimam, perdiderunt.

XIV. Octavo decimo anno post ejectos reges, expulsus ex urbe Quintus Marcius, dux Romanorum, qui Coriolos ceperat, Volscorum civitatem, ad ipsos Volscos contendit iratus; et auxilia contra Romanos accepit, Romanosque saepe vicit. Usque ad quintum milliarium urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis; nisi ad eum mater Veturia et uxor Volumnia ex urbe venissent: quarum fletu et deprecatione superatus, removit exercitum. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset.

XV. Caesone Fabio et Tito Virginio Consulibus, trecenti nobiles homines, qui ex Fabia familia erant, contra Veientes bellum soli susceperunt, promittentes Senatui et Populo, per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, et qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in proelio conciderunt. Unus omnino superfuit ex tanta familia, qui propter aetatem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Post haec census in urbe habitus est, et inventa sunt civium

capitum centum novemdecim millia trecenta novemdecim.

XVI. Sequenti anno, cum in Algido monte, ab urbe duodecimo ferme milliaro, Romanus obsideretur exercitus, Lucius Quinctius Cincinnatus dictator est factus: qui agrum quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere et arans esset inventus, sudore deterso, togam praetextam accepit; et, caesis hostibus, liberavit exercitum.

XVII. Anno trecentesimo et altero ab urbe condita, imperium consulare cessavit, et pro duobus Consulibus decem facti sunt, qui summam potestatem haberent, Decemviri nominati. Sed cum primo anno bene egissent, secundo unus ex iis, Appius Claudius, Virginii cujusdam, qui honestis jam stipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne stuprum a decemviro sustineret; et, regressus ad milites, movit tumultum. Sublata est Decemviris potestas, ipsique damnati sunt.

XVIII. Anno trecentesimo decimo quinto ab urbe condita, Fidenates contra Romanos rebellaverunt. Auxilium praestabant his Veientes et rex Veientium Tolumnius. Quae ambae civitates tam vicinae urbi sunt, ut Fidenae sexto, Veientes octodecimo milliaro absint. Conjunxerunt se his et Volsci. Sed Mamercio Aemilio dictatore, et Lucio Quinctio Cincinnato magistro equitum, victi, etiam regem perdidērunt. Fidenae captae, et excisae.

XIX. Post viginti deinde annos Veientani rebellaverunt. Dictator contra ipsos missus est Furius Camillus, qui primum eos vicit acie; mox etiam civitatem

diu obsidens cepit, antiquissimam Italiae atque ditissimam. Post eam cepit et Faliscos, non minus nobilem civitatem; sed commota est ei invidia, quasi praedam male divisisset: damnatusque ob eam causam, et expulsus civitate est. Statim Galli Senones ad urbem venerunt, et victos Romanos undecimo milliario a Roma apud flumen Alliam secuti, etiam urbem occuparunt: neque defendi quidquam, nisi Capitolium, potuit. Quod cum diu obsedissent, et jam Romani famē laborarent, a Camillo, qui in vicina civitate exsulabat, Gallis superventum est, gravissimeque victi sunt. Postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recesserunt; sed secutus eos Camillus ita cecidit, ut et aurum, quod his datum fuerat, et omnia, quae ceperant, militaria signa revocaret. Ita, tertio triumphans, urbem ingressus est, et appellatus Secundus Romulus; quasi et ipse patriae conditor.

LIBER SECUNDUS.

a. U. c. 365—512. ant. Chr. 389—242.

I. ANNO trecentesimo sexagesimo quinto ab urbe condita, post captam autem primo, dignitates mutatae sunt; et pro duobus Consulibus facti Tribuni Militares, consulari potestate. Hinc jam coepit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno Volscorum civitatem, quae per septuaginta annos bellum gesserat, vicit, et Aequorum urbem et Sutrinorum; atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupavit; et tres simul triumphos egit. Titus etiam Quinctius Cincinnatus Praenestinos, qui usque ad urbis Romae portas bello venerant, persecutus, ad flumen Alliam vicit: octo civitates, quae sub ipsis agebant, Romanis adjunxit. Ipsum Praeneste aggressus, in deditionem accepit; quae omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusque ipsi decretus. Verum dignitas Tribunorum Militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum nullos placuit fieri; et quadriennium ita in urbe fluxit, ut potestates ibi majores non essent. Resumserunt tamen Tribuni Militares consulari potestate iterum dignitatem, et triennio perseveraverunt. Rursus Consules facti.

II. Lucio Genucio et Quinto Servilio Consulibus, mortuus est Camillus: honor ei secundus post Romulum

delatus est. Titus Quinctius dictator adversus Gallos, qui in Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe quarto milliario, trans Anienem fluvium consederant. Nobilissimus de senatoribus juvenis Titus Manlius, provocantem Gallum, ad singulare certamen progressus, occidit; et, sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati sibi et posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt; mox per Caium Sulpicium dictatorem etiam victi. Non multo post a Caio Marcio Tusci victi sunt: septem millia captivorum ex his in triumphum ducti.

III. Census iterum habitus est. Et cum Latini, qui a Romanis subacti erant, milites praestare nollent, ex Romanis tantum tirones lecti sunt, factaeque legiones decem: qui modus sexaginta, vel amplius, armatorum millia efficiebat. Parvis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quae cum profectae essent adversus Gallos, duce Lucio Furio, quidam ex Gallis unum ex Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tum se Marcus Valerius, tribunus militum, obtulit; et cum processisset armatus, corvus ei supra dextrum brachium sedit. Mox, commissa adversus Gallum pugna, idem corvus alis et unguibus Galli oculos verberavit, ne rectum posset aspicere. Ita a tribuno Valerio interfectus, non solum victoriam ei, sed etiam nomen dedit. Nam postea idem Corvus est dictus. Ac propter hoc meritum, annorum trium et viginti Consul est factus. Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque a Romanis exigere coeperunt, ut unus consul ex eorum, alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cum esset negatum, bellum contra eos susceptum est, et ingenti pugna

superati sunt; ac de his perdomitis triumphatum est. Statuae consulibus ob meritum victoriae in Rostris positaе sunt. [Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.]

IV. Jam Romani potentes esse coeperunt. Bellum enim in centesimo et tricesimo fere milliaro ab urbe apud Samnitas gerebatur, qui mediі sunt inter Picenum, Campaniam, et Apuliam. Lucius Papirius Cursor cum honore dictatoris ad id bellum profectus est. Qui cum Romam rediisset, Quinto Fabio Maximo, magistro equitum, quem apud exercitum reliquit, praecepit, ne, se absente, pugnaret. Ille, occasione reperta, felicissime dimicavit et Samnitas delevit. Ob quam rem a dictatore capitis damnatus, quod, se vetante, pugnasset, ingenti favore militum et populi liberatus est; tanta Papirio seditione commota, ut paene ipse interficeretur. Postea Samnites Romanos, Tito Veturio et Spurio Postumio Consulibus, apud Furculas Caudinas, angustiis locorum conclusos, ingenti dedecore vicerunt, et sub jugum miserunt. Pax tamen a senatu et populo soluta est, quae cum ipsis propter necessitatem facta fuerat. Postea Samnites victi sunt a Lucio Papirio consule: septem millia eorum sub jugum missa: Papirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore, Appius Claudius, censor, aquam Claudiam induxit, et viam Appiam stravit.

V. Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus hominum occisis. Postea, cum pater Fabius Maximus legatus ei datus fuisset, et Samnitas vicit, et plurima eorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo Consules, contra Samnitas missi, ingentibus proeliis

eos confecere. Tum bellum cum Samnitibus per annos novem et quadraginta actum sustulerunt: neque ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit. Interjectis aliquot annis, iterum se Gallorum copiae, contra Romanos, Tuscis Samnitibusque junxerunt: sed cum Romam tenderent, a Cnaeo Cornelio Dolabella Consule deletae sunt.

VI. Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultima Italia sunt, bellum indictum est: quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum, Epiri regem, contra Romanos auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat. Is mox ad Italiam venit, tumque primum Romani cum transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum consul Publius Valerius Laevinus: qui, cum exploratores Pyrrhi cepisset, jussit eos per castra duci, ostendi omnem exercitum, tumque dimitti, ut renuntiarent Pyrrho, quaecunque a Romanis agerentur. Commissa mox pugna, cum jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit, quos incognitos Romani expaverunt: sed nox proelio finem dedit. Laevinus tamen per noctem fugit. Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractavit; occisos sepelivit. Quos cum, adverso vulnere et truci vultu, etiam mortuos, jacere vidisset, tulisse ad coelum manus dicitur, cum hac voce: *se totius orbis dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent.*

VII. Postea Pyrrhus, junctis sibi Samnitibus Lucanis, Bruttiisque, Romam perrexit, omnia ferro igneque vastavit: Campaniam depopulatus est, atque ad Praeneste venit, milliario ab urbe octavo decimo. Mox terrore exercitûs, qui cum consule sequebatur, in Cam-

paniam se recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis missi, ab eo honorifice suscepti sunt: captivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum, Fabricium, sic admiratus est, ut, cum eum pauperem esse cognovisset, quarta parte regni promissa, sollicitare voluerit, ut ad se transiret; contentusque a Fabricio est. Quare cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem aequis conditionibus peteret, praecipuum virum, Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiae, quam jam armis occupaverat, obtineret. Pax displicuit: remandatumque Pyrrho a senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italia recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani jusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, quod armati capi potuissent; nec ante eos ad veterem statum reverti, quam si binorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est. A quo cum quaereret Pyrrhus, *qualem Romam comperisset*; Cineas dixit, *regum se patriam vidisse; scilicet tales illic fere omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum et reliquam Graeciam putaretur.*

VIII. Missi sunt contra Pyrrhum duces Publius Sulpicius et Decius Mus, Consules. Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est, elephantis interfecti, viginti millia caesa hostium; et ex Romanis tantum quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus, qui prius inter legatos sollicitari non potuerat, quarta parte regni promissa. Tum, cum vicina castra ipse et rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum

reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quae contra caput ejus medicus spopondisset. Tunc rex, admiratus eum, dixisse fertur: *Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam Sol a cursu suo, averti potest.* Tunc rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus et Lucanis, triumphavit. Consules deinde, Manius Curius Dentatus et Cornelius Lentulus, adversus Pyrrhum missi sunt: Curius contra eum pugnavit; exercitum ejus cecidit; ipsum Tarentum fugavit; castra cepit. Ea die caesa sunt hostium viginti tria millia. Curius in Consulatu triumphavit. Primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam a Tarento mox recessit, et apud Argos, Graeciae civitatem, occisus est.

IX. Caio Fabio Licino, et Caio Claudio Canina Consulibus, anno urbis conditae quadringentesimo sexagesimo primo, legati Alexandrini, a Ptolemaeo missi, Romam venere, et a Romanis amicitiam, quam petierant, obtinuerunt. Quinto Ogulnio, Caio Fabio Pictore, Consulibus, Picentes bellum commovere; et ab insequentibus Consulibus, Publio Sempronio, Appio Claudio, victi sunt; et de his triumphatum est. Conditae a Romanis civitates, Ariminum in Gallia, et Beneventum in Samnio. Marco Attilio Regulo, Lucio Junio Libone, Consulibus, Sallentinis in Apulia bellum indictum est; captique sunt cum civitate simul Brundisini; et de his triumphatum est.

X. Anno quadringentesimo septuagesimo septimo, cum jam clarum urbis Romae nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quae copiae Romanorum essent, census est

habitus: inventa sunt civium capita bis centum nonaginta duo millia, trecenta et triginta quatuor millia, quanquam a condita urbe nunquam bella cessassent. Et contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio et Quinto Fulvio Consulibus. In Sicilia contra eos pugnatum est, et Appius Claudius de Afris, et rege Siciliae, Hierone, triumphavit. In sequenti anno, Valerio Marco et Otacilio Consulibus, in Sicilia a Romanis res magnae gestae sunt. Tauromenitani, Catanenses, et praeterea quinquaginta civitates, in fidem acceptae sunt. Tertio anno, in Sicilia contra Hieronem bellum paratum est. Is, cum omni nobilitate Syracusanorum, pacem a Romanis impetravit, deditque argenti talenta ducenta. Afri in Sicilia victi sunt, et de his secundo Romae triumphatum est. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros agebatur, primum Romani, Caio Duillio et Cnaeo Cornelio Asina Consulibus, in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duillius, commisso proelio, Carthaginiensium ducem vicit: triginta et unam naves cepit: quatuordecim mersit: septem millia hostium cepit: tria millia occidit. Neque ulla victoria Romanis gratior fuit, quod, invicti terra, jam etiam mari plurimum possent. Caio Aquilio Floro, Lucio Scipione, Consulibus, Scipio Corsicam et Sardiniam vastavit, multa millia inde captivorum abduxit: triumphum egit.

XI. Lucio Manlio Volsone, Marco Atilio, Regulo, Consulibus, bellum in Africam translatum est: contra Hamilcarem, Carthaginiensium ducem, in mari pugnatum, victusque est. Nam, perditis sexaginta quatuor navibus,

retro se recepit. Romani viginti duas amiserunt. Sed cum in Africam transissent, primam Clypeam Africae civitatem in deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt, multisque vastatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, et viginti septem millia captivorum reduxit. Atilius Regulus in Africa remansit. Is contra Afros aciem instruxit; contra tres Carthaginensium duces dimicans, victor fuit: octodecim millia hostium cecidit: quinque millia, cum octodecim elephantis, cepit: septuaginta tres civitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginenses pacem a Romanis petierunt; quam cum Regulus nollet, nisi durissimis conditionibus, dare, Afri auxilium a Lacedaemoniis petierunt; et duce Xanthippo, qui a Lacedaemoniis missus fuerat, Romanorum dux, Regulus victus est ultima pernicie. Nam duo millia tantum, ex omni Romano exercitu, refugerunt: quingenti cum imperatore Regulo capti sunt; triginta millia occisa; Regulus ipse catenas coniectus.

XII. Marco Aemilio Paullo, Servio Fulvio Nobiliore, Consulibus, ambo Consules Romani Africam profecti sunt; cum trecentarum navium classe Clypeam petunt, et contra Carthaginenses venerunt. Primum Afros navali certamine superant. Aemilius Consul centum et quatuor naves hostium demersit: triginta cum pugnantibus cepit: quindecim millia hostium aut occidit aut cepit: militem suum ingenti praeda ditavit; et subacta Africa tum fuisset, nisi tanta fames fuisset, ut diutius expectare exercitus non posset. Consules, cum victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt; et tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta

quatuor navibus, octoginta servari vix potuerint; neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naves reparaverunt; neque in aliquo animus his infractus fuit.

XIII. Cnaeus Servilius Caepio et Caius Sempronius Blaesus, Consules, cum ducentis sexaginta navibus, ad Africam profecti sunt, aliquot civitates ceperunt: praedam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaque cum continuae calamitates Romanis displicerent, decrevit Senatus, ut a maritimis proeliis recederetur, et tantum sexaginta naves ad praesidium Italiae salvae essent. Lucio Caecilio Metello, Caio Furio Placido, Consulibus, Metellus in Sicilia Afrorum ducem, cum centum triginta elephantis et magnis copiis venientem, superavit: viginti millia hostium cecidit: sex et viginti elephantos cepit: reliquos, errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, et Romam reduxit ingenti pompa, cum centum triginta elephantorum numero omnia itinera compleret.

XIV. Post haec mala Carthaginienses Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficisceretur, et pacem a Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret. Ille, Romam cum venisset, inductus in Senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque, *Se ex illa die, qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desiisse.* Itaque et uxorem a complexu removit, et Romanis suasit, ne pax cum Poenis fieret; *Illos enim, fractos tot casibus, spem nullam habere: se tanti non esse, ut tot millia captivorum propter unum se, et senem, et paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur.* Itaque obtinuit. Nam

Afros pacem petentes nullus admisit: ipse Carthaginem rediit; offerentibusque Romanis, ut eum Romae tenerent, negavit se in ea urbe mansurum, in qua, postquam Afris servierat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciis exstinctus est.

XV. Publio Claudio Pulchro, Lucio Junio, Consulibus, Claudius contra auspicia pugnavit, et a Carthaginiensibus victus est. Nam ex ducentis et viginti navibus, cum triginta fugit: nonaginta cum pugnatoribus captae sunt: demersae caeterae. Alius quoque consul classem naufragio amisit; exercitum tamen salvum habuit, quia vicina litora erant.

XVI. Caio Lutatio Catulo, Aulo Postumio Albino, Consulibus, anno belli Punici vicesimo tertio, Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum trecentis navibus in Siciliam. Afri contra ipsum quadringentas paraverunt. Lutatius Catulus navem aeger ascendit; vulneratus enim in pugna superiore fuerat. Contra Lilybaeum, civitatem Siciliae, pugnatum est ingenti virtute Romanorum. Nam septuaginta tres Carthaginiensium naves captae sunt: centum viginti quinque demersae: triginta duo millia hostium capta: tredecim occisa: infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romana duodecim naves demersae. Pugnatum est sexto Idus Martias. Statim Carthaginienses pacem petierunt, tributaque iis pax. Captivi Romanorum, qui tenebantur a Carthaginiensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginienses petierunt, ut redimi eos captivos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit

sine pretio dari eos, qui in publica custodia essent; qui autem a privatis tenerentur, ut, pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis, quam a Carthaginiensibus, solveretur. Quintus Lutatius, Aulus Manlius, Consules creati, bellum Faliscis intulerunt; quae civitas Italiae opulenta quondam fuit: quod ambo Consules intra sex dies, quam venerant, transegerunt; quindecim millibus hostium caesis, caeteris pace concessa, agro tamen ex medietate sublato.

LIBER TERTIUS.

a. U. c. 512—551 ant. Chr. 242—303.

1. FINITO igitur Punico bello, quod per viginti tres annos contractum est, Romani, jam clarissima gloria noti, legatos ad Ptolemaeum, Aegypti regem, miserunt, auxilia promittentes, quia rex Syriae Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit; jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore, potentissimus rex Siciliae, Hiero, Romam venit, ad ludos spectandos, et ducenta millia modiorum tritici populo dono exhibuit, Lucio Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco, Consulibus, quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures, intra Italiam, bellum gestum est, et de his triumphatum. Carthaginienses tum bellum reparare tentabant; Sardinienses, qui ex conditione pacis Romanis parēre debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginiensium Romam, et pacem impetravit. Tito Manlio Torquato, Caio Atilio Bulbo, Consulibus, de Sardis triumphatum est; et, pace omnibus locis facta, Romani nullum bellum habuerunt; quod his post Romam conditam semel tantum, Numa Pompilio regnante, contigerat. Lucius Postumius Albinus, Cnaeus Fulvius Centumalus, Consules, bellum contra Illyrios gesserunt; et, multis civitatibus captis,

etiam reges in deditionem acceperunt; ac tum primum de Illyriis triumphatum est.

II. Lucio Aemilio Consule, ingentes Gallorum copiae Alpes transierunt. Sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumque est a Fabio historico, qui ei bello interfuit, octingenta millia hominum parata ad id bellum fuisse. Sed res per Consules tum prospere gesta est: quadraginta millia hostium interfecta sunt, et triumphus Aemilio decretus. Aliquot deinde annis post, contra Gallos intra Italiam pugnatum est; finitumque est bellum, Marco Claudio Marcello, Cnaeo Cornelio Scipione, Consulibus. Tunc Marcellus cum parva manu equitum dimicavit, et regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu sua occidit. Postea cum collega ingentes copias Gallorum peremit: Mediolanum expugnavit: grandem praedam Romam pertulit; ac triumphans Marcellus spolia Galli, stipiti imposita, humeris suis vexit. Marco Minucio Rufo, Publio Cornelio, Consulibus, Istris bellum illatum est, quia latrocinati navibus Romanorum fuerant, quae frumenta exhibebant; perdomitque sunt omnes.

III. Eodem anno bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Hannibalem, Carthaginensium ducem; qui Saguntum, Hispaniae civitatem, Romanis amicam, oppugnare aggressus est, annum agens vicesimum aetatis; copiis congregatis, centum quinquaginta millibus peditum, et viginti millibus equitum. Huic Romani per legatos denunciaverunt, ut bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt, ut mandaretur Hannibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret. Dura responsa

a Carthaginiensibus reddita. Saguntini interea fame victi; captique ab Hannibale, ultimis poenis afficiuntur. Tum Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hispaniam profectus est; Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginiensibus indictum est.

IV. Hannibal, relicto in Hispania fratre Hasdrubale, Pyrenaeum transiit: Alpes, adhuc ea parte invias, sibi patefecit. Traditur, ad Italiam octoginta millia peditum, et viginti millia equitum, septem et triginta elephantos, adduxisse. Interea multi Ligures et Galli Hannibali se junxerunt. Sempronius Gracchus, cognito ad Italiam Hannibalis adventu, e Sicilia exercitum Ariminum trajecit. Publius Cornelius Scipio Hannibali primus occurrit: commisso proelio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus et ipse configit apud Trebiam amnem. Is quoque vincitur. Hannibali multi se in Italia dederunt. Inde ad Tusciam veniens Hannibal, Flaminio consuli occurrit: ipsum Flaminium interemit: Romanorum viginti quinque millia caesa sunt: caeteri diffugerunt. Missus adversus Hannibalem postea a Romanis Quintus Fabius Maximus. Is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit: mox, inventa occasione, vicit.

V. Quingentesimo et quadragésimo anno a condita urbe, Lucius Aemilius Paulus, P. Terentius Varro, contra Hannibalem mittuntur, Fabioque succedunt. Qui Fabius ambos consules monuit, ut Hannibalem, callidum et impatientem ducem, non aliter vincerent, quam proelium differendo. Verum cum impatientia Varronis consulis, contradicente consule altero, apud vicum, qui Cannae appellatur, in Apulia pugnatum esset, ambo

consules ab Hannibale vincuntur. In ea pugna tria millia Afrorum pereunt: magna pars de exercitu Hannibalis sauciatur: nullo tamen Punico bello Romani gravius accepti sunt. Perit enim in eo Aemilius Paulus, Consul; Consulares aut Praetorii viginti, Senatores capti aut occisi triginta; nobiles viri trecenti; militum quadraginta millia; equitum tria millia et quingenti. In quibus malis, nemo tamen Romanorum pacis mentionem habere dignatus est. Servi, quod nunquam ante, manumissi, et milites facti sunt.

VI. Post eam pugnam, multae Italiae civitates, quae Romanis paruerant, se ad Hannibalem transtulerunt. Hannibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent; responsumque est a Senatu, eos cives non esse necesarios, qui, cum armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea variis suppliciis interfecit, et tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit, quos e manibus Equitum Romanorum, Senatorum, et militum, detraxerat. Interea, in Hispania, ubi frater Hannibalis Hasdrubal remanserat cum magno exercitu, ut eam totam Afris subigeret, a duobus Scipionibus, Romanis ducibus, vincitur; perditque in pugna triginta quinque millia hominum. Ex his capiuntur decem millia: occiduntur viginti quinque. Mittuntur ei a Carthaginensibus ad reparandas vires duodecim millia peditum, quatuor millia equitum, viginti elephanti.

VII. Anno quarto postquam in Italiam Hannibal venit, Marcus Claudius Marcellus, Consul, apud Nolam, civitatem Campaniae, contra Hannibalem bene pugnavit. Hannibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Calabriam, et Bruttios occupavit. Quo tempore etiam,

rex Macedoniae, Philippus, ad eum legatos misit, promittens auxilia contra Romanos, sub hac conditione, ut, deletis Romanis, ipse quoque contra Graecos ab Hannibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, et re cognita, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Laevinum ire jusserunt; in Sardiniam Titum Manlium, Proconsulem. Nam etiam ea, sollicitata ab Hannibale, Romanos deseruerat. Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur: in Italia, contra Hannibalem; in Hispania, contra fratrem ejus Hasdrubalem; in Macedonia, contra Philippum; in Sardinia, contra Sardos et alterum Hasdrubalem, Carthaginiensem. Is a Tito Manlio proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, vivus est captus: occisa cum eo duodecim millia: capti mille quingenti; et a Romanis Sardinia subacta. Manlius victor captivos et Hasdrubalem Romam reportavit. Interea etiam Philippus a Laevino in Macedonia vincitur; et in Hispania, a Scipionibus Hasdrubal, et Mago, tertius frater Hannibalis.

VIII. Decimo anno postquam Hannibal in Italiam venerat, Publio Sulpicio, Cnaeo Fulvio, Consulibus, Hannibal usque ad quartum milliarium urbis accessit; equites ejus usque ad portas. Mox Consulum metu, cum exercitu venientium, Hannibal ad Campaniam se recepit. In Hispania, a fratre Hasdrubale, ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur; exercitus tamen integer mansit; casu enim magis, quam virtute, erant decepti. Quo tempore etiam a consule Marcello Siciliae magna pars capta est, quam tenere Afri coeperant; et nobilissimae urbis Syracusanae praeda ingens Romam perlata est. Laevinus in Macedonia cum Philippo, et

multis Graeciae populis, et rege Asiae Attalo, amicitiam fecit; et ad Siciliam profectus, Hannonem quendam, Afrorum ducem, apud Agrigentum civitatem, cum ipso oppido, cepit, eumque Romam cum captivis nobilibus misit: quadraginta civitates in deditionem accepit, viginti sex expugnavit. Ita, omni Sicilia recepta, Macedonia fracta, cum ingenti gloria Romam regressus est. Hannibal in Italia, Cnaeum Fulvium Consulem subito aggressus, cum octo millibus hominum, interfecit.

IX. Interea ad Hispanias, ubi (occisis duobus Scipionibus) nullus Romanus dux erat, Publius Cornelius Scipio mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor et viginti—vir Romanorum omnium, et sua aetate et posteriori tempore, fere primus. Is Carthaginem Hispaniae capit: in qua omne aurum et argentum, et belli apparatus, Afri habebant; nobilissimos quoque obsides, quos ab Hispanis acceperant. Magonem etiam, fratrem Hannibalis, ibidem capit; quem Romam cum aliis mittit. Romae ingens laetitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Quare omnes fere Hispaniae ad eum uno animo transierunt. Post quae Hasdrubalem, Hannibalis fratrem, victum ugat, et praedam maximam capit. Interea in Italia Consul Q. Fabius Maximus Tarentum recepit; in qua ingentes copiae Hannibalis erant. Ibi etiam ducem Hannibalis Carthagonem occidit; viginti quinque millia captivorum vendidit: praedam militibus dispertivit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tum multae civitates

Romanorum, quae ad Hannibalem transierant, rursus se Fabio Maximo reddiderunt.

X. Insequenti anno, Scipio in Hispania egregias res egit, et per se, et per fratrem suum Lucium Scipionem; septuaginta civitates recepit. In Italia tamen male pugnatum est. Nam Claudius Marcellus Consul ab Hannibale occisus est. Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus est, rursus res inclutas gerit: regem Hispaniarum, magno proelio victum, in amicitiam accepit, et primus omnium a victo obsides non poposcit. Desperans Hannibal Hispanias contra Scipionem diutius posse retineri, fratrem suum Hasdrubalem in Italiam cum omnibus copiis evocavit. Is, veniens eodem itinere, quo etiam Hannibal venerat, a Consulibus, Appio Claudio Nerone et Marco Livio Salinatore, apud Senam, Piceni civitatem, in insidias compositas incidit: strenue tamen pugnans, occisus est: ingentes ejus copiae captae aut interfectae sunt: magnum pondus auri atque argenti Romam relatum. Post haec, Hannibal diffidere jam de belli coepit eventu. Romanis ingens animus accessit. Itaque et ipsi evocaverunt ex Hispania Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloria venit. Quinto Caecilio, Lucio Valerio, Consulibus, omnes civitates, quae in Brutiis ab Hannibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

XI. Anno decimo quarto postquam in Italiam Hannibal venerat, Scipio, qui multa bene in Hispania egerat, consul est factus, et in Africam missus. Cui viro divinum quiddam inesse existimabatur; adeo ut putaretur etiam cum numinibus habere sermonem. Is in Africa

contra Hannonem, ducem Afrorum, pugnat; exercitum ejus interficit. Secundo proelio castra capit, cum quatuor millibus et quingentis militibus, undecim millibus occisis. Syphacem, Numidiae regem, qui se Afris conjunxerat, capit, et castra ejus invadit. Syphax, cum nobilissimis Numidis, et infinitis spoliis, a Scipione Romam mittitur. Qua re audita, omnis fere Italia Hannibalem deserit. Ipse a Carthaginiensibus redire in Africam jubetur, quam Scipio vastabat. Ita anno septimo decimo ab Hannibale Italia liberata est, quam flens dicitur reliquisse.

XII. Legati Carthaginiensium pacem a Scipione petiverunt: ab eo ad Senatum Romam missi sunt: quadraginta quinque dies his induciae datae sunt, quousque Romam ire et regredi possent; et triginta millia pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus, ex arbitrio Scipionis, pacem jussit cum Carthaginiensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, *ne amplius quam triginta naves haberent, ut quingenta millia pondo argenti darent, captivos et perfugas redderent*. Interim, Hannibale veniente ad Africam, pax turbata est: multa hostilia ab Afris facta sunt: legati tamen eorum, ex urbe venientes, a Romanis capti sunt, et, jubente Scipione, dimissi. Hannibal quoque, frequentibus proeliis victus a Scipione, petiit etiam ipse pacem. Cum ventum esset ad colloquium, iisdem conditionibus data est, quibus prius; addita quingentis millibus pondo argenti, centum millia librarum, propter novam perfidiam. Carthaginiensibus conditiones displicuerunt, jusseruntque Hannibalem pugnare. Infertur a Scipione et Masi-

nissa, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum.

XIII. Hannibal tres exploratores ad Scipionis castra misit; quos captos Scipio circumduci per castra jussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Hannibali, quae apud Romanos vidissent. Interea proelium ab utroque duce instructum est, quale vix ulla memoria fuit; quum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, paene ipso Hannibale capto, qui primum cum multis equitibus, deinde cum viginti, postremo cum quatuor evasit. Inventa in castris Hannibalis argenti pondo viginti millia, auri octogenta; caetera suppellectilis copiosa. Post id certamen, pax cum Carthaginensibus facta est. Scipio Romam rediit, et ingenti gloria triumphavit, atque Africanus ex eo appellari coeptus est. Finem accepit secundum Punicum bellum, post annum septimum decimum, quam coeperat.

LIBER QUARTUS.

a. U. c. 551—649. ant. Chr. 203—105.

I. TRANSACTO Punico bello, secutum est Macedonicum, contra Philippum regem. Quingentesimo et quinquagesimo primo anno ab urbe condita, Titus Quinctius Flaminius adversus Philippum regem mittitur: res prospere gessit. Pax ei data est his legibus;—ne Graeciae civitatibus, quas Romani contra eum defenderant, bellum inferret; ut captivos et transfugas redderet; quinquaginta solum naves haberet, reliquas Romanis daret; per annos decem quaterna millia pondo argenti praestaret; et obsidem daret filium suum Demetrium. Titus Quinctius etiam Lacedaemoniis intulit bellum: ducem eorum Nabidem vicit; et, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit. Ingenti gloria duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetrium, Philippi filium, et Armenem, Nabidis.

II. Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum contra Antiochum regem, Publio Cornelio Scipione, Marco Acilio Glabrione, Consulibus. Huic Antiocho Hannibal se junxerat; Carthaginem, patriam suam, ne Romanis traderetur, relinquens. Marcus Acilius Glabrio in Achaia bene pugnavit. Castra regis Antiochi nocturna pugna capta sunt; ipse fugatus. Philippo, quia

contra Antiochum Romanis auxilio fuisset, filius Demetrius redditus est. Lucio Cornelio Scipione, Caio Laelio, Consulibus, Scipio Africanus, fratri suo, Lucio Cornelio Scipioni Consuli, legatus contra Antiochum profectus est. Hannibal, qui cum Antiocho erat, navali proelio victus est. Ipse postea Antiochus circa Magnesiam ad Sipylum, Asiae civitatem, a Consule Cornelio Scipione ingenti proelio fusus est. Auxilio fuit Romanis in ea pugna Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygia condidit. Quinquaginta millia peditum, tria equitum, eo certamine, ex parte regis, occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petiit, quae iisdem conditionibus data est a Senatu, quanquam victo, quibus ante offerebatur;— ut ex Europa et Asia recederet, atque intra Taurum se contineret; decem millia talentorum, et viginti obsides praerberet; Hannibalem, concitorem belli, dederet. Eumeni regi donatae sunt omnes Asiae civitates, quas Antiochus bello perdiderat; et Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multae urbes concessae sunt. Scipio Romam rediit; ingenti gloria triumphavit; nomen et ipse, ad imitationem fratris, Asiatici accepit, quia Asiam vicerat; sicuti frater ipsius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur. Spurio Postumio Albino, Quinto Marcio Philippo, Consulibus, Marcus Fulvius de Aetolis triumphavit. Hannibal, qui, victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam, Bithyniae regem, fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quinctium Flaminium; et, cum tradendus Romanis esset, venenum bibit, et apud Libysam, in finibus Nicomediensium, sepultus est.

III. Philippo, rege Macedoniae, mortuo; qui et adver-

sum Romanos bellum gesserat, et postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat; filius ejus Perseus in Macedonia rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adjutores habebat, Cotyn, Thraciae regem, et Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes, Asiae rex, Ariarathes Cappadociae, Antiochus Syriae, Ptolemaeus Aegypti, Masinissa Numidiae. Prusias autem, rex Bithyniae, quanquam sororem Persei uxorem haberet, utrisque se aequum praebuit. Dux Romanorum, Publius Licinius Consul, est a rege gravi proelio victus. Neque tamen Romani, quanquam superati, regi petenti pacem praestare voluerunt, nisi his conditionibus;—ut se et suos Senatui et Populo Romano dederet. Mox missus contra eum Lucius Aemilius Paulus Consul, et in Illyricum Caius Anicius Praetor contra Gentium. Sed Gentius, facile uno proelio victus, mox se dedidit. Mater ejus, et uxor, et duo filii, frater quoque ejus, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra dies triginta perfecto, ante cognitum est, Gentium victum, quam coeptum bellum nuntiaretur.

IV. Cum Perseo autem Aemilius Paullus Consul tertio Nonas Septembris dimicavit, vicitque eum, viginti millibus peditum ejus occisis. Equitatus cum rege fugit integer. Romanorum centum milites amissi sunt: urbes Macedoniae omnes, quas rex tenuerat, Romanis se dediderunt. Ipse rex, cum desereretur ab amicis, venit in Paulli potestatem. Sed honorem ei Aemilius, non quasi victo, habuit. Nam et volentem ad pedes sibi cadere non permisit, sed juxta se in sella collocavit. Macedonibus et Illyriis hae leges datae sunt;—ut

liberi essent, et dimidium eorum tributorum praestarent, quae regibus praestitissent; ut appareret, populum Romanum pro aequitate, magis quam pro avaritia, dimicare. Atque in conventu infinitorum populorum Paullus haec pronuntiavit, et legationes multarum gentium, quae ad eum venerant, magnificentissimo convivio pavit; dicens, *Ejusdem hominis esse debere, et bello vincere, et convivii apparatu elegantem esse.* Mox septuaginta civitates Epiri, quae rebellarent, cepit: praedam militibus distribuit: Romam cum ingenti pompa rediit in nave Persei, quae inusitatae magnitudinis fuisse traditur, adeo ut sexdecim ordines dicatur habuisse remorum. Triumphavit autem magnificentissime in curru aureo, cum duobus filiis, utroque latere astantibus. Ducti sunt ante currum duo regis filii, et ipse Perseus, quadraginta quinque annos natus. Post eum etiam Caius Anicius de Illyriis triumphavit. Gentius cum fratre et filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum, multarum gentium reges Romam venerunt. Inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes, Asiae reges; atque Prusias, Bithyniae. Magno honore accepti sunt; et, permittente Senatu, dona, quae attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendavit. Insequenti anno, Lucius Memmius in Hispania bene pugnavit. Marcellus postea Consul res ibidem prospere gessit.

V. Tertium deinde bellum contra Carthaginem suscipitur, sexcentesimo et altero anno ab urbe condita, L. Manlio Censorino, et Marco Manilio, Consulibus, anno quinquagesimo primo, postquam secundum Punicum bellum transactum erat. Hi profecti Carthaginem

oppugnaverunt. Contra eos Hasdrubal, dux Carthaginensium, dimicabat. Phamea, dux alius, equitatu praecerat Carthaginensium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, Tribunus ibi militabat. Hujus apud omnes ingens metus et reverentia erat. Nam et paratissimus ad dimicandum, et consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prospere gesta sunt. Nec quidquam magis vel Hasdrubal vel Phamea vitabant, quam contra eam Romanorum partem pugnam committere, ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus, Masinissa, rex Numidarum, per annos sexaginta fere amicus populi Romani, anno vitae nonagesimo septimo mortuus est, quadraginta quatuor filiis relictis. Scipionem divisorem regni inter filios esse jussit. Cum igitur clarum Scipionis nomen esset, juvenis adhuc Consul est factus, et contra Carthaginem missus. Is eam cepit ac diruit. Spolia ibi inventa, quae variarum civitatum excidiis Carthago collegerat; et ornamenta urbium, civitatibus Siciliae, Italiae, et Africae, reddidit, quae sua recognoscebant. Ita Carthago, septingentesimo anno postquam condita erat, deleta est. Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit; scilicet, ut propter virtutem etiam ipse Africanus Junior vocaretur.

VI. Interim in Macedonia quidam Pseudo-Philippus arma movit, et Romanum Praetorem, Publium Juvenium, contra se missum, ad internecionem vicit. Post eum Quintus Caecilius Metellus dux a Romanis contra Pseudo-Philippum missus est, et viginti quinque millibus ex militibus ejus occisis, Macedoniam recepit. Ipsum etiam Pseudo-Philippum in potestatem suam redegit. Corinthiis quoque bellum indictum est, nobilissimae

Graeciae civitati, propter injuriam legatorum Romanorum. Hanc Mummius Consul cepit ac diruit. Tres igitur Romae simul celeberrimi triumphi fuerunt;—Africani, ex Africa; (ante ejus currum ductus est Hasdrubal); Metelli, ex Macedonia; (cujus currum praecessit Andiscus, qui et Pseudo-Philippus dicitur); Mummii, ex Corintho; (ante quem signa aenea et pictae tabulae, et alia urbis clarissimae ornamenta praelata sunt).

VII. Iterum in Macedonia Pseudo-Perseus, qui se Persei filium esse dicebat, collectis servitiis, rebellavit; et cum sexdecim armatorum millia haberet, a Tremellio Quaestore superatus est. His diebus, Androgynus Romae visus, jussu aruspicum, in mare mersus est. Eodem tempore, Metellus in Celtiberia apud Hispanos res egregias gessit. Successit ei Quintus Pompeius. Nec multo post Quintus quoque Caepio ad idem bellum missus est, quod quidam Viriathus contra Romanos in Lusitania gerebat. Quo metu Viriathus a suis interfectus est, cum quatuordecim annos Hispanias adversum Romanos movisset. Pastor primo fuit; mox latronum dux; postremo tantos ad bellum populos concitavit, ut assertor, contra Romanos, Hispaniae putaretur. Et cum interfectores ejus praemium a Caepione Consule peterent, responsum est, *Nunquam Romanis placuisse, imperatorem a suis militibus interfici.*

VIII. Quintus Pompeius deinde Consul a Numantinis, quae Hispaniae civitas fuit opulentissima, superatus, pacem ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus Consul iterum cum Numantinis pacem fecit infamem; quam Populus et Senatus jussit infringi, atque

ipsum Mancinum hostibus tradi; ut in illo, quem auctorem foederis habebant, injuriam soluti foederis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, qua a Numantinis bis Romani exercitus fuerant subjugati, Publius Scipio Africanus, secundum Consul factus, ad Numantiam missus est. Is primum militem, vitiosum et ignavum, exercendo magis, quam puniendo, sine aliqua acerbitate correxit. Tum multas Hispaniae civitates, partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Postremo ipsam Numantiam, diu obsessam, fame confecit, et a solo evertit: reliquam provinciam in fidem accepit. Eo tempore, Attalus, rex Asiae, frater Eumenis, mortuus est, heredemque Populum Romanum reliquit. Ita Imperio Romano per testamentum Asia accessit. Mox etiam Decimus Junius Brutus de Gallacis et Lusitanis triumphavit magna gloria; et Publius Scipio Africanus de Numantinis secundum triumphum egit, quarto decimo anno, postquam priorem de Africa egerat.

IX. Motum interim in Asia bellum est ab Aristonico, Eumenis filio, qui ex concubina susceptus fuerat. Is Eumenes frater Attali fuerat. Adversus eum missus Pontifex Publius Licinius Crassus, infinita regum habuit auxilia. Nam et Bithyniae rex Nicodemus Romanos juvit; et Mithridates Ponticus, cum quo postea bellum gravissimum fuit; et Ariarathes Cappadox, et Pylaeomenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus, in proelio et interfectus: caput ejus Aristonico oblatum est: corpus Smyrnae sepultum. Postea Perperna, consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, audita belli fortuna, ad Asiam celeravit; et, acie victum, Aristo-

nicum, apud Stratonicen civitatem, quo fugerat, fame ad deditionem compulit. Aristonicus, jussu Senatus Romae, in carcere strangulatus est; triumphari enim de eo non poterat, quia Perperna, apud Pergamum, Romam rediens, diem obierat. Lucio Caecilio Metello et Tito Quinctio Flaminio Consulibus, Carthago in Africa, jussu Senatus, reparata est, quae nunc manet; annis duobus et viginti, postquam a Scipione fuerat eversa. Deducti eo sunt cives Romani.

X. Anno sexcentesimo vicesimo septimo ab urbe condita, Caius Cassius Longinus et Sextus Domitius Calvinus, Consules, Gallis Transalpinis bellum intulerunt, et Arvernorum tunc nobilissimae civitati, atque eorum duci, Bituito; infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Praeda ex torquibus Gallorum ingens Romam perlata est: Bituitus se Domitio deditit, atque ab eo Romam deductus est; magnaque gloria Consules ambo triumphaverunt. Marco Porcio Catone et Quinto Marcio Rege Consulibus, sexcentesimo trigesimo et tertio anno ab urbe condita, Narbonam in Gallia colonia deducta est. Postea Lucio Metello et Quinto Mucio Scaevola Consulibus, de Dalmatia triumphatum est. Ab urbe condita anno sexcentesimo trigesimo quinto, Caius Cato Consul Scordiscis intulit bellum, ignominioseque pugnavit. Caio Caecilio Metello et Cnaeo Carbone Consulibus, duo Metelli fratres, eodem die, alterum ex Sardinia, ex Thracia alterum, triumphum egerunt. Nuntiatumque Romae est, Cimbro e Gallia in Italiam transisse.

XI. Publio Scipione Nasica et Lucio Calpurnio Bestia Consulibus, Jugurthae, Numidarum regi, bellum

illatum est, quod Adherbalem et Hiempsalem, Micipsae filios, fratres suos, reges, et Populi Romani amicos, interemisset. Missus adversus eum Consul Calpurnius Bestia, corruptus regis pecunia, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, quae a Senatu improbata est. Postea contra eundem, insequenti anno, Spurius Postumius Albinus profectus est. Is quoque, per fratrem, ignominiose contra Numidas pugnavit. Tertio missus Quintus Caecilius Metellus consul, exercitum, ingenti severitate et moderatione correctum, cum nihil in quenquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Jugurtham variis proeliis vicit: elephantos ejus occidit, vel cepit: multas civitates ipsius in deditionem accepit. Et cum jam bello finem positurus esset, successum est ei a Caio Mario. Is Jugurtham, et Bocchum, Mauritaniae regem, qui auxilium Jugurthae ferre coeperat, pariter superavit. Aliquanta et ipse oppida Numidiae cepit, belloque terminum posuit, capto Jugurtha per Quaestorem suum, Cornelium Sullam, ingentem virum; tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo ante pugnaverat. A Marco Junio Silano, collega Quinti Metelli, Cimbri in Gallia; et a Minucio Rufo, in Macedonia, Scordisci et Triballi; et a Servilio Caepione, in Hispania, Lusitani, victi sunt; et duo triumphi de Jugurtha, primus per Metellum, secundus per Marium, acti sunt. Ante currum tamen Marii Jugurtha, cum duobus filiis, ductus est catenatus, et mox, jussu consulis, in carcere strangulatus.

LIBER QUINTUS.

a. U. c. 649—677. ant. Chr. 105—77.

I. DUM bellum in Numidia contra Jugurtham geritur, Romani Consules, Marcus Manlius et Quintus Caepio, a Cimbris, et Teutonibus, et Tigurinis, et Ambronibus, quae erant Germanorum et Gallorum gentes, victi sunt juxta flumen Rhodanum; et, ingenti internecione attriti, etiam castra sua, et magnam partem exercitus perdiderunt. Timor Romae grandis fuit, quantus vix Hannibalis, tempore Punici belli, ne iterum Galli Romam venirent. Ergo Marius, post victoriam Jugurthinam, secundo Consul est factus, bellumque ei contra Cimbros et Teutones decretum est. Tertio quoque ei et quarto delatus est consulatus, quia bellum Cimbricum protrahebatur. Sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintum Lutatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit, et duobus proeliis ducenta millia hostium cecidit, octoginta millia cepit, et ducem eorum Teutobodum; propter quod meritum, absens, quinto consul est factus. Interea Cimbri et Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam transierunt. Iterum a Caio Mario et Quinto Catulo contra eos dimicatum est; sed a Catuli parte felicius. Nam eo proelio, quod simul ambo gesserunt, centum quadraginta millia aut in pugna aut in fuga

caesa sunt : sexaginta millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria et triginta signa Cimbris sublata sunt. Ex his exercitus Marii duo reportavit : Catuli exercitus triginta et unum. Is belli finis fuit : triumphus utrique decretus est.

II. Sexto Julio Caesare et Lucio Marcio Philippo Consulibus, sexcentesimo quinquagesimo nono anno ab urbe condita, cum prope alia omnia bella cessarent, in Italia gravissimum bellum Picentes, Marsi, Pelignique moverunt : qui, cum annis numerosis jam Populo Romano obedirent, tum libertatem sibi aequam asserere coeperunt. Perniciosum admodum hoc bellum fuit. Publius Rutilius consul in eo occisus est : Caepio, nobilis juvenis, et Porcius Cato, alius consul. Duces autem adversus Romanos Picentibus et Marsis fuerunt, Titus Vettius, Hierius Asinius, Titus Herennius, Aulus Cluentius. A Romanis bene contra eos pugnatum est a Caio Mario, qui sexies Consul fuerat ; et a Cnaeo Pompeio ; maxime tamen a Lucio Cornelio Sulla, qui, inter alia egregia, ita Cluentium, hostium ducem, cum magnis copiis fudit, ut ex suis unum amitteret. Quadriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum est. Quinto demum anno, finem accepit per Lucium Cornelium Sullam consulem, cum antea in eodem bello ipse multa strenue, sed Praetor, egisset.

III. Anno urbis conditae sexcentesimo sexagesimo secundo, primum Romae bellum civile commotum est : eodem anno etiam Mithridaticum. Causam bello civili Caius Marius, sexies consul, dedit. Nam cum Sulla consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam et Achaiam occupaverat, mitteretur ; isque exercitum in

Campania paulisper teneret, ut belli Socialis, (de quo diximus,) quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiae tollerentur; Marius affectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Qua re Sulla commotus, cum exercitu ad urbem venit. Illic contra Marium et Sulpicium dimicavit. Primus urbem Romam armatus ingressus est: Sulpicium interfecit: Marium fugavit; atque ita, Consulibus ordinatis in futurum annum Cnaeo Octavio et Lucio Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam Minorem et totum Ponticum mare in circuitu cum Bosporo tenebat, primo Nicomedem, amicum Populi Romani, Bithynia voluit expellere; Senatuque mandavit, bellum se ei, propter injurias quas passus fuerat, illaturum. A Senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quod et ipse bellum a Romanis pateretur. Quare iratus, Cappadociam statim occupavit, et ex ea Ariobarzanem regem, et amicum Populi Romani, fugavit. Mox etiam Bithyniam invasit et Paphlagoniam, pulsus ex ea regibus, amicis Populi Romani, Pylaemene et Nicomede. Inde Ephesum contendit; et per omnem Asiam literas misit, ut ubicunque inventi essent cives Romani, uno die occiderentur. Interea etiam Athenae, civitas Achaiae, ab Aristione Atheniensi, Mithridati tradita est. Miserat enim jam ad Achaiam Mithridates Archelaum, ducem suum, cum centum et viginti millibus equitum ac peditum; per quem etiam reliqua Graecia occupata est.

IV. Sulla Archelaum apud Piraeum, non longe ab Athenis, obsedit, ipsamque urbem cepit. Postea, commisso proelio contra Archelaum, ita eum vicit, ut ex

centum viginti millibus, vix decem Archelao superessent; et ex Sullae exercitu, quatuordecim tantum homines interficerentur. Hac pugna, Mithridates, cognita, septuaginta millia lectissima ex Asia Archelao misit, contra quem Sulla iterum commisit. Primo proelio quindecim millia hostium interfecta sunt, filiusque Archelai, Diogenes: secundo, omnes Mithridatis copiae exstinctae sunt. Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hac re audita, Mithridates cum Sulla de pace agi jussit. Interim eo tempore Sulla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatas, et Moesos, partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cum legati a rege Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sulla esse respondit, nisi rex, relictis his, quae occupaverat, ad regnum suum rediisset. Postea tamen ad colloquium ambo venerunt, pax inter eos ordinata est; ut Sulla, ad bellum civile festinans, a tergo periculum non haberet.

V. Nam dum Sulla in Achaia atque Asia Mithridatem vincit, Marius, qui fugatus erat, et Cornelius Cinna, unus ex consulibus, bellum in Italia repararunt; et ingressi urbem Romam, nobilissimos ex Senatu et Consulares viros interfecerunt: multos proscripserunt: ipsius Sullae domo eversa, filios et uxorem ad fugam compulerunt: universus reliquus Senatus, ex urbe fugiens, ad Sullam in Graeciam venit, orans ut patriae subveniret. Ille in Italiam trajecit, bellum Civile gesturus adversus Norbanum et Scipionem, Consules; et primo proelio contra Norbanum dimicavit non longe a Capua. Tum sex millia ejus cecidit, sex millia cepit, centum viginti quatuor suorum amisit. Inde etiam ad Scipionem se convertit, et ante proelium totum ejus

exercitum sine sanguine in deditionem accepit. Sed cum Romae mutati Consules essent, et Marius, Marii filius, ac Papirius Carbo, consulatum acceperissent, Sulla contra Marium Juniorem dimicavit; et, quindecim milibus ejus occisis, quadringentos de suis perdidit. Mox etiam urbem ingressus est. Marium, Marii filium, Praeneste persecutus, obsedit, et ad mortem compulit. Rursus pugnam gravissimam habuit contra Lamponium et Carinatem, duces partis Marianae, ad portam Collinam. Septuaginta millia hostium in eo proelio contra Sullam fuisse dicuntur: duodecim millia se Sullae dederunt; caeteri in acie, in castris, in fuga, insatiabili ira victoris consumti sunt.

VI. Cnaeus quoque Carbo, Consul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit, et ibi per Cnaeum Pompeium interfectus est; quem adolescentem Sulla, annos unum et viginti natum, cognita ejus industria, traditis exercitibus praefecerat, ut secundus a Sulla haberetur. Occiso ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium, Marianae partis ducem, et Hiabam, regem Mauritaniae, qui Domitio auxilium ferebat, occidit. Post haec, Sulla de Mithridate ingenti gloria triumphavit. Cnaeus etiam Pompeius, (quod nulli Romanorum tributum erat), quartum et vicesimum annum agens, de Africa triumphavit. Hunc finem habuerunt duo bella funestissima: Italicum, (quod et Sociale dictum est,) et Civile: quae ambo tractata sunt per annos decem. Consumserunt ultra centum quinquaginta millia hominum, viros Consulares viginti quatuor, Praetorios septem, Aedilitios sexaginta, Senatores fere ducentos.

LIBER SEXTUS.

a. U. c. 677—709. ant. Chr. 77—45.

I. MARCO Aemilio Lepido, Quinto Catulo, Consulibus, cum Sulla rempublicam composuisset, bella nova exarserunt: unum in Hispania; aliud in Macedonia; tertium in Pamphylia et Cilicia; quartum in Dalmatia. Nam Sertorius, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam caeterorum, qui interemti erant, ad bellum commovit Hispanias. Missi sunt contra eum duces, Quintus Caecilius Metellus, filius ejus, qui Jugurtham regem vicit, et Lucius Domitius praetor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occisus est. Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit. Postea, cum impar pugnae solus Metellus putaretur, Cnaeus Pompeius ad Hispanias missus est. Ita, duobus ducibus adversis, Sertorius fortuna varia saepe pugnavit. Octavo demum anno, a suis occisus est; et finis ei bello datus per Cnaeum Pompeium adolescentem, et Quintum Metellum Pium; atque omnes prope Hispaniae in ditionem Populi Romani redactae sunt.

II. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post consulatum. Levia proelia habuit contra varias gentes, quae Rhodopam provinciam incolebant; atque ibi morbo mortuus est. Missus ei successor Caius Scribonius

Curio post consulatum. Is Dardanos vicit, et usque ad Danubium penetravit; triumphumque meruit, et intra triennium finem bello dedit.

III. Ad Ciliciam et Pamphyliam missus est Publius Servilius ex-Consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciae urbes clarissimas oppugnavit et cepit; in his, Phaselidem, Olympum, Corycum Ciliciae. Isauros quoque aggressus, in deditionem redegit; atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit, et nomen *Isaurici* meruit.

IV. Ad Illyricum missus est Cnaeus Cosconius proconsule: multam partem Dalmatiae subegit: Salonas cepit; et, composito bello, Romam post biennium rediit. Iisdem temporibus consul Marcus Aemilius Lepidus, Catuli collega, bellum civile voluit commovere: intra unam tamen aetatem motus ejus oppressus est. Ita uno tempore multi simul triumphi fuerunt; Metelli, ex Hispania; Pompeii, secundus ex Hispania; Curionis, ex Macedonia; Servilii, ex Isauria.

V. Anno urbis conditae sexcentesimo septuagesimo sexto, Lucio Licinio Lucullo et Marco Aurelio Cotta Consulibus, mortuus est Nicomedes, rex Bithyniae, et testamento Populum Romanum fecit heredem. Mithridates, pace rupta, Bithyniam et Asiam rursus voluit invadere. Adversus eum ambo Consules missi, variam habuere fortunam. Cotta, apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est et obsessus. Sed cum se inde Mithridates Cyzicum transulisset, ut, Cyzico capta, totam Asiam invaderet, Luculus ei, alter consul, occurrit; ac, dum Mithridates in

obsidione Cyzici commoratur, ipse eum a tergo obsedit, fameque consumsit, et multis proeliis vicit. Postremo Byzantium (quae nunc Constantinopolis est), fugavit. Navali quoque proelio duces ejus Lucullus oppressit. Ita una hieme et aestate a Lucullo centum fere millia regis exstincta sunt.

VI. Anno urbis Romae sexcentesimo septuagesimo octavo, Macedoniam provinciam Marcus Licinius Lucullus accepit, consobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat. Et in Italia novum bellum subito commotum est. Septuaginta enim quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Crixo, et Oenomao, effracto Capuae ludo, effugerunt; et per Italiam vagantes, paene non levius bellum in ea, quam Hannibal moverat, paravere. Nam multis ducibus, et duobus simul Romanorum consulibus victis, sexaginta fere millium armatorum exercitum congregaverunt; victique sunt in Apulia a Marco Licinio Crasso proconsule, et post multas calamitates Italiae, tertio anno, bello huic finis impositus.

VII. Sexcentesimo octogesimo primo urbis conditae anno, Publio Cornelio Lentulo et Cnaeo Aufidio Oreste Consulibus, duo tantum gravia bella in Imperio Romano erant, Mithridaticum et Macedonicum. Haec duo Luculli agebant, Lucius Lucullus et Marcus Lucullus. Lucius ergo Lucullus post pugnam Cyzicenam, qua vicerat Mithridatem, et navalem, qua duces ejus oppreserat, persecutus est eum; et, recepta Paphlagonia atque Bithynia, etiam regnum ejus invasit. Sinopen et Amisum, civitates Ponti nobilissimas, cepit. Secundo proelio, apud Cabira civitatem, quo ingentes copias ex

omni regno adduxerat Mithridates, cum triginta millia lectissima regis a quinque millibus Romanorum vastata essent, Mithridates fugatus, et castra ejus direpta. Armenia quoque Minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates, post fugam, a Tigrane, Armeniae rege; qui tum ingenti gloria imperabat. Persas saepe vicerat: Mesopotamiam occupaverat, et Syriam, et Phoenices partem. Ergo Lucullus, repetens hostem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armeniis imperabat, ingressus est. Tigranocerta, civitatem Armeniae nobilissimam, cepit: ipsum regem, cum sexcentis millibus sagittariorum et armatorum venientem, octodecim millia militum habens, ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleret. Inde Nisibin profectus, eam quoque civitatem, cum regis fratre, cepit. Sed hi, quos in Ponto Lucullus reliquerat, cum exercitus parte, ut regiones victas etiam Romanorum tuerentur, negligenter se et avare agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt, atque ita bellum renovatum est. Lucullo paranti, capta Nisibi, contra Persas expeditionem, successor est missus.

VIII. Alter autem Lucullus, qui Macedoniam administrabat, Bessis primus Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti proelio in Haemo monte superavit. Oppidum Uscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die, quo aggressus est, vicit: Cabylen cepit: usque ad Danubium penetravit. Inde multas supra Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolin, Tomos, Istrum, Burziaonem cepit; belloque confecto, Romam rediit. Ambo tamen

triumphaverunt: Lucullus, qui contra Mithridatem pugnaverat, majori gloria, cum tantorum regnorum victor rediisset.

IX. Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum est. Ad id missus Caecilius Metellus, ingentibus proeliis intra triennium omnem provinciam cepit, appellatusque est *Creticus*; atque ex insula triumphavit. Quo tempore Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit; in qua inclutae civitates erant, Berenice, Ptolemais, et Cyrene.

X. Dum haec geruntur, piratae omnia maria infestabant; ita ut Romanis, toto orbe victoribus, sola navigatio tuta non esset. Quare id bellum Cnaeo Pompeio decretum est; quod intra paucos menses ingenti et felicitate et celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem, et Tigranem: quo suscepto, Mithridatem, in Armenia Minore, nocturno proelio vicit, castra diripuit; quadraginta millibus ejus occisis, viginti tantum de exercitu suo perdidit, et duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, et duobus comitibus. Neque multo post, cum in suos saeviret, Pharnacis, filii sui, apud milites seditione, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates. Perit autem apud Bosporum, vir ingentis industriae consiliique. Regnavit annis sexaginta: vixit septuaginta duobus: contra Romanos bellum habuit annis quadraginta.

XI. Tigrani deinde Pompeius bellum intulit. Ille se ei dedit, et in castra Pompeii sexto decimo milliario ab

Artaxata venit; ac diadema suum, cum procubisset ad genua Pompeii, in manibus ejus collocavit; quod ei Pompeius reposuit, honorificeque eum habitum, regni tamen parte multavit, et grandi pecunia. Ademta est ei Syria, Phoenice, Sophene: sex millia praeterea talentorum argenti, quae Populo Romano daret, quia bellum sine causa Romanis commovisset. Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, et eorum regem Oroden ter vicit. Postremo per epistolas et munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiae quoque regem Artocen vicit acie, et in deditionem accepit. Armeniam Minorem Deiotaro, Galatiae regi, donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat: Attalo et Pylameni Paphlagoniam reddidit: Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituraeos et Arabas vicit; et cum venisset in Syriam, Seleuciam, vicinam Antiochiae civitatem, libertate donavit, quod regem Tigranem non recepisset. Antiochensibus obsides reddidit: aliquantum agrorum Daphnensibus dedit, quo locus ibi spatiosior fieret, delectatus amoenitate loci et aquarum abundantia. Inde ad Judaeam transgressus, Hierosolymam, caput gentis, tertio mense cepit; duodecim millibus Judaeorum occisis, caeteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recepit, et finem antiquissimo bello dedit.

XII. Marco Tullio Cicerone oratore et Caio Antonio Consulibus, anno ab urbe condita sexcentesimo octogesimo nono, Lucius Sergius Catilina, nobilissimi generis vir, sed ingenii pravissimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibusdam, claris quidem, sed audacibus viris. A Cicerone urbe expulsus est: socii ejus deprehensi, in carcere strangulati sunt. Ab Antonio,

altero Consule, Catilina ipse in proelio victus est, et interfectus.

XIII. Sexcentesimo nonagesimo anno ab urbe condita, Decio Junio Silano et Lucio Muraena Consulibus, Metellus de Creta triumphavit; Pompeius de bello Piratico et Mithridatico. Nulla unquam triumphi pompa similis fuit. Ducti sunt ante ejus currum filius Mithridatis, filius Tigranis, et Aristobulus, rex Judaeorum. Praelata est ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

XIV. Anno urbis conditae sexcentesimo nonagesimo tertio, Caius Julius Caesar, qui postea imperavit, cum Lucio Bibulo Consul est factus. Decreta est ei Gallia, et Illyricum, cum legionibus decem. Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur. Deinde, vincendo per bella gravissima, usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis novem fere omnem Galliam, quae inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, et Oceanum est, et circuitu patet ad bis et tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit, quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat; et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliae autem, tributum nomine, annum imperavit sestertium quadringenties; Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis proeliis vicit. Inter tot successus, ter male pugnavit apud Arvernos semel praesens, et absens in Germania bis. Nam legati ejus duo, Titurius et Arunculeius, per insidias caesi sunt.

XV. Circa eadem tempora, anno urbis conditae sex-

centesimo nonagesimo septimo Marcus Licinius Crassus, collega Cnaei Pompeii Magni, in Consulatu secundo, contra Parthos missus est; et cum circa Carras contra omina et auspicia dimicasset, a Surena, Orodis regis duce, victus, ad postremum interfectus est, cum filio, clarissimo et praestantissimo juvene. Reliquiae exercitus per Caium Cassium Quaestorem servatae sunt; qui, singulari animo, perditas res tanta virtute restituit, ut Persas, rediens trans Euphratem, crebris proeliis vinceret.

XVI. Hinc jam bellum Civile successit, execrandum et lacrymabile; quo, praeter calamitates, quae in proeliis acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata est. Caesar enim, rediens e Gallia victor, coepit deposcere alterum Consulatum; atque, ita ut sine dubietate aliqua deferretur. Contradictum est a Marcello Consule, a Bibulo, a Pompeio, a Catone; jussusque dimissis exercitibus ad urbem redire. Propter quam injuriam, ab Arimino, ubi milites congregatos habebat, adversus patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugit, et in Graeciam transiit; apud Epirum, Macedoniam, Achaïam, Pompeio duce, senatus contra Caesarem bellum paravit. Caesar, vacuum urbem ingressus, Dictatorem se fecit. Inde Hispanias petiit. Ibi Pompeii exercitus validissimos et fortissimos, cum tribus ducibus, Lucio Afranio, Marco Petreio, Marco Varrone, superavit. Inde regressus, in Graeciam transiit; adversus Pompeium dimicavit. Primo proelio victus est, et fugatus; evasit tamen, quia, nocte interveniente, Pompeius sequi noluit; dixitque Caesar, *Nec Pompeium scire vincere, et*

illo tantum die se potuisse superari. Deinde in Thessalia apud Palaeopharsalum, productis utrinque ingentibus copiis, dimicaverunt. Pompeii acies habuit quadraginta millia peditum, equites in sinistro cornu sexcentos, in dextro quingentos; praeterea totius Orientis auxilia; totamque nobilitatem, innumeros senatores, praetorios, consulares, et qui magnorum jam populorum victores fuissent. Caesar in acie sua habuit peditum non integra triginta millia, equites mille. Nunquam adhuc Romanae copiae in unum, neque majores, neque melioribus ducibus, convenerant, totum terrarum orbem facile subacturae, si contra Barbaros ducerentur. Pugnatum tamen est ingenti contentione; victusque ad postremum Pompeius, et castra ejus direpta sunt. Ipse fugatus Alexandriam petiit, ut a rege Aegypti, cui tutor a Senatu datus fuerat, propter juvenilem ejus aetatem, acciperet auxilia; qui, fortunam magis quam amicitiam secutus, occidit Pompeium, caput ejus et anulum Caesari misit. Quo conspecto, Caesar etiam lacrimas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, et generi quondam sui.

XVII. Mox Caesar Alexandriam venit. Ipsi quoque Ptolemaeus parare voluit insidias; qua causa regi bellum illatum est. Victus in Nilo periit, inventumque est corpus ejus cum lorica aurea. Caesar, Alexandria potitus, regnum Cleopatrae dedit, Ptolemaei sorori, [cum qua consuetudinem stupri habuerat]. Rediens inde Caesar, Pharnacem, Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilio apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, et multas Populi Romani provincias occupantem, vicit acie; postea ad mortem coegit.

XVIII. Inde Romam regressus, tertio se consulem fecit cum Marco Aemilio Lepido, qui ei dictatori Magister equitum ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est, ubi infinita nobilitas cum Juba, Mauritaniae rege, bellum reparaverat. Duces autem Romani erant, Publius Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani, (hic etiam socer Magni Pompeii fuerat:) Marcus Petreius, Quintus Varus, Marcus Porcius Cato, Lucius Cornelius Faustus, Sullae Dictatoris filius. Contra hos commisso proelio, post multas dimicationes, victor fuit Caesar. Cato, Scipio, Petreius, Juba, ipsi se occiderunt. Faustus, Pompeii gener, a Caesare interfectus est.

XIX. Post annum Caesar, Romam regressus, quarto se consulem fecit; et statim ad Hispanias est profectus; ubi Pompeii filii, Cnaeus et Sextus, ingens bellum reparaverant. Multa proelia fuerunt: ultimum, apud Mundam civitatem, in quo adeo Caesar paene victus est, ut, fugientibus suis, se voluerit occidere; ne, post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, natus annos sex et quinquaginta, veniret. Denique, reparatis suis, vicit; ex Pompeii filiis major occisus est, minor fugit.

XX. Inde Caesar, bellis civilibus toto orbe compositis, Romam rediit: agere insolentius coepit, et contra consuetudinem Romanae libertatis. Cum ergo et honores ex sua voluntate praestaret, qui a Populo antea deferebantur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac paene tyrannica faceret, conjuratum est in eum a sexaginta vel amplius Senatoribus Equitibusque Romanis. Praecipui fuerunt inter conjuratos

duo Bruti, (ex eo genere Bruti, qui primus Romae Consul est factus, et reges expulerat,) Caius Cassius, et Servilius Casca. Ergo Caesar, cum Senatus die quadam inter caeteros venisset ad curiam, tribus et viginti vulneribus confossus est.

LIBER SEPTIMUS.

a. U. c. 709—850. ant. Chr. 44—posthu. 97.

I. ANNO urbis septingentesimo fere ac nono interfecto Caesare, bella civilia reparata sunt. Percussoribus enim Caesaris Senatus favebat. Antonius Consul, partium Caesaris, civili bello opprimere eos conabatur. Ergo turbata Republica, multa Antonius scelera committens, a Senatu hostis judicatus est. Missi ad eum persequendum duo Consules, Pansa et Hirtius, et Octavianus, adolescens annos octodecim natus, Caesaris nepos, quem ille testamento heredem reliquerat, et nomen suum ferre jusserat. Hic est, qui postea Augustus est dictus, et rerum potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces, vicerunt eum. Evenit tamen, ut victores Consules ambo morerentur. Quare tres exercitus uni Caesari paruerunt. Fugatus Antonius, amisso exercitu, confugit ad Lepidum, qui Caesari Magister equitum fuerat, et tum copias militum grandes habebat; a quo susceptus est. Mox Lepido operam dante, Caesar cum Antonio pacem fecit; et quasi vindicaturus patris sui mortem, a quo per testamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus est; extorsitque, ut sibi vigesimo anno Consulatus daretur. Senatum proscripsit, cum Antonio et Lepido, et Rempublicam armis

tenere coepit. Per hos etiam Cicero orator occisus est, multique alii nobiles.

II. Interea Brutus et Cassius, interfectores Caesaris, ingens bellum moverunt: erant enim per Macedoniam et Orientem multi exercitus, quos occupaverunt. Profecti sunt igitur contra eos Caesar Octavianus Augustus et Marcus Antonius, (remanserat enim ad defendendam Italiam Lepidus,) apud Philippos, Macedoniae urbem, contra eos pugnaverunt. Primo proelio victi sunt Antonius et Caesar; periit tamen dux nobilitatis, Cassius: secundo, Brutus et infinita nobilitas, quae cum illis bellum gesserat, victam interfecerunt. Ac sic inter eos divisa est Respublica; ut Augustus Hispanias, Gallias, Italiam teneret; Antonius Asiam, Pontum, Orientem. Sed in Italia Lucius Antonius Consul bellum civile commovit, frater ejus, qui cum Caesare contra Brutum et Cassium dimicaverat. Is apud Perusiam, Tusciae civitatem, victus et captus est, neque occisus.

III. Interim a Sexto Pompeio, Cnaei Pompeii Magni filio, ingens bellum in Sicilia commotum est; his, qui superfuerant ex partibus Bruti Cassique, ad eum confluentibus. Bellatum per Caesarem Augustum Octavianum et Marcum Antonium adversus Sextum Pompeium. Pax postremo convenit. Eo tempore Marcus Agrippa in Aquitania rem prospere gessit; et Lucius Ventidius Bassus, irrumpentes in Syriam, Persas tribus proeliis vicit. Pacorum, regis Orodis filium, interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes, Persarum rex, per ducem Surenam, Crassum occiderat. Hic primus de Parthis justissimum triumphum Romae egit. Interim Pompeius

pacem rupit; et navali proelio victus, fugiens ad Asiam, interfectus est.

IV. Antonius, qui Asiam et Orientem tenebat, repudiata sorore Caesaris Augusti Octaviani, Cleopatram, reginam Aegypti, duxit uxorem. Contra Persas ipse etiam pugnavit; primis eos proeliis vicit; regrediens tamen fame et pestilentia laboravit. Et cum instarent Parthi fugienti, ipse pro victo recessit. Hic quoque ingens bellum civile commovit, cogente uxore Cleopatra, regina Aegypti; dum cupiditate muliebri optat etiam in urbe regnare. Victus est ab Augusto navali pugna clara et illustri apud Actium, qui locus in Epiro est; ex qua fugit in Aegyptum; et, desperatis rebus, cum omnes ad Augustum transirent, ipse se interemit. Cleopatra sibi aspidem admisit, et veneno ejus extincta est. Aegyptus per Octavianum Augustum Imperio Romano adjecta est; praepositusque ejus factus est Cnaeus Cornelius Gallus. Hunc primum Aegyptus Romanum judicem habuit. Ita bellis toto orbe confectis, Octavianus Augustus Romam rediit duodecimo anno postquam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam per quadraginta et quatuor annos solus obtinuit. Ante enim duodecim annis cum Antonio et Lepido tenuerat. Ita, ab initio principatus ejus usque ad finem, quinquaginta sex anni fuerunt.

V. Obiit autem octogesimo sexto anno, morte communi, in oppido Campaniae Atella. Romae in Campo Martio sepultus est, vir qui non immerito ex maxima parte Deo similis est putatus. Neque enim facile ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior.

Quadraginta quatuor annos, quibus solus gessit imperium, civilissime vixit; in cunctos liberalissimus; in amicos fidissimus; quos tantis evexit honoribus, ut paene aequaret fastigium suo. Nullo tempore res Romana magis floruit. Nam, exceptis civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano adjecit imperio Aegyptum, Cantabriam, Dalmatiam, saepe ante victam, sed penitus tunc subactam; Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhaetiam, Vindelicos et Salassos in Alpibus, omnes Ponti maritimas civitates; in his nobilissimas, Bosphorum et Panticapaeon. Vicit autem proeliis Dacos; Germanorum ingentes copias cecidit; ipsos quoque trans Albim fluvium submovit, qui in Barbarico longe ultra Rhenum est. Hoc tamen bellum per Drusum, privignum suum, administravit; sicut per Tiberium, privignum alterum, Pannonicum. Quo bello trecenta millia captivorum ex Germania transtulit, et super ripam Rheni in Gallia collocavit. Armeniam a Parthis recepit; obsides, (quod nulli antea), Persae ei dederunt: reddiderunt etiam signa Romana, quae Crasso victo ademerant. Scythae et Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera et legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset; primusque eam Marcus Lollius pro Praetore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, ut reges, Populi Romani amici, in honorem ejus conderent civitates, quas Caesareas nominarent; sicut in Mauritania a rege Juba, et in Palaestina, quae nunc urbs est clarissima. Multi autem reges ex regnis suis venerunt, et habitu Romano, togati scilicet, ad vehiculum vel equum ipsius cucurrerunt. Moriens

Divus appellatus est. Rempubicam beatissimam Tiberio successori reliquit; qui privignus ei, mox gener, postremo adoptione filius fuerat.

VI. Tiberius ingenti socordia imperium gessit, gravi crudelitate, scelestas avaritia, turpi libidine. Nam nusquam ipse pugnavit: bella per legatos suos gessit: quosdam reges, per blanditias ad se evocatos, nunquam remisit: in quibus Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in provinciae formam redegit, et maximam civitatem appellari suo nomine jussit; quae nunc Caesarea dicitur, cum Mazaca antea vocaretur. Hic tertio et vigesimo imperii anno, aetatis octogesimo tertio, ingenti omnium gaudio, mortuus est in Campania.

VII. Successit ei Caius Caesar, cognomento Caligula, Drusi, privigni Augusti, et ipsius Tiberii, nepos; scelestissimus ac funestissimus, et qui etiam Tiberii dedecora purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit; et ingressus Sueviam, nihil strenue fecit. Stupra sororibus intulit; ex una etiam filiam agnovit. Cum adversum cunctos ingenti avaritia, libidine, crudelitate saeviret, interfectus in palatio est, anno aetatis suae trigesimo nono, imperii tertio, mense decimo, dieque octavo.

VIII. Post hunc Claudius fuit, patruus Caligulae, Drusi, qui apud Moguntiacum monumentum habet, filius; cujus et Caligula nepos erat. Hic medie imperavit, multa gerens tranquille atque moderate, quaedam crudeliter atque insulse. Britanniae intulit bellum, quam nullus Romanorum post Julium Caesarem attigerat; eaque devicta per Cnaeum Sentium et Aulum Plautium, illustres et nobiles viros, triumphum celebrem

egit. Quasdam insulas etiam ultra Britanniam, in Oceano positas, Romano imperio addidit, quae appellantur Orcades; filioque suo Britannici nomen imposuit. Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut etiam Plautium, nobilem virum, qui in expeditione Britannica multa ac egregia fecerat, triumphantem ipse prosequeretur, et conscendenti Capitolium laevus incederet. Is vixit annos sexaginta quatuor, imperavit quatuordecim. Post mortem consecratus est, Divusque appellatus.

IX. Successit huic Nero, Caligulae, avunculo suo, simillimus; qui Imperium Romanum et deformavit et diminuit: inusitatae luxuriae sumptuumque, ut qui, exemplo Caii Caligulae, calidis et frigidis se lavaret unguentis, retibus aureis piscaretur, quae blatteis funibus extrahebat. Infinitam partem Senatus interfecit; bonis omnibus hostis fuit. Ad postremum, se tanto dedecore prostituit, ut saltaret et cantaret in scena, citharoedico habitu et tragico. Parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis. Urbem Romam incendit, ut spectaculi ejus imaginem cerneret, quasi olim Troja capta arserat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam poene amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic atque eversa sunt. Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub jugum miserunt. Duae tamen provinciae sub eo factae sunt;—Pontus Polemoniacus, concedente rege Polemone; et Alpes, Cottio rege defuncto. Propter haec Romanae urbi execrabilis, ab omnibus simul destitutus, et a Senatu hostis judicatus, quum quaereretur ad poenam (quae poena erat talis, ut nudus per publicum ductus,

furca capiti ejus inserta, virgis usque ad mortem caederetur, atque ita praecipitaretur de saxo:) e palatio fugit, et in suburbano se liberti sui, quod est inter Salariam et Nomentanam viam, ad quartum urbis miliarium, interfecit. Is aedificavit Romae thermas, quae ante Neronianae dictae, nunc Alexandrinae appellantur. Obiit trigesimo et altero aetatis anno, imperii decimo quarto, atque in eo omnis familia Augusti consumpta est.

X. Huic Sergius Galba successit, antiquissimae nobilitatis Senator, cum septuagesimum tertium annum ageret aetatis: ab Hispanis et Gallis Imperator electus, mox ab universo exercitu libenter acceptus est. Nam privata ejus vita insignis fuerat militaribus et civilibus rebus; saepe Consul, saepe Proconsul, frequenter dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium fuit, et quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem propensior videretur. Insidiis tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo, in foro Romae, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aurelia via, non longe ab urbe Roma.

XI. Otho, occiso Galba, invasit imperium; materno genere nobilior quam paterno, neutro tamen obscuro: in privata vita mollis; et Neronis familiaris: in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus, quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset a Germaniacis exercitibus Imperator, bello contra eum suscepto, cum apud Betricum in Italia levi proelio victus esset; ingentes tamen copias haberet, sponte semetipsum occidit, petentibus militibus, ne tam cito de belli desperaret eventu, cum

tanti se non esse dixisset, ut propter eum civile bellum commoveretur. Voluntaria morte obiit, trigesimo et octavo aetatis anno, nonagesimo et quinto imperii die.

XII. Dein Vitellius imperio potitus est, familia honorata magis quam nobili. Nam pater ejus non admodum clare natus, tres tamen ordinarios gesserat Consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, et gravi saevitia notabilis, praecipue ingluvie et voracitate: quippe cum de die saepe quarto vel quinto feratur epulatus. Notissima certe coena memoriae mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit; in qua, super caeteros sumtus, duo millia piscium, septem avium millia, apposita traduntur. Hic cum Neroni similis esse vellet, atque id adeo prae se ferret, ut etiam exsequias Neronis, quae humiliter sepultae fuerant, honoraret, a Vespasiani ducibus occisus est, interfecto prius Sabino, Vespasiani Imperatoris fratre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem est, et cum magno dedecore tractus per urbem Romam publice, nudus, erecta coma et capite, subjecto ad mentum gladio, stercore in vultum et pectus ab omnibus obviis appetitus; postremo jugulatus, et in Tiberim dejectus, etiam communi caruit sepultura. Periit autem aetatis anno septimo et quinquagesimo, imperii mense octavo et die uno.

XIII. Vespasianus huic successit, factus apud Palaestinam Imperator; princeps obscure quidem natus, sed optimis comparandus, privata vita illustris; ut qui a Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam missus, tricies et bis cum hoste conflixerit; duas validissimas gentes, viginti oppida, insulam Vectam, Britanniae proximam, imperio Romano adjecerit. Romae se in

imperio moderatissime gessit: pecuniae tamen avidior fuit, ita ut eam nulli injuste auferret; quam cum omni diligentiae provisione colligeret, tamen studiosissime largiebatur, praecipue indigentibus. Nec facile ante eum cujusquam principis vel major est liberalitas compta, vel justior. Placidissimae lenitatis, ut qui majestatis quoque contra se reos non facile puniret ultra exsilii poenam. Sub hoc Judaea Romano accessit imperio; et Hierosolyma, quae fuit urbs clarissima Palaestinae. Achaïam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quae liberae ante hoc tempus fuerant; item Thraciam, Ciliciam, Commagenem, quae sub regibus amicis egerant, in provinciarum formam redegit. Offensarum et inimicitiarum immemor fuit; convicia, a causidicis et philosophis in se dicta, leniter tulit; diligens tamen coercitor disciplinae militaris. Hic cum Tito filio de Hierosolymis triumphavit. Per haec cum Senatu et Populo, postremo cunctis, amabilis ac jucundus esset, profluvio ventris extinctus est in villa propria, circa Sabinos, annum aetatis agens sexagesimum nonum, imperii nonum et diem septimum; atque inter divos relatus est. Genituram filiorum ita cognitam habuit, ut, cum multae contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit, in Senatu dixerit, *Aut filios sibi successuros, aut neminem.*

XIV. Huic Titus filius successit, qui et ipse Vespasianus est dictus; vir omnium virtutum genere mirabilis, adeo ut *amor et deliciae humani generis* diceretur; facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus; causas Latine egit; poemata et tragoedias Graece composuit. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans,

duodecim propugnatores duodecim sagittarum ictibus confixit. Romae tantae civilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret; convictos adversum sese conjurationis ita dimiserit, ut in eadem familiaritate, qua antea, habuerit. Facilitatis et liberalitatis tantae fuit, ut, cum nulli quidquam negaret, et ab amicis reprehenderetur, respondit, *Nullum tristem debere ab Imperatore discedere*. Praeterea cum quodam die in coena recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam praestitisse, dixit, *Amici, hodie diem perdidit*. Hic Romae amphitheatrum aedificavit, et quinque millia ferarum in dedicatione ejus occidit. Per haec inusitato favore dilectus, morbo periit; in ea, qua pater, villa; post biennium, menses octo, dies viginti, quam Imperator erat factus, aetatis anno altero et quadragesimo. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propria doluerint orbitate. Senatus, obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in Curiam, et tantas ei mortuo gratias laudesque congressit, quantas nec vivo unquam egerat, nec praesenti. Inter divos relatus est.

XV. Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius junior; Neroni, aut Caligulae, aut Tiberio similior, quam patri vel fratri suo. Primis tamen annis moderatus in imperio fuit; mox ad ingentia vitia progressus, libidinis, iracundiae, crudelitatis, avaritiae, tantum in se odii concitavit, ut merita et patris et fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senatu. Dominum se et deum primus appellari jussit: nullam sibi, nisi auream et argenteam, statuam in Capitolio poni passus est: consobrinos suos interfecit: superbia quoque in eo execrabilis fuit. Expeditiones quatuor habuit: unam

adversum Sarmatas, alteram adversum Cattos, duas adversum Dacos. De Dacis Cattisque duplicem triumphum egit; de Sarmatis solam lauream usurpavit. Multas quidem calamitates iisdem bellis passus est. Nam in Sarmatia legio ejus cum duce interfecta; et a Dacis Oppius Sabinus, consularis, et Cornelius Fuscus, praefectus praetorio, cum magnis exercitibus, occisi sunt. Romae quoque multa opera fecit: in his Capitolium et Forum transitorium, Odeum, Divorum Porticus, Iseum, Serapeum, ac Stadium. Verum cum ob scelera universis exosus esse coepisset, interfectus est suorum conjuratione in palatio, anno aetatis quadragesimo quinto, imperii quinto decimo. Funus ejus cum ingenti dedecore per Vespillones exportatum, et ignobiliter est sepultum.

LIBER OCTAVUS.

a. U. c. 850—989. post Chr. 97—236.

I. Anno octingentesimo et quinquagesimo ab urbe condita, Vetere et Valente consulibus, respublica ad prosperrimum statum rediit, bonis principibus ingenti felicitate commissa. Domitiano enim, exitiabili tyranno, Nerva successit; vir in privata vita moderatus et strenuus; nobilitatis mediae. Qui senex admodum, operam dante Petronio Secundo, praefecto praetorio, item Pärthenio interfectore Domitiani, imperator factus, aequissimum se et civilissimum praebeuit. Reipublicae divina provisione consuluit, Trajanum adoptando. Mortuus est Romae, post annum et quatuor menses imperii sui, ac dies octo, aetatis septuagesimo et altero anno; atque inter divos relatus est.

II. Successit ei Ulpius Crinitus Trajanus, natus Italiae in Hispania, familia antiqua magis quam clara. Nam pater ejus primum Consul fuit: Imperator autem apud Agrippinam in Galliis factus est. Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus merito praefecturatur. Inusitatae civilitatis et fortitudinis fuit. Romani imperii, quod post Augustum defensum magis fuerat, quam nobiliter ampliatum, fines longe lateque diffudit: urbes trans Rhenum in Germania reparavit. Daciam, Decebalo victo, subegit, provincia trans Danubium

facta in his agris, quos nunc Taiphali et Victophali et Thervingi habent. Ea provincia decies centena millia passuum in circuitu tenuit. Armeniam, quam occupaverant Parthi, recepit, Parthamasire occiso, qui eam tenebat. Albanis regem dedit. Iberorum regem, et Sauromatarum, et Bosporanorum, et Arabum, et Osdroënorum, et Colchorum, in fidem accepit. Corduenos, Marcomedos occupavit; et Anthemusium, magnam Persidis regionem; Seleuciam et Ctesiphontem, Babylonem et Messenios vicit ac tenuit: usque ad Indiae fines et Mare Rubrum accessit; atque ibi tres provincias fecit, Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, cum his gentibus, quae Madenam attingunt. Arabiam postea in provinciae formam redegit; in Mari Rubro classem instituit, ut per eam Indiae fines vastaret. Gloriam tamen militarem civilitate et moderatione superavit, Romae et per provincias aequalem se omnibus exhibens; amicos salutandi causa frequentans, vel aegrotantes, vel cum festos dies habuissent: convivia cum iisdem indiscreta vicissim habens, saepe in vehiculis eorum sedens; nullum senatorum laedens, nihil injustum ad augendum fiscum agens: liberalis in cunctos, publice privatinque ditans omnes et honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognovisset: orbem terrarum aedificans, multas immunitates civitatibus tribuens; nihil non tranquillum et placidum agens, adeo, ut omni ejus aetate unus senator damnatus sit, atque is tamen per senatum, ignorante Trajano. Ob hoc per orbem terrarum Deo proximus, nihil non venerationis meruit et vivus et mortuus. Inter alia dicta hoc ipsius fertur egregium. Amicis enim culpantibus, quod nimis circa

omnes communis esset, respondit: *Talem se imperatorem esse privatis, quales esse sibi imperatores privatus optâsset.* Post ingentem igitur gloriam belli domique quaesitam, e Perside rediens, apud Seleuciam Isauriae profluvio ventris exstinctus est. Obiit autem aetatis anno sexagesimo tertio, mense nono, et die quarto: imperii anno undevicesimo, mense sexto, die decimo quinto. Inter divos relatus est, solusque omnium intra urbem sepultus. Ossa ejus collocata in urna aurea in foro, quod aedificavit, sub columna sita sunt: cujus altitudo centum quadraginta et quatuor pedes habet. Hujus tantum memoriae delatum est, ut usque ad nostram aetatem non aliter in senatu principibus acclametur, nisi *Felicio Augusto, Melior Trajano.* Adeo in eo gloria bonitatis obtinuit, ut vel assentantibus, vel vere laudantibus, occasionem magnificentissimi praestet exempli.

III. Defuncto Trajano, Aelius Hadrianus creatus est princeps; sine aliqua quidem voluntate Trajani, sed operam dante Plotina, Trajani uxore. Nam eum Trajanus, quamquam consobrinae filium, vivus noluerat adoptare. Natus et ipse Italicae in Hispania: qui, Trajani gloriae invidens, statim provincias tres reliquit, quas Trajanus addiderat; et de Assyria, Mesopotamia, et Armenia revocavit exercitus, ac finem imperii esse voluit Euphratem. Idem de Dacia facere conatum, amici deterruerunt, ne multi cives Romani barbaris traderentur; propterea quod Trajanus, victa Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat, ad agros et urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Deceballi viris fuerat exhausta. Pacem tamen

omni tempore imperii sui habuit, semel tantum per praesidem dimicavit; orbem Romanum circumiit, multa aedificavit. Facundissimus Latino sermone, Graeco eruditissimus fuit: non magnam clementiae gloriam habuit; diligentissimus tamen circa aerarium, et militum disciplinam. Obiit in Campania, major sexagenario, imperii anno vicesimo primo, mense decimo, die vicesimo nono. Senatus ei tribuere noluit divinos honores: tamen cum successor ipsius Titus Aurelius Fulvius Antoninus hoc vehementer exigeret, et universi senatores palam resisterent, tandem obtinuit.

IV. Ergo Hadriano successit Titus Antoninus Fulvius Boionius, idem etiam Pius nominatus; genere claro, sed non admodum vetere: vir insignis, et qui merito Numae Pompilio conferatur, ita ut Romulo Trajanus aequatur. Vixit ingenti honestate privatus; majori, in imperio; nulli acerbus, cunctis benignus. In re militari moderata gloria, defendere magis provincias, quam amplificare studens; viros aequissimos ad administrandam rempublicam quaerens; bonis honorem habens; improbos sine aliqua acerbitate detestans; regibus amicis venerabilis non minus quam terribilis; adeo ut barbarorum plurimae nationes, depositis armis, ad eum controversias suas litesque deferrent, sententiaeque ejus parerent. Hic, ante imperium ditissimus, opes quidem omnes suas, stipendiis militum et circa amicos liberalitatibus, minuit; verum aerarium opulentum reliquit. Pius propter clementiam dictus est. Obiit apud Lorium, villam suam, milliaro ab urbe duodecimo, vitae anno septuagesimo tertio, imperii vicesimo tertio, atque inter divos relatus est, et merito consecratus.

V. Post hunc imperavit Marcus Antoninus Verus, haud dubie nobilissimus; quippe cum ejus origo paterna a Numa Pompilio, materna a Salentino rege penderet; et cum eo Lucius Annius Antoninus Verus. Tumque primum Romana respublica duobus, aequo jure imperium administrantibus, paruit: cum usque ad eos singulos semper habuisset Augustos. Hi et genere inter se conjuncti fuerunt, et affinitate. Nam Verus Annius Antoninus, Marci Antonini filiam in matrimonium habuit; Marcus autem Antoninus gener Antonini Pii fuit per uxorem Galeriam Faustinam, juniorem consobrinam suam. Hi bellum contra Parthos gesserunt, qui post victoriam Trajani tum primum rebellaverant. Verus Antoninus ad id profectus est; qui Antiochiae et circa Armeniam agens, multa per duces, et ingentia patravit; Seleuciam, Assyriae urbem nobilissimam, cum quadraginta millibus hominum cepit: Parthicum triumphum revexit; cum fratre eodemque socero triumphavit. Obiit tamen in Venetia, cum a Concordia civitate Altinum proficisceretur, et cum fratre in vehiculo sederet, subito sanguine ictus, casu morbi, quem Graeci ἀπὸ πλῆθους vocant. Vir ingenii parum civilis; reverentia tamen fratris nihil unquam atrox ausus. Cum obiisset undecimo imperii anno, inter Deos relatus est.

VI. Post eum Marcus Antoninus solus rempublicam tenuit; vir, quem mirari facilius quis, quam laudare, possit. A principio vitae tranquillissimus; adeo, ut in infantia quoque vultum, nec ex gaudio, nec ex moerore, mutaret. Philosophiae deditus Stoicae; ipse etiam non solum vitae moribus, sed etiam eruditione, philosophus: tantae admirationis adhuc juvenis, ut eum successorem

paraverit Hadrianus relinquere: adoptato tamen Antonino Pio, generum esse ei idcirco voluerit, ut hoc ordine ad imperium perveniret. Institutus est ad philosophiam per Apollonium Chalcedonium; ad scientiam litterarum Graecarum, per Sextum Chaeronensem, Plutarchi nepotem. Latinas autem litteras eum Fronto, orator nobilissimus, docuit. Hic cum omnibus Romae aequo jure egit, ad nullam insolentiam elatus imperii fastigio: liberalitatis promptissimae: provincias ingenti benignitate et moderatione tractavit. Contra Germanos, eo principe, res feliciter gestae sunt. Bellum ipse unum gessit Marcomannicum; sed quantum nulla memoria fuit, adeo ut Punicis conferatur. Nam eo gravius est factum, quod universi exercitus Romani perierant. Sub hoc enim tantus casus pestilentiae fuit, ut post victoriam Persicam, Romae ac per Italiam provinciasque, maxima hominum pars, militum omnes fere copiae, languore defecerint. Ingenti ergo labore et moderatione, cum apud Carnuntum jugi triennio perseverasset, bellum Marcomannicum confecit, quod cum his Quadi, Vandali, Sarmatae, Suevi, atque omnis barbaria commoverat: multa hominum millia interfecit: ac Pannoniis servitio liberatis, Romae rursus cum Commodio Antonino, filio suo, quem jam Caesarem fecerat, triumphavit. Ad hujus belli usum aerario exhausto, cum largitiones nullas haberet, neque indicare provincialibus aut senatui aliquid vellet, instrumentum regii cultus, facta in foro divi Trajani sectione, distraxit: vasa aurea, pocula crystallina et murrhina, uxori ac suam sericam et auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses ea venditio habita est, multum-

que auri redactum. Post victoriam tamen emtoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel emta retinere. Hic permisit viris clarioribus, ut convivium eodem cultu, quo ipse, et ministris similibus, exhiberent. In editione munerum post victoriam adeo magnificus fuit, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. Cum igitur fortunatam rempublicam et virtute et mansuetudine reddidisset, obiit duodevicesimo imperii anno, vitae sexagesimo primo; et, omnibus certatim adnitentibus, inter divos relatus est.

VII. Hujus successor Lucius Antoninus Commodus nihil paternum habuit; nisi quod contra Germanos feliciter et ipse pugnavit. Septembrem mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur. Sed luxuria et obscenitate depravatus, gladiatoriiis armis saepissime in ludo, deinceps etiam in amphitheatro, cum hujusmodi hominibus saepe dimicavit. Obiit morte subita, atque adeo, ut strangulatus vel veneno interfectus putaretur; cum annis duodecim post patrem, et octo mensibus imperasset; tanta execratione omnium, ut hostis humani generis, etiam mortuus, judicaretur.

VIII. Huic successit Pertinax, grandaevus jam, ut qui septuagenariam attigisset aetatem; praefecturam urbi tum agens, ex Senatus Consulto imperare jussus. Octogesimo imperii die, praetorianorum militum seditione et Juliani scelere, occisus est.

IX. Post eum Salvius Julianus rempublicam invasit, vir nobilis et jure peritissimus; nepos Salvii Juliani, qui sub divo Hadriano *perpetuum* composuit *edictum*. Victus est a Severo apud Mulvium pontem, interfectus

in palatio. Vixit mensibus septem, postquam coeperat imperare.

X. Hinc imperii summam administrationem Septimius Severus accepit: oriundus ex Africa, provincia Tripolitana, oppido Lepti. Solus omni memoria, et ante et postea, ex Africa imperator fuit. Hic primum fisci advocatus, mox militaris tribunus, per multa deinde ac varia officia atque honores, usque ad administrationem totius reipublicae venit. Pertinacem se appellari voluit, in honorem ejus Pertinacis, qui a Juliano fuerat occisus. Parcus admodum fuit, natura saevus; bella multa et feliciter gessit. Pescennium Nigrum, qui Aegypto et Syria rebellaverat, apud Cyzicum interfecit. Parthos vicit, et Arabas, interiores, et Adiabenos. Arabas eo usque superavit, ut etiam provinciam ibi faceret; idcirco Parthicus, Arabicus, Adiabenicus dictus est. Multa toto Romano orbe reparavit. Sub eo etiam Clodius Albinus, qui in occidendo Pertinace socius fuerat Juliano, Caesarem se in Gallia fecit; victusque apud Lugdunum est et interfectus. Severus autem praeter bellicam gloriam etiam civilibus studiis clarus fuit, et litteris doctus, philosophiae scientiam ad plenum adeptus. Novissimum bellum in Britannia habuit; utque receptas provincias omni securitate muniret, vallum per triginta duo millia passuum a mari ad mare deduxit. Decessit Eboraci admodum senex, imperii anno sexto decimo, mense tertio, et divus appellatus est. Nam filios duos successores reliquit, Bassianum et Getam; sed Bassiano, Antonini nomen a senatu voluit imponi. Itaque dictus est Marcus Aurelius Antoninus Bassianus, patrique successit. Nam Geta, hostis publicus judicatus, confestim periit.

XI. Marcus igitur Aurelius Antoninus Bassianus, idemque Caracalla, morum fere paternorum fuit ; paullo asperior, et minax. Opus Romae egregium fecit lavacri, quae Antoninianae appellantur ; nihil praeterea memorabile. Impatiens libidinis ; ut qui novercam suam Juliam uxorem duxerit. Defunctus est in Osdroene apud Edesam, moliens adversum Parthos expeditionem, anno imperii sexto, mense secundo, vix egressus aetatis quadragessimum tertium annum. Funere publico elatus est.

XII. Opilius deinde Macrinus, qui praefectus praetorio erat, cum filio Diadumeno facti imperatores, nihil memorabile ex temporis brevitate gesserunt. Nam imperium eorum duum mensium et unius anni fuit. Seditione militari ambo pariter occisi sunt.

XIII. Creatus est post hos Marcus Aurelius Antoninus. Hic Antonini Caracallae filius putabatur : sacerdos autem Heliogabali templi erat. Is cum Romam ingenti et militum et senatus expectatione venisset, probris se omnibus contaminavit. Impudicissime et obscenissime vixit, biennioque post et octo mensibus tumultu interfectus est militari, et cum eo mater Soëmia, Syra.

XIV. Successit huic Aurelius Alexander ; ab exercitu Caesar, a senatu Augustus nominatus ; juvenis admodum ; susceptoque adversus Persas bello, Xerxem, eorum regem, gloriosissime vicit. Militarem disciplinam severissime rexit ; quasdam tumultuantes legiones integras exauctoravit. Assessorem habuit, vel scrinii magistrum, Ulpianum, juris conditorem. Romae quoque favorabilis fuit. Perit in Gallia, militari tumultu, tertio decimo imperii anno, et die octavo, in matrem suam Mammaeam unice pius.

LIBER NONUS.

a. U. c. 989—1047. post Chr. 236—294.

1. Post hunc Maximinus ex corpore militari primus ad imperium accessit sola militum voluntate, cum nulla senatus intercessisset auctoritas, neque ipse senator esset. Is, bello adversus Germanos feliciter gesto, cum a militibus imperator esset appellatus, a Pupieno Aquileiae occisus est, deserentibus eum militibus suis, cum filio, adhuc puero, cum quo imperaverat triennio et paucis diebus.

II. Postea tres simul Augusti fuerunt, Pupienus, Balbinus, et Gordianus : duo superiores obscurissimo genere ; Gordianus nobilis : quippe cujus pater, senior Gordianus, consensu militum, cum proconsulatum Africae ageret, Maximino imperante, princeps fuisset electus. Itaque cum Romam venissent Balbinus et Pupienus, in palatio interfecti sunt ; soli Gordiano imperium reservatum. Gordianus admodum puer, cum Tranquillinam Romae duxisset uxorem, Janum geminum aperuit, et ad Orientem profectus, Parthis bellum intulit, qui jam moliebantur erumpere. Quod quidem mox feliciter gessit, proeliisque ingentibus Persas afflixit. Rediens haud longe a Romanis finibus interfectus est fraude Philippi, qui post eum imperavit. Miles ei tumultum vigesimo milliaro a Circesso, quod castrum nunc Romanorum est, Euphrati

imminens, aedificavit; exsequias Romam revexit; ipsum divum appellavit.

III. Philippi duo, filius ac pater, Gordiano occiso, imperium invaserunt: atque, exercitu incolumi reducto, ad Italiam e Syria profecti sunt. His imperantibus millesimus annus Romae urbis ingenti ludorum apparatu spectaculorumque celebratus est. Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt: senior Philippus Veronae, Romae junior. Annis quinque imperaverunt. Inter divos tamen relati sunt.

IV. Post hos Decius, e Pannonia inferiore Budaliae natus, imperium sumpsit. Bellum civile, quod in Gallia motum fuerat, oppressit; filium suum Caesarem fecit. Romae lavacrum aedificavit. Cum biennio ipse et filius imperassent, uterque in barbarico interfecti sunt, et inter divos relati.

V. Mox imperatores creati sunt Gallus, Hostilianus et Galli filius Volusianus. Sub his Aemilianus in Moesia res novas molitus est: ad quem opprimendum cum ambo profecti essent, Interamnae interfecti sunt, non completo biennio. Nihil omnino clarum gesserunt. Sola pestilentia, et morbis, atque aegritudinibus notus eorum principatus fuit. Aemilianus, obscurissime natus, obscurius imperavit; ac tertio mense extinctus est.

VI. Hinc Licinius Valerianus, in Rhaetia et Norico agens, ab exercitu imperator, et mox Augustus est factus. Gallienus quoque Romae a senatu Caesar est appellatus. Horum imperium Romano nomini perniciosum, et paene exitiabile fuit, vel infelicitate principum, vel ignavia. Germani Ravennam usque venerunt. Valerianus in

Mesopotamia bellum gerens, a Sapore, Persarum rege, superatus est: mox etiam captus, apud Parthos ignobili servitute consenuit. Gallienus, cum adolescens factus esset Augustus, imperium primum feliciter, mox commode, ad ultimum perniciose gessit. Nam juvenis in Gallia et Illyrico multa strenue fecit, occiso apud Mursum Ingenuo, qui purpuram sumserat, et Trebelliano. Diu placidus et quietus, mox in omnem lasciviam dissolutus, tenendae reipublicae habenas probrosa ignavia et desperatione laxavit. Alamanni, vastatis Galliis, in Italiam penetraverunt. Dacia, quae a Trajano ultra Danubium fuerat adjecta, amissa est. Graecia, Macedonia, Pontus, Asia, vastata per Gothos. Pannonia a Sarmatis Quadisque populata est. Germani usque ad Hispanias penetraverunt, et civitatem nobilem Tarraconem expugnaverunt. Parthi, Mesopotamia occupata, Syriam sibi coeperunt vindicare.

VII. Tum jam desperatis rebus, et deleta paene imperio Romano, Postumus in Gallia, obscurissime natus, purpuram sumsit; et per annos decem ita imperavit, ut consumptas paene provincias ingenti virtute et moderatione reparaverit: qui seditione militum interfectus est, quod Mogontiacum, quae adversus eum rebellaverat, Lucio Aeliano res novas moliente, diripiendam militibus tradere noluisset. Post eum *Marius*, vilissimus opifex, purpuram accepit, et secundo die interfectus est. *Victorinus* postea Galliarum accepit imperium, vir strenuissimus. Sed cum nimiae libidinis esset et matrimonia aliena corrumpere, Agrippinae occisus est, actuario quodam machinante dolum, imperii sui anno secundo. Huic

successit *Tetricus* senator, qui Aquitaniam honore praesidis administrans, absens a militibus imperator electus est, et apud Burdegalam purpuram sumpsit: seditiones multas militum pertulit. Sed dum haec in Gallia geruntur, in Oriente per *Odenathum* Persae victi sunt. Defensa Syria, recepta Mesopotamia, usque ad Ctesiphontem, Odenathus penetravit. Ita, Gallieno rempublicam deserente, Romanum imperium in Occidente per Postumum, per Odenathum in Oriente servatum est.

VIII. Gallienus interea Mediolani cum Valeriano fratre occisus est, imperii anno nono, Claudiusque ei successit, a militibus electus, a senatu appellatus Augustus. Hic Gothos, Illyricum Macedoniamque vastantes, ingenti proelio vicit. Parcus vir, ac modestus, et justitienax, et reipublicae gerendae idoneus: qui tamen intra imperii biennium morbo interiit, et divus appellatus est. Senatus ingenti eum honore decoravit, scilicet ut in curia clypeus ipsi aureus, item in Capitolio statua aurea poneretur. Quintillus post eum, Claudii frater, consensu militum imperator electus est; vir unice moderationis et civilitatis, aequandus fratri, vel praeponendus. Consensu senatus appellatus Augustus, septimo decimo die imperii occisus est.

IX. Post eum Aurelianus suscepit imperium, Dacia Ripensi oriundus: vir in bello potens, animi tamen immodici, et ad crudelitatem propensioris; quique Gothos strenuissime vicit. Romanam ditionem ad fines pristinos varia bellorum felicitate revocavit. Superavit in Gallia Tetricum apud Catalaunos, ipso Tetrico prodente exercitum suum, cujus assiduas seditiones ferre non poterat: quinetiam per literas occultas Aurelianus

ita fuerat deprecatus, ut inter alia versu Virgiliano
uteretur :

Eripe me his invicte malis.

Zenobiam quoque, quae (occiso Odenatho marito) Orientem tenebat, haud longe ab Antiochia sine gravi proelio cepit; ingressusque Romam, nobilem triumphum, quasi receptor Orientis Occidentisque, egit, currum praecedentibus Tetrico et Zenobia: qui quidem Tetricus corrector Lucaniae postea fuit, ac privatus diutissime vixit. Zenobia autem posteros, qui adhuc manent, Romae reliquit. Hoc imperante etiam monetarii in urbe rebellaverunt, vitiatis pecuniis, et Felicissimo rationali interfecto: quos Aurelianus victos ultima crudelitate compescuit: plurimos nobiles capite damnavit: saevus et sanguinarius, ac necessarius magis in quibusdam, quam in ullo amabilis imperator; trux omni tempore, etiam filii sororis interfector; disciplinae tamen militaris, et morum dissolutorum magna ex parte corrector. Urbem Romam muris firmioribus cinxit: templum Soli aedificavit: in quo infinitum auri gemmarumque constituit. Provinciam Daciam, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia, desperans eam posse retineri; abductosque Romanos ex urbibus et agris Daciae, in media Moesia collocavit; appellavitque eam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit, et est in dextra Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva. Occiditur servi sui fraude, qui ad quosdam militares viros, amicos ipsius, nomina pertulit annotata; falso manum ejus imitatus, tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere. Itaque ut praeveni-

retur, ab iisdem interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim et Heracleam est stratae veteris. Locus Coenophrurium appellatur. Mors tamen ejus inulta non fuit. Meruit quoque inter divos referri. Imperavit annos quinque, menses sex.

X. Tacitus post hunc suscepit imperium; vir egregie moratus, et reipublicae gerendae idoneus. Nihil tamen clarum potuit ostendere, intra sextum mensem imperii morte praeventus. Florianus, qui Tacito successerat, duobus mensibus et diebus viginti in imperio fuit; neque quidquam dignum memoria egit.

XI. Post hunc Probus, vir illustris gloria militari, ad administrationem reipublicae accessit. Gallias a barbaris occupatas ingenti proeliorum felicitate restituit. Quosdam imperium usurpare conatos, scilicet Saturninum in Oriente, Proculum et Bonosum Agrippinae, multis certaminibus oppressit. Vineas Gallos et Pannonios habere permisit; opere militari Almam montem apud Sirmium, et Aureum apud Moesiam superiorem vineis conseruit, et provincialibus colendas dedit. Hic cum bella innumera gessisset, pace parata dixit, *brevi milites necessarios non futuros*. Vir acer, strenuus, justus, et qui Aurelianum aequaret gloria militari, morum autem civilitate superaret. Interfectus est tamen Sirmii, tumultu militari, in turri ferrata. Imperavit annos sex, menses quatuor.

XII. Post hunc Carus est factus Augustus, Narbone natus in Gallia: qui confestim Carinum et Numerianum filios Caesares fecit, cum quibus regnavit duobus annis. Sed dum bellum adversum Sarmatas gerit, nuntiato Persarum tumultu ad Orientem profectus, res contra

Persas nobiles gessit; ipsos proelio fudit; Cochen et Ctesiphontem, urbes nobilissimas, cepit; et cum castra supra Trigidem haberet, ictu divini fulminis periit. Numerianus quoque, filius ejus, quem secum ad Persas duxerat, adolescens egregiae indolis, cum oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulsore Apro, qui socer ejus erat, per insidias occisus est; et cum dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper invadere posset imperium, foetore cadaveris prodita est. Milites enim, qui eum sequebantur, foetore commoti, diductis lecticulae palliis, post aliquot dies mortem ejus notam habere potuerunt. Interea Carinus, quem Caesarem ad Parthos proficiscens Carus in Illyrico, Gallia, Italia reliquerat, omnibus se sceleribus inquinavit: plurimos innoxios, fictis criminibus, occidit: matrimonia nobilia corruptit; condiscipulis quoque, qui eum in auditorio vel levi fatigatione taxaverant, perniciosus fuit. Ob quae omnibus hominibus invisus, non multo post poenas dedit.

XIII. Nam de Perside victor exercitus rediens, cum Carum Augustum fulmine, Numerianum Caesarem insidiis perdidisset, Diocletianum imperatorem creavit, Dalmatia oriundum, virum obscurissime natum, adeo ut a plerisque scribae filius, a nonnullis Anulini senatoris libertinus fuisse credatur. Is prima militum concione juravit, Numerianum nullo suo dolo interfectum, et cum juxta eum Aper, qui Numeriano insidias fecerat, constitisset, in conspectu exercitus, manu Diocletiani percussus est. Postea Carinum, omnium odio et detestatione viventem, apud Margum ingenti proelio vicit, proditum ab exercitu suo, quem fortiorem habebat;

certe desertum, inter Viminacium atque Aureum montem. Ita rerum Romanarum potitus, cum tumultum rusticani in Gallia concitassent, et factioni suae Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Aman- dum et Aelianum; ad subigendos eos Maximianum Herculum Caesarem misit, qui levibus proeliis agrestes domuit, et pacem Galliae reformavit. Per haec tempora etiam Carausius, qui, vilissime natus, strenuae militiae ordine famam egregiam fuerat consecutus, cum apud Bononiam per tractum Belgicae et Armoricae pacandum mare accepisset, quod Franci et Saxones infestabant, multis barbaris saepe captis, nec praeda integra aut provincialibus reddita, aut imperatoribus missa; cum suspicio esse coepisset, consulto ab eo admitti barbaros, ut transeuntes cum praeda exciperet, atque hac se occasione ditaret; a Maximiano jussus occidi, purpuram sumpsit, et Britannias occupavit.

XIV. Ita cum per orbem terrarum res turbatae essent, Carausius in Britanniiis rebellaret, Achilleus in Aegypto, Africam Quinquegentiani infestarent, Narseus Orienti bellum inferret: Diocletianus Maximianum Herculum ex Caesare fecit Augustum, Constantium et Maximianum Caesares: quorum Constantius per filiam nepos Claudii traditur: Maximianus Galerius in Dacia haud longe a Sardica natus. Atque ut eos etiam affinitate conjungeret, Constantius privignam Herculi Theodoram accepit, ex qua postea sex liberos, Constantini fratres, habuit; Galerius filiam Diocletiani Valeriam: ambo uxores, quas habuerant, repudiare compulsi. Cum Carausio tamen, cum bella frustra tentata essent contra virum rei militaris peritissimum, ad postremum pax

convenit. Eum post septennium Allectus, socius ejus, occidit, atque ipse post eum Britannias triennio tenuit: qui ductu Asclepiodoti, praefecti praetorio, est oppressus. Ita Britanniae decimo anno receptae.

XV. Per idem tempus a Constantio Caesare in Gallia pugnatum est circa Lingonas: die una adversam et secundam fortunam expertus est. Nam cum, repente barbaris ingruentibus, intra civitatem esset coactus, tam praecipiti necessitate, ut clausis portis in murum funibus tolleretur; vix quinque horis mediis, adventante exercitu, sexaginta fere millia Alamannorum cecidit. Maximianus quoque Augustus bellum in Africa profugavit, domitis Quinquegentianis, et ad pacem redactis. Diocletianus obsessum Alexandriae Achilleum octavo fere mense superavit, eumque interfecit. Victoria acerbè usus est: totam Aegyptum gravibus proscriptionibus caedibusque foedavit. Ea tamen occasione ordinavit provide multa, et disposuit, quae ad nostram aetatem manent. Galerius Maximianus primo adversus Narseum proelium habuit, inter Callinicum Carrasque congressus, cum inconsulte magis quam ignave dimicasset. Admodum enim parva manu cum copiosissimo hoste commisit. Pulsus igitur, et ad Diocletianum profectus, cum ei in itinere occurrisset, tanta insolentia a Diocletiano fertur exceptus, ut per aliquot passuum millia purpuratus tradatur ad vehiculum cucurrisse. Mox tamen per Illyricum Moesianque contractis copiis, rursus cum Narseo, Hormisdæ et Saporis avo, in Armenia majori pugnavit successu ingenti, nec minore consilio, simulque fortitudine: quippe qui etiam speculatoris munus cum altero ac tertio equite susceperit. Pulso Narseo, castra

ejus diripuit; uxores, sorores, liberos cepit: infinitam extrinsecus Persarum nobilitatem, gazam Persicam copiosissimam: ipsum in ultimas regni solitudines egit, quare ad Diocletianum, in Mesopotamia cum praesidiis tum morantem, ovans regressus, ingenti honore susceptus est. Varia deinceps, et simul et viritim, bella gesserunt, Carpis et Basternis subactis, Sarmatis victis: quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt.

XVI. Diocletianus moratus callide fuit, sagax praeterea, et admodum subtilis ingenio, et qui severitatem suam aliena invidia vellet explere. Diligentissimus tamen et sollertissimus princeps; et qui imperio Romano primus regiae consuetudinis formam magis quam Romanae libertatis invexit, adorarique se jussit, cum ante eum cuncti salutarentur: ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat: reliqua communia. Herculus autem propalam ferus, et incivilis ingenii, asperitatem suam etiam vultus horrore significans. Hic naturae suae indulgens, Diocletiano in omnibus etiam severioribus consiliis obsecutus est. Cum tamen, ingravescente aevo, parum se idoneum Diocletianus moderando imperio esse sentiret, auctor Herculo fuit, ut in privatam vitam concederent, et stationem tuendae reipublicae viridioribus junioribusque mandarent. Cui aegre collega obtemperavit. Tamen uterque una die privato habitu imperii insigne mutavit; Nicomediae Diocletianus, Hercules Mediolani; post triumphum inclutum, quem Romae ex numerosis gentibus egerant, pompa ferculorum illustri, qua Narsei conjuges sororesque et liberi

ante currum ducti sunt. Concesserunt tunc Salonas unus, alter in Lucaniam. Diocletianus privatus in villa, quae haud procul a Salonis est, praeclaro otio senuit; inusitata virtute usus, ut solus omnium post conditum Romanum imperium, ex tanto fastigio sponte ad privatae vitae statum civilitatemque remearet. Contigit igitur ei, quod nulli post natos homines, ut, cum privatus obisset, inter divos tamen referretur.

LIBER DECIMUS.

a. U. c. 1047—1119. post Chr. 294—363.

I. His igitur abeuntibus ab administratione reipublicae, Constantius et Galerius Augusti creati sunt; divisusque inter eos ita Romanus orbis, ut Gallias, Italiam, Africam Constantius; Illyricum, Asiam, Orientem Galerius obtineret, sumtis duobus Caesaribus. Constantius tamen, contentus dignitate Augusti, Italiae atque Africae administrandae sollicitudinem recusavit: vir egregius et praestantissimae civilitatis, divitiis provincialium ac privatorum studens, fisci commoda non admodum affectans; ducensque *melius, publicas opes a privatis haberi, quam intra unum claustrum reservari*. Adeo autem cultus modici, ut feriatis diebus, si cum amicis numerosioribus esset epulandum, privatorum eis argento ostiatim petito triclinia sternerentur. Hic non modo amabilis, sed etiam venerabilis Gallis fuit: praecipue quod Diocletiani suspectam prudentiam, et Maximiani sanguinariam temeritatem imperio ejus evaserant. Obiit in Britannia Eboraci, principatus anno tertio decimo, atque inter divos relatus est.

II. Galerius, vir et probe moratus, et egregius in re militari, cum Italiam quoque, sinente Constantio, administrationi suae accessisse sentiret, Caesares duos creavit:

Maximinum, quem Orienti praefecit; et Severum, cui Italiam dedit: ipse in Illyrico commoratus est. Verum Constantio mortuo, Constantinus, ex obscuriori matrimonio ejus filius, in Britannia creatus est imperator, et in locum patris exoptatissimus moderator accessit. Romae interea praetoriani, excitato tumultu, Maxentium, Herculi filium, qui haud procul ab urbe in villa publica morabatur, Augustum nuncupaverunt. Quo nuntio Maximianus Herculius ad spem arrectus resumendi fastigii, quod invitus amiserat, Romam advolavit e Lucania, quam sedem privatus elegerat, in agris amoenissimis consenesens; Diocletianumque etiam per litteras adhortatus est, ut depositam resumeret potestatem: quas ille irritas habuit. Sed adversum motum praetorianorum atque Maxentii, Severus Caesar, Romam missus a Galerio, cum exercitu venit; obsidensque urbem, militum suorum scelere desertus est. Auctae Maxentio opes, confirmatumque imperium. Severus fugiens Ravennae interfectus est. Herculius tamen Maximianus post haec in concione exercitus filium Maxentium nudare conatus, seditionem et convicia militum tulit. Inde ad Gallias profectus est, dolo composito, tanquam a filio esset expulsus, ut Constantino genero jungeretur: moliens tamen Constantinum reperta occasione interficere, qui in Galliis et militum et provincialium ingenti jam favore regnabat, caesis Francis atque Alamannis, captisque eorum regibus, quos etiam bestiis, cum magnificum spectaculum muneris parasset, objecit. Detectis igitur insidiis per Faustam filiam, quae dolum viro nuntiaverat, profugit Herculius, Massiliaeque oppressus (ex ea etenim navigare ad filium praeparabat) poenas dedit justissimo exitu: vir ad omnem

asperitatem saevitiamque proclivus, infidus, incommodus, civilitatis penitus expers.

III. Per hoc tempus a Galerio Licinius imperator est factus, Dacia oriundus, notus ei antiqua consuetudine, et in bello, quod adversus Narseum gesserat, strenuis laboribus et officiis acceptus: mors Galerii confestim secuta est. Ita respublica tum a novis quatuor imperatoribus tenebatur, Constantino et Maxentio, filiis Augustorum, Licinio et Maximino, novis hominibus. Quinto tamen Constantinus imperii sui anno bellum adversum Maxentium civile commovit; copias ejus multis proeliis fudit; ipsum postremo Romae adversum nobiles omnibus exitiis saevientem, apud pontem Mulvium vicit, Italiaque est potitus. Non multo deinceps in Oriente quoque adversus Licinium Maximinus res novas molitus, vicinum exitium fortuita apud Tarsum morte praevenit.

IV. Constantinus tamen, vir ingens, et omnia efficere nitens, quae animo praeparasset, simul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit, quamvis necessitudo et affinitas cum eo esset: nam soror Constantia nupta Licinio erat. Ac primo eum in Pannonia, ingenti apparatu bellum apud Cibalas instruentem, repentinus oppressit; omnique Dardania, Moesia, Macedonia potitus, numerosas provincias occupavit. Varia deinceps inter eos bella, et pax reconciliata ruptaque est. Postremo Licinius navali et terrestri proelio victus, apud Nicomediam se dedit; et contra religionem sacramenti Thessalonicae privatus occisus est. Eo tempore res Romana sub uno Augusto et tribus Caesaribus [quod nunquam alias] fuit; cum liberi Constantini Galliae, Orienti Italiaeque praessent. Verum insolentia rerum

secundarum aliquantum Constantinum ex illa favorabili animi docilitate mutavit. Primum necessitudines persecutus, filium suum, egregium virum, et sororis filium, commodae indolis juvenem, interfecit; mox uxorem; post numerosos amicos. Vir primo imperii tempore optimis principibus, ultimo mediis comparandus. Innumerae in eo animi corporisque virtutes claruerunt. Militaris gloriae appetentissimus, fortuna in bellis prospera fuit, verum ita, ut non superaret industriam. Nam etiam Gothos, post civile bellum, varie profligavit, pace his ad postremum data; ingentemque apud barbaras gentes memoriae gratiam collocavit. Civilibus artibus et studiis liberalibus deditus; affectator justī amoris, quem omni sibi et liberalitate et docilitate quaesivit. Sicut in nonnullos amicos dubius, ita in reliquos egregius: nihil occasionum praetermittens, quo opulentiores eos clarioresque praestaret. Multas leges rogavit; quasdam ex bono et aequo, plerasque superfluas, nonnullas severas. Primusque urbem nominis sui ad tantum fastigium evehere molitus est, ut Romae aemulam faceret. Bellum adversus Parthos moliens, qui jam Mesopotamiam fatigabant, uno et trigesimo anno imperii, aetatis sexto et sexagesimo, Nicomediae in villa publica obiit. Denuntiata mors ejus est etiam per crinitam stellam, quae inusitatae magnitudinis aliquamdiu fulsit: eam Graeci *κομήτην* vocant; atque inter divos meruit referri.

V. Successores filios tres reliquit, atque unum fratris filium. Verum Dalmatius Caesar prosperrima indole, neque patruo absimilis, haud multo post oppressus est factione militari, et Constantio, patruele suo, sinente potius quam jubente. Constantinum porro, fratri

bellum inferentem, et apud Aquileiam inconsultius proelium aggressum, Constantis duces interemerunt. Ita respublica ad duos Augustos redacta est. Constantis imperium strenuum aliquamdiu, et justum fuit. Mox cum et valetudine improspira, et amicis pravioribus uteretur, ad gravia vitia conversus, cum intolerabilis provincialibus, militibus injucundus esset, factione Magmentii occisus est. Obiit haud longe ab Hispaniis, in castro, cui Helenae nomen est, anno imperii decimo septimo, aetatis trigesimo: rebus tamen plurimis strenue in militia gestis, exercituique per omne vitae tempus sine gravi crudelitate terribilis.

VI. Diversa Constantii fortuna fuit. A Persis enim multa et gravia perpressus, saepe captis oppidis, obsessis urbibus, caesis exercitibus; nullumque ei contra Saporem prosperum proelium fuit; nisi quod, apud Singaram, haud dubiam victoriam ferocia militum amisit, qui pugnam seditiose et stolide, contra rationem belli, die jam praecipiti, poposcerunt. Post Constantis necem, Magmentio Italiam, Africam, Gallias obtinente, etiam Illyricum res novas habuit, Vetracione ad imperium consensu militum electo; quem grandaevum jam, et cunctis amabilem, diuturnitate et felicitate militiae, ad tuendum Illyricum, principem creaverunt: virum probum et morum veterum, ac jucundae civilitatis; sed omnium liberalium artium expertem adeo, ut ne elementa quidem prima litterarum, nisi grandaevus et jam imperator, acceperit. Sed a Constantio, qui ad ultionem fraternae necis, bellum civile commoverat, abrogatum est Vetracioni imperium: qui novo inusitatoque more, consensu militum, deponere insigne compulsus est. Romae quo-

que tumultus fuit; Nepotiano, Constantini sororis filio, per gladiatorium manum imperium invadente; qui saevius exordiis dignum exitum nactus est. Vigesimo enim atque octavo die a Magnentianis ducibus oppressus, poenas dedit: caput ejus pilo per urbem circumlatum est; gravissimaeque proscriptiones et nobilium caedes fuerunt. Non multo post Magnentius apud Mursam profligatus acie est, ac paene captus. Ingentes Romani imperii vires ea dimicatione consumtae sunt, ad quaelibet bella externa idoneae, quae multum triumphorum possent securitatisque conferre.

VII. Orienti mox a Constantio Caesar est datus, patruus filius Gallus; Magnentiusque, diversis proeliis victus, vim vitae suae apud Lugdunum attulit, imperii anno tertio, mense septimo: frater quoque apud Senonas, quem ad tuendas Gallias Caesarem miserat. Per haec tempora etiam a Constantio, multis incivilibus gestis, Gallus Caesar occisus est: vir natura ferus, et ad tyrannidem pronior, si suo jure imperare licuisset. Silvanus quoque in Gallia res novas molitus, ante diem trigesimum exstinctus est, solusque imperio Romano eo tempore Constantius princeps et Augustus fuit. Mox Julianum Caesarem ad Gallias misit, patruelem suum, Galli fratrem, tradita ei in matrimonium sorore; cum multa oppida barbari expugnassent, alia obsiderent, ubique foeda vastitas esset, Romanumque imperium non dubia jam calamitate nutaret: a quo modicis copiis apud Argentoratum, Galliae urbem, ingentes Alamannorum copiae exstinctae sunt, rex nobilissimus captus, Galliae restituta. Multa postea per eundem Julianum egregie adversum barbaros gesta sunt; submotique ultra Rhenum

Germani, et finibus suis Romanum imperium restitutum. Neque multo post, cum Germaniciani exercitus a Galliarum praesidio tollerentur, consensu militum Julianus factus Augustus est; interjectoque anno, ad Illyricum obtinendum profectus, Constantio Parthicis bellis occupato: qui rebus cognitis ad bellum civile conversus in itinere obiit inter Ciliciam Cappadociamque, anno imperii octavo et trigesimo, aetatis quinto et quadragesimo, meruitque inter divos referri: vir egregiae tranquillitatis, placidus, nimis amicis et familiaribus credens; mox etiam uxoribus deditior; qui tamen primis imperii annis ingenti se modestia egerit; familiarium etiam locupletator; neque inhonoros sinens, quorum laboriosa expertus fuisset officia: ad severitatem tamen propensior, si suspicio imperii moveretur; mitis alias, et cujus in civilibus magis, quam in externis bellis, sit laudanda fortuna.

VIII. Hinc Julianus rerum potitus est, ingentique apparatu Parthis intulit bellum, cui expeditioni ego quoque interfui. Aliquot oppida et castella Persarum in deditionem accepit, vel vi oppugnavit. Assyriamque populatus, castra apud Ctesiphontem stativa aliquamdiu habuit; remeansque victor, dum se inconsultius proeliis inserit, hostili manu interfectus est, sexto Kalendas Julias, imperii anno septimo, aetatis altero et trigesimo; atque inter divos relatus est. Vir egregius et republicam insigniter moderaturus, si per fata licuisset: liberalibus disciplinis apprime eruditus: Graecis doctior, atque adeo, ut Latina eruditione nequaquam cum Graeca scientia conveniret: facundia ingenti et prompta, memoriae tenacissimae: in quibusdam philosopho propior. In

amicos liberalis, sed minus diligens, quam tantum principem decuit. Fuerunt enim nonnulli, qui vulnera gloriae ejus inferrent. In provinciales justissimus, et tributorum, quatenus fieri posset, repressor; civilis in cunctos: mediocrem habens aerarii curam: gloriae avidus, ac per eam animi plerumque immodici, religionis Christianae insectator; perinde tamen, ut cruore abstineret. Marco Antonino non absimilis: quem etiam aemulari studebat.

IX. Post hunc Jovianus, qui tunc domesticus militabat, ad obtinendum imperium consensu exercitus lectus est: commendatione patris, quam sua, militibus notior. Qui jam turbatis rebus, exercitu quoque inopia laborante, uno a Persis atque altero proelio victus, pacem cum Sapore, necessariam quidem, sed ignobilem fecit: multatus finibus, ac nonnulla imperii Romani parte tradita. Quod ante eum annis mille centum et duobus de viginti fere, ex quo Romanum imperium conditum erat, nunquam accidit. Quinetiam legiones nostrae, ita et apud Caudium, per Pontium Telesinum, et in Hispania apud Numantiam, et in Numidia sub jugum missae sunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, si foederis necessitatem, cum integrum fuit, mutare voluisset; sicut a Romanis, omnibus his bellis, quae commemoravi, factum est. Nam et Samnitibus, et Numantinis, et Numidis confestim bella illata sunt, neque pax rata fuit. Sed dum aemulum imperii veretur, intra Orientem residens, gloriae parum consuluit. Itaque iter ingressus, atque Illyricum petens, in Galatiae finibus repentina morte obiit: vir alias neque iners, neque imprudens. Multi

exanimatum opinantur nimia cruditate, inter coenandum enim epulis indulserat: alii odore cubiculi, quod ex recenti tectorio calcis grave quiescentibus erat: quidam nimietate prunarum, quas gravi frigore adoleri multas jusserat. Decessit imperii mense septimo, quarto decimo Kalendas Martias: aetatis, ut qui plurimum ac minimum tradunt, tertio et trigesimo anno. Ac benignitate principum, qui ei successerunt, inter divos relatus est. Nam et civilitati propior, et natura admodum liberalis fuit.

X. Is status erat Romanae rei, Joviano eodem et Varroniano Consulibus, anno urbis conditae millesimo centesimo et nono decimo. Quia autem ad inclutos principes venerandosque perventum est, interim operi modum dabimus. Nam reliqua stilo majore dicenda sunt, quae nunc non tam praetermittimus, quam ad majorem scribendi diligentiam reservamus.

DICTIONARY.

A.

A, from, by.

Abduco, xi, ctum, ere, *to lead away.*

Abeo, ii, itum, ire, *to go away, depart.*

Aboleo, evi, itum, ere, *to do away, abolish.*

Abrogo, avi, atum, are, *to take away, annul, abrogate.*

Absimilis, e, *unlike.*

Abstineo, ui, ere, *to abstain, keep off from any thing.*

Absum, fui, abesse, absens, *to be absent, or distant.*

Abundantia, ae, *abundance.*

Ac, and; (*never put before a vowel.*)

Accedo, cessi, cessum, cedere, *to go to, come to, approach.*

Accido, idi, (casum) ere, *to fall out, happen.*

Accipio, cepi, ceptum, cipere, *to receive; elementa literarum, to learn, acquire.*

Acclamo, avi, atum, are, *to call to.*

Acerbe, *bitterly, severely.*

Acerbitas, atis, f. 3, *bitterness, severity, unfriendliness.*

Acerbus, a, um, *bitter, severe, unfriendly.*

Acies, ei, f. 5, *line of battle, battle.*

Actuarius, ii, *commissary of stores, one who had charge of the provisions, and distributed them among the soldiers.*

Ad, prep. w. acc. to, at.

Addo, didi, ditum, ere, *to add.*

Adduco, xi, ctum, ere, *to lead to, bring to.*

Adeo, ivi, (ii) itum, ire, *to go to, to visit.*

Adeo, adv. *so much, to such a degree.*

Adhuc, adv. *till now, as yet.*

Adimo, emi, emtum, ere, *to take (to oneself, and therefore) away from another.*

Adipiscor, adeptus sum, adipisci, *to get.*

Adjicio, jeci, jectum, ere, *to add.*

- Adjungo, nxi, nctum, ere, *to join on, add.*
 Adjutor, oris, m. 3, *a helper, coadjutor.*
 Administratio, onis, f. 3, *management, regulation.*
 Administro, avi, atum, are, *to manage, regulate.*
 Admiratio, onis, f. 3, *admiration, wonder.*
 Admiror, atus sum, ari, *to admire, wonder at.*
 Admitto, misi, missum, ere, *to admit, let pass.*
 Admodum, adv. *to a degree, very.*
 Adnitor, nixus (nisus) sum, niti, *to strive.*
 Adnoto, avi, atum, are, *to signalize, mark out.*
 Adoleo, ui, ultum, ere, *to set fire to.*
 Adolescens, entis, m. 3, *(one growing up) a youth. From the age of 1 to 15 a Roman was called puer, from 15 to 30 adolescens, and from 30 to 45 juvenis.*
 Adoptio, onis, f. 3, *(putting in the place of a child), adoption.*
 Adopto, avi, atum, are, *(to put in the place of a child), to adopt.*
 Adoro, avi, atum, are, *to pray to, worship as a god.*
 Advento, avi, atum, are, *to arrive.*
 Adventus, us, m. 4, *arrival.*
 Adversus, a, um, *turned towards any thing, (as towards the countenance;) against; adverso vulnere, with wounds in front (on the breast).*
 Adversus, or adversum, prep. w. acc. *towards, against.*
 Advocatus, i, m. 2, *an advocate, pleader; fisci advocatus, inspector of the treasury.*
 Advolo, avi, atum, are, *(to fly to), to hasten to.*
 Aedifico, avi, atum, are, *to build, erect.*
 Aedilicius, (a, um) scl. vir, *one who has been an aedile. An aedile was an officer at Rome, who had the charge of the public and other buildings, and the management of the public games, &c.*
 Aeger, aegra, aegrum, ill, *sick.*
 Aegre, adv. *reluctantly.*
 Aegritudo, inis, f. 3, *illness.*
 Aegroto, avi, atum, are, *to be ill.*
 Aeneus, a, um, *copper (adj.).*
 Aequalis, e, like, equal; *aequalem se exhibere, to prove oneself any one's equal.*
 Aequitas, atis, f. 3, *fairness, equity.*
 Aequo, avi, atum, are, *to make equal.*
 Aequus, a, um, *equal, fair.*
 Aerarium, ii, n. 2, *the public treasury.*
 Aestas, atis, f. 3, *summer.*
 Aetas, atis, f. 3, *time, age.*
 Aevum, i, n. 2, *life, age.*
 Affectator, oris, m. 3, *one who strives after any thing.*
 Affecto, avi, atum, are, *to strive after, aim at any thing.*

Affero, attuli, allatum, afferre, *to bring to, to bring.*

Afficio, feci, fectum, ficere, *to affect, or visit any one (with any thing).*

Affinitas, atis, f. 3, *relationship by marriage.*

Affligo, xi, ctum, ere, *to dash, strike against the ground, to conquer.*

Ager, agri, m. 2, *land, field, territory; country opp. to town.*

Agnosco, novi, nitum, noscere, *to acknowledge, own.*

Ago, egi, actum, ere, *to do, drive, transact; triumphum, to have a triumph; vitam, to spend one's life; bene agere, to be well, to do well; nihil quasi Romanus egit, he behaved in nothing like a Roman; bellum, to carry on, or conduct, a war; alicui gratias agere, to give thanks to any one; causas agere, to plead causes; agere cum aliquo, to treat with any one; agere sub aliquo, to act under any one.*

Aggredior, gressus sum, gredi, *to attack, to begin.*

Agrestis, e, *countryfied, belonging to the country; subst. a countryman, a peasant.*

Ala, ae, f. 1, *wing.*

Alias, adv. *otherwise.*

Alienus, a, um, *belonging to another, another's.*

Aliquamdiu, adv. *some time, a long while.*

Aliquantus, a, um, *considerable. Neut. aliquantum temporis, some time. Plur. aliquanti, ae, a, some.*

Aliquis, qua, quod, *some, any.*

Aliquot, indeclin. *some.*

Aliter, adv. *otherwise, differently.*

Alius, a, ud, *another; alius,—alius, the one,—the other.*

Alter, a, um, Gen. alterius, Dat. alteri, *the other of two; alter,—alter, the one,—the other.*

Altitudo, inis, f. 3, *height.*

Amabilis, e, *lovely.*

Ambo, ae, o, *both.*

Amicitia, ae, f. 1, *friendship.*

Amicus, i, m. 2, *friend. Adj. amicus, a, um, friendly.*

Amitto, misi, missum, ere, *to let go, lose.*

Amoenitas, atis, f. 3, *beauty* } *in reference to natural scenery.*

Amoenus, a, um, *pleasant* }

Amor, oris, m. 3, *love.*

Amphitheatrum, i, 2, n, *an amphitheatre; a large oval building for public exhibitions, a playhouse.*

Amplifico, avi, atum, are, *to enlarge, increase.*

Amplio, avi, atum, are, *to enlarge, increase.*

Amplius, adv. (comp. of amplē) *more.*

Amplus, a, um, *spacious, large.*

Angustiae, arum, pl. f. 1, *narrow pass, defile.*

- Animus, i, m. 2, *soul, mind, spirit*; uno animo, *unanimously*.
 Annitor, nixus (nisus) sum, miti, *to strive*.
 Annoto, avi, atum, are, *to signalize, mark out*.
 Annulus, i, m. 2, *a ring*.
 Annus, i, m. 2, *year*.
 Annuus, a, um, *yearly*; annum tributum, *a yearly tax*.
 Ante, prep. w. acc., *before*. Adv. *before*.
 Antiquus, a, um, *old*.
 Ἀποπληξίς, ἡ, (Apoplexis), f. 3, *apoplexy*.
 Apparatus, us, m. 4, *equipping, or equipment, as (exercitus) for war*; or (convivii) *preparation for a banquet*.
 Appareo, ui, itum, ere, *to appear*.
 Appello, avi, atum, are, *to call*.
 Appeto, ivi (ii), itum, ere, *to set upon, attack any one*; stercore appetitus, *pelted with dung*.
 Appono, sui, situm, ere, *to set before, to set out (as on table)*.
 Apprime, adv. *especially*.
 Apud, prep. w. acc. *at the house of, at*.
 Aqua, ae, f. 1, *water*.
 Arbitrium, ii, n. 2, *judgment, opinion*.
 Ardeo, arsi, arsum, ere, *to burn*.
 Argenteus, a, um, *silver* (adj.).
 Argentum, i, *silver, silver vessel*.
 Arma, orum, neut. plur. 2, *arms, armour*.
 Armo, avi, atum, are, *to arm*.
 Aro, avi, atum, are, *to plough*.
 Arrigo, exi, ectum, ere, *to raise up, set up, rouse*.
 Ascendo, di, sum, ere, *to mount, ascend*.
 Asper, a, um, *rough, rugged*.
 Asperitas, atis, f. 3, *roughness, ruggedness*.
 Aspicio, exi, ctum, ere, *to look at, see*.
 Aspis, idis, f. 3, *adder, viper*.
 Assentor, tatus sum, tari, *to agree with, flatter*.
 Assero, ui, sertum, ere, *to join, unite, (sibi) to oneself*.
 Assertor, oris, m. 3, *rescuer, vindicator, defender*.
 Assessor, oris, m. 3, *an assessor, a person to assist the regular judge in his office*.
 Assiduus, a, um, *constant, uninterrupted*.
 Assurgo, surrexi, surrectum, surgere, *to rise up*; alicui, *to rise up in compliment to any one*.
 Asto, stiti, stitum, are, *to stand by*.
 Atrox, cis, *fierce, cruel*.
 Attero, trivi, tritum, terere, *to rub down, weaken*.
 Attingo, tigi, tactum, ere, *to touch, touch upon*.
 Auctor, oris, m. 3, *originator, author*.

- Auctoritas, atis, f. 3, *authority, power.*
 Audax, acis, *bold, daring.*
 Audeo, ausus sum, audere, *to venture, dare.*
 Audio, ivi (ii), itum, ire, *to hear.*
 Auditorium, ii, n. 2, *an audience-chamber.*
 Aufero, abstuli, ablatum, auferre, *to take away.*
 Augustus, i, m. 2, *Augustus; the title of honour given to the Roman Emperors, meaning venerable, august.*
 Auspiciu, ii, n. 2, *soothsaying from the flight of birds, auspices.*
 Aureus, a, um, *golden, gilt.*
 Aurum, i, n. 2, *gold.*
 Auxilium, ii, n. 2, *help.* Auxilia, *auxiliary troops.*
 Avare, adv. *covetously, greedily.*
 Avaritia, ae, f. 1, *covetousness, avarice.*
 Avertō, ti, sum, ere, *to turn away.*
 Avidus, a, um, *eager, covetous.*
 Avis, is, f. 3, *bird.*
 Avunculus, i, m. 2, *uncle on the mother's side.*
 Avus, i, m. 2, *grandfather.*

B.

- Barbarus, a, um, *foreign, barbarian.* *All who were not Romans or Greeks were called barbarians by the Romans.*
 Barbaricus, a, um, *belonging to foreigners, not Roman.* Barbaricum solum, *a foreign soil, a strange land.*
 Beatus, a, um, *happy.*
 Bellicosus, a, um, *warlike.*
 Bellicus, a, um, *belonging to war.*
 Bello, avi, atum, are, *to make war.*
 Bellum, i, n. 2, *war.*
 Bene, adv. *well, successfully.*
 Benignitas, atis, f. 3, *kindness, goodwill.*
 Benignus, a, um, *kind, well-disposed.*
 Bestia, ae, f. 1, *wild beast.*
 Bibo, bibi, bibitum, ere, *to drink.*
 Biennium, ii, n. 2, *space of two years.*
 Bini, ae, a, pl. 2, *two each.*
 Blanditiæ, arum, pl. f. 1, *smoothness, flattery.*
 Blatteus, a, um, *purple, (of the colour got from the blatta).*
 Bonitas, atis, f. 3, *goodness.*
 Bonus, a, um, *good.*
 Brachium, ii, n. 2, *arm.*
 Brevis, e, *short; brevi (tempore), in a short time.*
 Brevisitas, atis, f. 3, *shortness.*

C.

- Cadaver, eris, n. 3, *dead body, corpse.*
 Cado, cecidi, casum, cadere, *to fall.*
 Caedes, is, f. 3, *murder, massacre.*
 Caedo, cecidi, caesum, ere, *to cut, to kill.*
 Calamitas, atis, f. 3, *disaster.*
 Calceamentum, n. 2, *shoe.*
 Calendae, arum, pl. f. 1, *the calends, the first day in the month.*
 Calidus, a, um, *warm.*
 Callide, adv. *cunningly.* Callide moratus, *of a cunning character.*
 Calx, calcis, f. 3. *chalk.*
 Canto, avi, atum, are, *to sing.*
 Capio, cepi, captum, ere, *to take.*
 Capitolium, ii, n. 2, *the citadel on the Tarpeian hill at Rome, the Capitol.*
 Captivus, a, um, *captive, prisoner.*
 Caput, itis, n. 3, *the head; capitis damnare, to condemn to death.*
 Carcer, eris, m. 3, *prison.*
 Careo, ui, ere, w. abl. *to be without, not to have.*
 Castrum, i, n. 2, *a fortress.* Plur. castra, -orum, n. 2, *camp.*
 Casus, us, m. 4, *fall, mischance, disaster.*
 Catena, ae, f. 1, *chain.*
 Catenatus, a, um, *chained.*
 Causa, ae, f. 1, *cause.*
 Causidicus, i, m. 2, *a cause-pleader, advocate.*
 Cedo, cessi, cessum, ere, *to go, go away, yield.*
 Celeber, bris, bre. (1) *frequented; (2) famous.*
 Celebro, avi, atum, are, *to celebrate.*
 Celero, avi, atum, are, *to hasten.*
 Celeritas, atis, f. 3. *speed.*
 Census, us, m. 4, (1) *register of the citizens; (2) the employment of the censor, who registered the names, property, and occupation of every Roman citizen, in order to ascertain the amount of the population; (3) the number registered.*
 Centurio, onis, m. 3, *the office or captain of a centuria, (or company of one hundred men).*
 Certamen, inis, n. 3, *contest, struggle.*
 Certatim, adv. *striving to outdo one another; eagerly.*
 Certe, adv. *at least, at any rate, assuredly.*
 Cesso, avi, atum, are, *to leave off, cease.*
 Ceteri, ae, a, *the rest, the others.*
 Chlamys, ydis, f. 3, *a scarf, a Greek upper garment.* Sulla first wore it, afterwards only the emperors.
 Cingo, cinxi, cinctum, ere, *to surround.*
 Circa, prep. w. acc. *around, about.*

- Circuitus, us, m. 4, *circuit*.
 Circumduco, duxi, ductum, ere, *to lead round*.
 Circus, i, m. 2, *a circle; a large oblong building at Rome for the exhibition of public games*.
 Citharoedicus, a, um, *belonging to, usual for, a harper, citharoedus*.
 Cito, adv. *quickly, soon*.
 Civilis, e, (1) *civil, i. e. belonging to, cives, citizens; (2) opp. to bellicus, peaceful, polite*.
 Civilitas, atis, f. 3, *citizen-like behaviour, moderation*.
 Civis, is, m. 3, *a citizen*.
 Civitas, atis, f. 3, (1) *citizenship; (2) the body of those who possess citizenship; the state*.
 Clare, adv. *eminently; clare natus, high-born, of high birth*.
 Clareo, ui, ere, *to be bright, shine*.
 Clarus, a, um, *bright, shining, distinguished*.
 Classis, is, f. 3, *fleet*.
 Claudio, clausi, sum, ere, *to shut, close*.
 Clastrum, i, n. 2, *an enclosure*.
 Clementia, ae, f. 1, *mildness, clemency*.
 Clibanarius, i, m. 2, *a cuirassier*.
 Cloaca, ae, f. 1, *a drain, sewer; plur. the sewers at Rome, for carrying off the drainage into the Tiber*.
 Clypeus, ei, m. 2, *a shield*.
 Coelum, i, n. 2, *heaven, sky*.
 Coena, ae f. 1, *dinner, the principal meal of the Romans*.
 Coepi, isse, *to begin*.
 Coerceo, ui, itum, ere, *to confine, restrain*.
 Coercitor, oris, m. 3, *a restrainer*.
 Cognomen, inis, n. 3, *surname*.
 Cognomentum, i, n. 2, *surname*.
 Cognosco, ovi, itum, ere, *to learn, find*.
 Cogo, eoegi, coactum, cogere, *to drive together, compel, force*.
 Collega, ae, m. 1, *fellow-officer, colleague*.
 Colligo, egi, ectum, ere, *to collect, bring together; milites colligere, to enlist soldiers*.
 Colloco, avi, atum, are, *to post, station, range*.
 Colloquium, ii, 2, *interview, conference*.
 Collum, i, n. 2, *neck*.
 Colo, ui, cultum, colere, *to till, cultivate*.
 Colonia, ae, f. 1, *a colony, people sent from one land to another to cultivate it*.
 Columna, ae, f. 1, *pillar, column*.
 Coma, a, e, f. 1, *the hair*.
 Comes, itis, m. 3, *companion*.
 Commemoro, avi, atum, are, *to mention, recount*.
 Commendatio, onis, f. 3, *recommutation*.

Commendo, avi, atum, are, *to recommend.*

Committo, misi, missum, ere, *to entrust, commit to any one; pugnare or proelium committere, to commence a battle or engagement.*

Commode, adv. *conveniently, well.*

Commodum, i, n. 2, *interest.*

Commodus, a, um, *convenient, suitable.*

Commoror, atus sum, ari, *to delay, tarry.*

Commoveo, movi, motum, ere, *to move.*

Communis, e, *common; mors communis, a common or natural death.*

Compareo, ui, 2, *to appear, be at hand.*

Comparo, avi, atum, are, *to get together, procure.* Comparare cum &c. *to compare anything with another.*

Compello, puli, pulsum, ere, *to drive or force anywhither.*

Comperio, peri, pertum, ire, *to learn.*

Compesco, cui, ere, *to restrain.*

Compleo, evi, etum, ere, *to fill up.*

Complexus, us, m. 4, *embrace.*

Compono, posui, positum, ere, *to put together, make ready; dolum componere, to plan a trick; insidias componere, to lay snares; bellum componere, to quell a war.*

Computatio, onis, f. 3, *reckoning, calculation.*

Concedo, cessi, cessum, ere, *to go, yield.*

Concido, cidi, ere, *to fall.*

Concio, onis, f. 3. *See contio.*

Concito, avi, atum, are, *to raise, rouse.*

Concitor, oris, m. 3, *contriver, author, instigator.*

Concludo, si, sum, ere, *to shut up.*

Concubina, ae, f. 1, *concubine.*

Condiscipulus, i, m. 2, *school-fellow, fellow-pupil.*

Conditio, onis, f. 3, *condition.*

Conditor, oris, m. 3, *founder, originator.*

Condo, didi, ditum, ere, *to put together, to found.*

Confero, tuli, latum, ferre, *to bring together; se conferre, to betake oneself anywhither; conferri alicui, or cum aliquo, to be compared to or with any one.*

Confestim, adv. *forthwith, straightway.*

Conficio, feci, fectum, ere, (1) *to bring to an end, finish; (2) to do up, exhaust.*

Configo, xi, xum, ere, *to transfix, stab.*

Confirmo, avi, atum, are, *to establish, assure.*

Confligo, xi, ctum, ere, *to contend, conflict with any one.*

Confluo, uxi, xum, ere, *to flow together.*

Confodio, fodi, fossum, ere, *to stab.*

Confugio, fugi, fugitum, ere, *to flee, take refuge; ad aliquem confugere, to flee to any one for refuge.*

- Confundo, fudi, fusum, ere, *to bring into confusion.*
 Congero, gessi, gestum, ere, *to bring or heap together.*
 Congredior, gressus sum, gredi, *to come together, engage; cum aliquo, or adversus aliquem congrédi, to fight with or against any one.*
 Congrego avi, atum, are, *to bring together, assemble.*
 Conjicio, jeci, jectum, ere, *to throw.*
 Conjungo, xi, ctum, ere, *to join together, unite.*
 Conjuratio, onis, f. 3, *(swearing together), a conspiracy.*
 Conjuro, avi, atum, are, *to swear together in anything wrong, to conspire.*
 Conor, atus sum, ari, *to attempt, endeavour.*
 Conscendo, di, sum, ere, *to ascend, mount.*
 Consecro, avi, atum, are, *to make holy, consecrate.*
 Consenesco, senui, nescere, *to become old.*
 Consensus, us, m. 4, *consent, agreement.*
 Consentio, si, sum, ire, *to consent, agree.*
 Consequor, cutus sum, sequi, *to follow up, reach, obtain.*
 Consero, erui, ertum, ere, *to add.*
 Consido, sedi, sessum, dere, *to sit down, settle.*
 Consilium, i, n. 2, *deliberation; prudence, wisdom; plan, measure.*
 Consisto, stiti, stitum, ere, *to take one's station, station oneself.*
 Consobrinus, a, um, *born of two sisters, a cousin.*
 Conspetus, us, m. 4, *sight, view; in omnium conspectu, in sight of all.*
 Conspectio, exi, ectum, ere, *to see, behold.*
 Constat, *it is evident (it is consistent, or stands well with what is known).*
 Constituo, ui, utum, ere, *to place, arrange, determine.*
 Consuetudo, inis, f. 3, *custom.*
 Consul, ulis, m. 3, *the consul, the highest official person in Rome. Cos. is sometimes used as a contraction of consul, and Coss. of Consules or Consulibus.*
 Consularis, e, *consular, belonging to a consul; (vir) consularis, one who has been a consul.*
 Consulatus, us, m. 4, *the consulship, office of consul.*
 Consulo, ui, ultum, ere, *to deliberate, consult.*
 Consulto, adv. *after deliberation, advisedly.*
 Consultus, a, um, *well advised, resolute.*
 Consumo, sumsi, sumtum, ere, *to consume, waste, destroy. Pass. to become extinct.*
 Contamino, avi, atum, are, *to pollute.*
 Contemno, si, contemtum, ere, *to despise.*
 Contendo, di, tum, ere, w. acc. or inf. *to hasten, (to strain every nerve for anything).*
 Contentio, onis, f. 3, *contention, zeal.*

- Contineo, ui, tentum, ere, *to hold or keep in.*
 Contingo, tigi, ere, w dat. *to happen, fall to the lot of.*
 Continuus, a, um, *uninterrupted, continuous, running.*
 Contio, onis, f. 3, *assembly.*
 Contra, prep. w. acc. *against.*
 Contra, adv. *on the other hand.*
 Contradico, xi, ctum, ere, *to speak against, contradict.*
 Contraho, xi, ctum, ere, *to draw together.*
 Controversia, ae, f. 1, *dispute, quarrel.*
 Convenio, veni, ventum, ire, *to come together, agree; pax con-*
 venit, peace was agreed on.
 Conventus, us, m. 4, *coming together, assembly.*
 Convicium, ii, n. 2, *blame, abuse.*
 Convinco, ici, ctum, ere, *to convince, persuade.*
 Convivium, ii, n. 2, *banquet.*
 Copia, ae, f. 1, *plenty; plur. copiae, forces, troops.*
 Copiosus, a, um, *plentiful, numerous.*
 Cornu, u, n. 4, *horn; the wing of an army.*
 Corpus, oris, n. 3, *body; corpus militare, the body of soldiers, the*
 military.
 Corrector, oris, m. 3, *an improver.*
 Corrigo, exi, ectum, ere, *to improve, correct.*
 Corripio, ipui, eptum, ere, *to catch at, seize.*
 Corrumpo, rupi, ruptum, ere, *to break up, corrupt.*
 Corvus, i, m. 2, *raven.*
 Creber, bra, um, *frequent.*
 Credo, didi, ditum, ere, *to trust, believe.*
 Creo, avi, atum, are, *to create, choose.*
 Cresco, evi, etum, ere, *to grow, increase.*
 Crimen, inis, n. 3, (1) *accusation; (2) crime.*
 Crinitus, a, um, *haired; stella crinita, a comet.*
 Crudelitas, atis, f. 3, *cruelty.*
 Crudeliter, adv. *cruelly.*
 Cruditas, atis, f. 3, *indigestion.*
 Cruentus, a, um, *bloody.*
 Cruor, oris, m. 3, *blood, gore.*
 Crystallinus, a, um, *crystal (adj.)*
 Cubiculum, i. n. 2, *bed-room, sleeping-room.*
 Culpo, avi, atum, are, *to blame.*
 Cultus, us, m. 4, *cultivation, splendor.*
 Cum, *when, since.*
 Cum, prep. w. abl. *with.*
 Cunctus, a, um, *all together; whole.*
 Cupiditas, atis, f. 3, *strong desire.*
 Cura, ae, f. 1, *care, concern.*
 Curro, cucurri, cursum, ere, *to run.*

Currus, us, m. 4, *chariot, carriage.*

Cursus, us, m. 3, *course, way.*

Custodia, ae, f. 1, *keeping, guard.*

D.

Damno, avi, atum, are, *to condemn.*

Dapes, ium, plur. f. 3, *meal, banquet.*

De, prep. w. abl. *down from, from, concerning.*

Debeo, ui, itum, ere, *to owe, be obliged.*

Decedo, cessi, cessum, ere, *to go away; de vita decedere, to depart from life, to die; morbo decedere, to die of disease.*

Decem, ten.

Decemvir, i, m. 2, *one of the Decemviri; who were ten men, appointed in room of the Consuls to draw up a new code of laws at Rome.*

Decet, uit, ere, *to become, besem.*

Decerno, crevi, cretum, ere, *to determine, decree.*

Decipio, epi, eptum, ere, *to take in, deceive.*

Decoro, avi, atum, are, *to adorn.*

Decedus, oris, n. 3, *disgrace.*

Dedicatio, onis, f. 3, *consecration.*

Deditio, onis, f. 3, *surrender. Civitatem in deditonem accipere, to receive a state into one's power by surrender.*

Deditus, a, um, *given up, surrendered.*

Deduco, xi, etum, ere, *to lead away, withdraw.*

Defendo, di, sum, ere, *to ward off any thing from any one, to defend.*

Defensor, oris, m. 3, *a defender.*

Defero, tuli, latum, ferre, *to bear or carry away.*

Deficio, eci, ectum, ere, *to make off; to revolt; to weaken.*

Deformo, avi, atum, are, *to deface, deform.*

Defungor, nctus sum, ngi (vita), *to discharge, go through; vita defungi, to go through life, to die.*

Deinceps, adv. *in succession, successively.*

Deinde, adv. *then, afterwards.*

Delector, atus sum, ari (aliqua re), *to be delighted.*

Deleo, evi, etum, ere, *to destroy, efface.*

Deliciae, arum, plur. f. 1, *pleasure.*

Demergo, si, sum, ere, *to drown, sink.*

Denuntio, avi, atum, are, *to report, announce.*

Depono, sui, situm, ere, *to lay down, lay aside.*

Depopulo, atus sum, ari, *to lay waste, depopulate.*

Depravatus, a, um, *corrupted.*

Deprecatio, onis, f. 3, *a begging off, begging pardon.*

Deprecor, atus sum, ari, *to beg for pardon, to beg off.*

- Deprehendo, di, sum, ere, *to seize*.
 Describo, psi, ptum, ere, *to mark out, describe*.
 Desero, rui, ertum, ere, *to leave, forsake*.
 Desino, sii, situm, ere, *to cease*.
 Desperatio, onis, f. 3, *despair*.
 Despero, avi, atum, are, *to give up hope, despair; desperatis rebus, in hopeless circumstances, success being despaired of*.
 Destituo, ui, utum, ere, *to leave*.
 Detego, xi, ctum, ere, *to uncover*.
 Detergeo, si, sum, ere, *to wipe off*.
 Deterreo, ui, itum, ere, *to frighten away, deter*.
 Detestatio, onis, f. 3, *abhorrence, detestation*.
 Detraho, xi, ctum, ere, *to draw off, or away*.
 Deus, i, m. 2, *God*.
 Devinco, vici, victum, ere, *to conquer*.
 Dexter, tra, trum, *right (opp. to left)*.
 Diadema, tis, n. 3, *diadem, a royal head-ornament*.
 Dico, xi, ctum, ere, *to say, state, fix*.
 Dictator, oris, m. 3, *a dictator*.
 Dictatura, ae, *the dictatorship, office of dictator*.
 Dictum, i, n. 2, *saying*.
 Dies, ei, f. 5, *day; diem (supremum) obire, to die*.
 Differo, distuli, dilatatum, *differe, to put off*.
 Difficilius, adv. compar. (*fr. difficilis, e.*) *with more difficulty*.
 Diffido, fisus, sum, ere, *to mistrust, distrust*.
 Diffugio, fugi, gitum, ere, *to flee different ways*.
 Diffundo, fudi, fusum, ere, *to spread out, extend*.
 Dignor, atus sum, ari, *to think worthy, to deign*.
 Dignitas, atis, f. 3, *dignity, honour*.
 Dignus, a, um, w. abl. *worthy, worth, deserving*.
 Diligentia, ae, f. 1, *care*.
 Diligens, *careful, diligent*.
 Dimicatio, onis, f. 3, *contest*.
 Dimico, avi, atum, are, *to fight it out, to have a decisive engagement*.
 Dimidium, i, n. 2, *the half*.
 Diminuo, ui, utum, ere, *to lessen*.
 Dimitto, misi, missum, ere, *to send away*.
 Diripio, ui, eptum, ere, *to plunder*.
 Discedo, essi, essum, ere, *to go away, depart*.
 Disciplina, ae, f. 1, *discipline, warlike discipline*.
 Dispertio, tivi (tūi), titum, ire, *to divide, distribute*.
 Displiceo, ui, itum, ere, *to displease, be displeasing to*.
 Dispono, sui, situm, ere, *to range, arrange*.
 Dissimulatio, onis, f. 3, *dissembling*.
 Dissolutus, a, um, *dissipated*.
 Distraho, xi, ctum, ere, *to dispose of, sell by auction*.

- Distribuo, ui, utum, ere, *to distribute*.
 Ditionis, *gen. f. 3, power. (The nom. ditio is not used)*.
 Dito, avi, atum, are, *to enrich*.
 Diuturnitas, atis, f. 3, *long duration*.
 Diversus, a, um, *different, various*.
 Dives, itis, superl. ditissimus, *rich*.
 Divido, visi, visum, ere, *to divide*.
 Divinus, a, um, *god-like, divine*.
 Divisor, oris, m. 3, *divider*.
 Divus, a, um, *a god, one who has been deified: a title given to the Roman Emperors after their death*.
 Do, dedi, datum, dare, *to put, give; finem dare, to put an end to; poenas dare alicui, to give satisfaction to any one; i. e. to be punished, suffer punishment*.
 Doceo, ui, ctum, ere, *to teach, inform, instruct*.
 Docilitas, atis, f. 3, *teachableness*.
 Documentum, i, n. 2, *proof*.
 Doleo, ui, ere, *to feel pain, be in pain or grief*.
 Dolor, oris, m. 3, *pain*.
 Domesticus, a, um, *belonging to a house or family; domestic; domesticus (dux), general of the house-guard*.
 Dominus, i, m. 2, *master, lord*.
 Domo, ui, itum, are, *to tame subdue*.
 Domus, us, f. 4, *house*.
 Dono, avi, atum, are, *to give, present*.
 Donum, i, n. 2, *present*.
 Dubietas, atis, f. 3, *doubt, hesitation*.
 Dubius, a, um, *doubtful*.
 Ducenti, ae, a, *two hundred*.
 Duo, xi, ctum, ere, *to draw, lead; to consider; ducere uxorem, to take to wife*.
 Ductus, us, m. 4, *guidance, conduct*.
 Duplico, avi, atum, are, *to double*.
 Durus, a, um, *hard, hardy*.
 Dux, ducis, m. 3, *a leader, general*.

E.

- E, prep. w. abl. *see Ex*.
 Edictum perpetuum, *a standing, inviolable decree, which was to be observed by every Praetor in future; a permanent decree*.
 Editio, onis, f. 3. *an exhibition (as of a game)*.
 Edo, didi, ditum, ere, *to give out, put forth. Pass. to be born*.
 Educo, xi, ctum, ere, *to lead out*.
 Effero, extuli, elatum, efferre, *to carry out*.
 Efficio, eci, ectum, ere, *to cause, bring about, effect*.
 Effringo, egi, fractum, ere, *to break through*.

- Effugio, fugi, fugitum, ere, *to flee away*.
 Egredior, egressus sum, egredi, *to pass over, beyond*.
 Egregie, *extraordinarily, exceedingly, excellently*.
 Egregius, a, um, *extraordinary, excellent*.
 Ejicio, jeci, jectum, ere, *to throw out, expel*.
 Elegans, choice, fine, elegant.
 Elementum, i, n. 2, *groundwork, element*; plur. *first principles*.
 Elephantus, i, m. 2, *elephant*.
 Eligo, egi, ectum, ere, *to choose, select*.
 Eminere, ui, ere, *to be distinguished*.
 Emo, emi, emtum, ere, *to take, to buy*.
 Emtor, oris, m. 3, *a purchaser*.
 Enim, *for*. (*Never stands first word in a sentence.*)
 Eo, eo usque, *by so much, so far*.
 Eo, ivi, itum, ire, *to go, pass*.
 Epistola, ae, f. 1, *a letter, epistle*.
 Epulor, atis sum, ari, *to carouse, banquet*.
 Epulum, i, n. 2, *a banquet, feast*.
 Eques, itis, m. 3, *a horseman*; one of the rank of equites.
 Ergo, *therefore, hence*.
 Erigo, exi, ectum, ere, *to raise up, set up*. Pass. *to rise up*.
 Eripio, ui, eptum, ere, *to snatch away, rescue*.
 Erro, avi, atum, are, *to wander about, stray*.
 Eruditio, onis, f. 3, *learning*.
 Eruditus, a, um, *learned*.
 Erumpo, rupi, ruptum, ere, *to burst out or away*.
 Et, *and, also*; et,—et, *both,—and*.
 Etiam, *also, even*.
 Evado, vasi, vasum, ere, *to get away, escape*.
 Eveho, vexi, vectum, ere, *to carry out, raise up*.
 Evenio, veni, ventum, ire, *to come to pass, happen*.
 Eventus, us, m. 4, *issue, event*.
 Everto, ti, sum, ere, *to overturn*.
 Evoco, avi, atum, are, *to call out, or forth*.
 Ex, prep. w. abl. *out of*.
 Exanimo, avi, atum, are, *to make lifeless, kill*. Pass. *to die*.
 Exardesco, arsi, arsum, ere, *to burn*.
 Exauctoro, avi, atum, are, *to disband, dismiss*.
 Excidium, ii, n. 2, *destruction*.
 Excido, cidi, cisum, ere, *to cut off, destroy*.
 Excipio, cepi, ceptum, ere, (1) *to receive*; (2) *to except*; exceptis bellis, *the wars being excepted*; with the exception of the wars.
 Excludo, si, sum, ere, *to shut out*.
 Exemplum, i, n. 2, *example, pattern*.
 Exerceo, ui, itum, ere, *to practise, exercise*.

Exercitus, us, m. 4, *army*.
 Exhaustio, si, stum, ire, *to exhaust*.
 Exhibeo, ui, itum, ere, *to give*; se exhibere, *to show itself, appear*.
 Exigo, egi, actum, ere, *to drive out*.
 Exiguus, a, um, *small*.
 Existimo, avi, atum, are, *to think, to believe*.
 Exitibilis, e, *destructive*.
 Exitium, ii, n. 2, *destruction, death*.
 Exitus, us, m. 4, *departure, death*.
 Exoptatus, a, um, *wished for*.
 Exordium, ii, n. 2, *beginning*.
 Exosus, a, um, *hated*.
 Expavescio, pavi, ere, *to dread*.
 Expeditio, onis, f. 3, *expedition, enterprise, campaign*.
 Expello, puli, pulsum, ere, *to drive out, banish*.
 Exporior, ertus sum, iri, *to try*.
 Expers, tis, w. gen. *having no share in, destitute of*.
 Expleo, evi, etum, ere, *to fill up*.
 Explorator, oris, m. 3, *a scout, spy*.
 Exporto, avi, atum, are, *to carry out*.
 Exsecrabilis, *hateful, execrable*.
 Exsecratio, onis, f. 3, *hatred, execration*.
 Exsecror, atus sum, ari, *to hate, execrate*.
 Exsequiae, arum, pl. f. 1, (1) *funeral obsequies*; (2) *the ashes of the dead, corpse*.
 Exsilium, i, n. 2, *banishment, exile*.
 Exsisto, stiti, stitum, sistere, *to occur, happen, be*.
 Expectatio, onis, f. 3, *expectation*.
 Expecto, avi, atum, are, *to expect, wait for*.
 Exstinguo, xi, ctum, ere, *to put out, extinguish*; exstingui omnibus suppliciis, *to be put to death by the greatest tortures*.
 Exsulo, avi, atum, are, *to be in exile*.
 Externus, a, um, *foreign*.
 Extorqueo, si, tum, ere, *to wrest, twist out*.
 Extra, prep. w. acc. *outside, without*.
 Extraho, xi, ctum, ere, *to draw out*.
 Extrinsecus, adv. *besides*.

F.

Facilis, e, *easy*.
 Facilitas, tis, f. 3, *ease, easiness, readiness*.
 Facio, feci, factum, facere, *to make, do*.
 Factio, onis, f. 3, *party, faction*.
 Factum, i, n. 2, *act, action*.
 Facundus, a, um, *eloquent*.
 Fama, ae, f. 1, *fame, reputation*.

- Fames, is, f. 3, *hunger, famine*.
 Familia, ae, f. 1, *family*.
 Familiaris, e, *friendly*. Subst. *a friend*.
 Famula, ae, f. 1, *female slave*.
 Fastigium, i, n. 2, *top, height*.
 Fataliter, adv. *fatally*; fataliter mori, *to die a natural death*.
 Fatigatio, onis, f. 3, *exhaustion, fatigue*.
 Fatigo, avi, atum, are, *to weary, fatigue*.
 Faveo, favi, fautum, ere, *to be favourable*.
 Favor, oris, m. 3, *favour*.
 Favorabilis, e, *favourable*.
 Felicissime, adv. *very fortunately*.
 Felix, *fortunate, happy*.
 Femina, ae, f. 1, *wife*.
 Fera, ae, f. 1, *wild beast*.
 Ferculum, i, n. 2, *a bier*; ferculum pomparum, *a frame on which the images of the gods, pictures of towns which were taken, and spoils of various kinds were carried for show, in public processions*.
 Fere, adv. *almost*.
 Feriatus dies, *a public holiday*.
 Ferme, adv. *almost*.
 Fero, tuli, latum, ferre, *to carry, bear*; manus ad coelum ferre, *to raise one's hands to heaven*; prae se ferre, *to profess, let it be seen*; fertur, *it is said*.
 Ferocia, ae, f. 1, *wildness*.
 Ferratus, a, um, *fixed, bound, or defended, with iron*.
 Ferrum, i, n. 2, (1) *iron*; (2) *sword*.
 Ferus, a, um, *wild*.
 Festino, avi, atum, are, *to hasten*.
 Festus, a, um, *festival*; festi dies, *holidays*.
 Fictus, a, um, *feigned, counterfeit*.
 Fides, ei, f. 5, *confidence*; aliquem in fidem accipere, *to receive any one into one's confidence or protection*.
 Filia, ae, f. 1, *daughter*.
 Filius, i, m. 2, *son*. Plur. *children*.
 Finio, ivi, itum, ire, *to end*.
 Finis, is, m. f. 3, *end*. Plur. *territories, borders*.
 Finitimus, a, um, *neighbouring*. Subst. *a neighbour*.
 Fio, factus sum, fieri, *to become*.
 Fiscus, i, m. 2, *public treasury*.
 Flagitiosus, a, um, *scandalous*.
 Fleo, flevi, fletum, flere, *to weep, cry*.
 Fletus, us, m. 4, *weeping, tears*.
 Floreo, ui, ere, *to bloom, flourish*.
 Flumen, inis, n. 3, *river*.

- Fluo, xi, xum, ere, *to flow*.
 Foedus, a, um, *base, disgraceful*.
 Foedus, eris, n. 3, *league*.
 Foetor, oris, m. 3, *bad smell, stink*.
 Forma, ae, f. 1, *form, shape, appearance*.
 Fortis, e, *strong, brave*.
 Fortitudo, inis, f. 3, *strength, bravery*.
 Fortuitus, a, um, *accidental, casual*.
 Fortuna, *fortune (good or bad)*.
 Fossa, ae, f. 1, *ditch*.
 Frango, fregi, fractum, frangere, *to break, weaken*.
 Frater, tris, m. 3, *brother*.
 Fraternalis, a, um, *brotherly*.
 Fraus, dis, f. 3, *fraud, deceit*.
 Frequens, tis, *frequent*.
 Frequenter, adv. *frequently, often*.
 Frequento, avi, atum, are, *to visit often*.
 Frigidus, a, um, *cold*.
 Frigus, oris, n. 3, *coldness, cold*.
 Frumentum, i, n. 2, *corn*.
 Frustra, adv. *in vain, to no purpose*.
 Fuga, ae, f. 1, *flight*.
 Fugio, fugi, itum, ere, *to flee*.
 Fugo, avi, atum, are, *to put to flight, to rout*.
 Fulgeo, si, sum, ere, *to shine*.
 Fulmen, inis, n. 3, *lightning*.
 Fundo, fudi, fusum, ere, *to pour; lacrimas fundere, to shed tears*.
 Funestus, a, um, *deadly*.
 Funis, is, m. 2, *rope*.
 Funus, eris, n. 3, *burial, funeral*.
 Furca, ae, f. 1, *fork, a fork-shaped instrument of torture, which was put round the neck of the victim, so that the hands might be fastened to the two prongs*.
 Futurus, a, um, *future*.

G.

- Gaudium, i, n. 2, *joy*.
 Gaza, ae, f. 1, *treasure*.
 Geminus, a, um, *double*.
 Gemma, ae, f. 1, *precious stone, gem*.
 Gener, i, m. 2, *son-in-law*.
 Genitura, ae, f. 1, *birth, time of birth; fate, (as determined by the time and circumstances of birth)*.
 Gens, gentis, f. 3, *people, nation*.
 Genu, u, n. 4, *knee*.

- Genus, eris, n. 3, (1) *birth*; (2) *race*.
 Germanicanus, a, um, *German* (adj.).
 Gero, gessi, gestum, ere, *to carry, conduct*; imperium gerere, *to conduct the government*; rempublicam gerere, *to rule the state*; se gerere, *to behave, conduct oneself*.
 Gigno, genui, genitum, gignere, *to beget, produce*.
 Gladiator, oris, m. 3, *a swordsman, a gladiator*.
 Gladiatorial, a, um, *belonging to a gladiator, gladiatorial*.
 Gladius, i, m. 2, *a sword*.
 Gloria, ae, f. 1, *fame, glory*.
 Gloriosus, a, um, *famous, glorious*.
 Graecus, a, um, *Greek, Grecian*. Adv. Graece, *in Greek*.
 Grandaevus, a, um, *old, aged*.
 Grandis, e, *great*.
 Gratia, ae, f. 1, *grace, gracefulness, gratitude*; gratias alicui agere, *to thank any one*.
 Gratus, a, um, (1) *pleasing*; (2) *grateful*.
 Gravis, e, *heavy*.

H.

- Habena, ae, f. 1, *rein*.
 Habeo, ui, itum, ere, *to have, hold, possess*; honorem alicui habere, *to show honour to any one*.
 Habito, avi, atum, are, *to inhabit, dwell*.
 Habitus, us, m. 4, *clothing*.
 Haurio, si, stum, ire, *to draw*.
 Heres, edis, m. 3, *heir*.
 Hic, haec, hoc, *this*.
 Hiems, emis, f. 3, *winter*.
 Hinc, adv. *hence*; *from this place. from this time*.
 Historicus, a, um, *historical*. Subst. *a historian*.
 Homo, inis, m. 3, *man*. Pl. *people, men*. Homines novi, *upstarts*; *persons who are the first of their family to rise to any high rank in the state, or to be raised to the nobility*.
 Honestas, atis, f. 3, *honour, honesty, honourable standing*.
 Honestus, a, um, *honourable*.
 Honor, oris, m. 3, *honour*.
 Honorificus, a, um, *honourable*. Adv. honorifice,
 Honoro, avi, atum, are, *to honour*.
 Hora, ae, f. 1, *hour*.
 Horror, oris, m. 3, *horror, dread*.
 Hortus, i, m. 2, *garden*. Pl. horti, *a pleasure-garden with several divisions*.
 Hostilis, e, *hostile*.
 Hostis, is, m. 3, *enemy*.

Hujusmodi, *of this kind.*
 Humanus, a, um, *human.*
 Humerus, i, m. 2, *shoulder.*
 Humiliter, adv. *humbly.*

I.

Ibi, adv. *there.*
 Ibidem, adv. *in the same place.*
 Ico, ici, ictum, icere, *to strike; fulmine ictus, struck by lightning;*
 subito sanguine ictus, struck by apoplexy.
 Ictus, us, m. 4, *blow, stroke.*
 Idcirco, *therefore.*
 Idem, eadem, idem, *the same.*
 Idoneus, a, um, *fit, suitable.*
 Igitur, *therefore, accordingly.*
 Ignarus, a, um, *ignorant.*
 Ignavia, ae, f. 1, *laziness, cowardice.*
 Ignavus, a, um, *lazy, cowardly.* Adv. *ignave.*
 Ignis, is, m. 3, *fire.*
 Ignobilis, e, *ignoble, disgraceful.*
 Ignobilter, adv. *ignobly, disgracefully.*
 Ignominia, ae, f. 1, *disgrace, ignominy.*
 Ignominiose, adv. *disgracefully, with ignominy.*
 Ille, a, ud, *that, yonder, the other, the former.*
 Illic, *there, in that place, yonder.*
 Illustris, e, *celebrated.*
 Imago, inis, f. 3, *image.*
 Imitatio, onis, f. 3, *imitation.*
 Imitor, atus sum, ari, *to imitate.*
 Immanis, e, (1) *unnatural (in size), i. e. enormous, immense;* (2)
 unnatural (in character), i. e. cruel.
 Immemor, oris, *unmindful.*
 Immerito, adv. *undeservedly.*
 Immineo, ui, ere, *to hang over, threaten.*
 Immodicus, a, um, *immoderate.*
 Immunitas, atis, f. 3, *freedom from public duties, privilege.*
 Impar, aris, *unequal.*
 Impatiens, entis, (1) w. gen. *incapable of enduring or controuling;*
 (2) *impatient, unquiet.*
 Impatientia, ae, f. 1, *impatience, restlessness.*
 Impello, puli, pulsum, ere, *to drive on, urge.*
 Imperator, oris, m. 3, *general, emperor.*
 Imperium, i, n. 2, (1) *generalship, military command;* (2) *empire.*
 Impero, avi, atum, are, *to command, order, rule.*
 Impetro, avi, atum, are, *to obtain a request.*

- Impetus, us, m. 4, *attack, charge, onset*.
 Impleo, evi, etum, ere, *to fill up*.
 Impono, sui, situm, ere, *to put upon*; finem imponere, *to put an end to any thing*; nomen alicui imponere, *to give a name to any one*.
 Improbo, avi, atum, are, *to disapprove*.
 Improbus, a, um, *bad, unprincipled*.
 Improper, a, um, *unsuccessful, bad*; improspira valetudo, *bad health, illness*.
 Imprudens, *not foreseeing, unaware*.
 Impudicissime, adv. *most shamelessly*.
 Impulsor, oris, m. 3, *a driver, urger*.
 In, Prep. w. acc. *into*; w. abl. in. In perpetuum, *for ever*.
 Incedo, cessi, cessum, ere, *to go, walk*.
 Incendo, di, sum, ere, *to set on fire*.
 Inchoo, avi, atum, are, *to begin*.
 Incido, cidi, ere, *to fall into*.
 Incivilis, e, *uncitizenlike, unpolite*.
 Inclutus, a, um (or inclitus), *celebrated, illustrious*.
 Incognitus, a, um, *unknown*.
 Incolo, ui, cultum, ere, *to dwell*.
 Incolumis, e, *uninjured, safe*.
 Incommodus, a, um, *inconvenient*.
 Inconsulte, adv. *unadvisedly*; inconsultius, *with too little forethought*.
 Incrementum, i, n. 2, *increase, growth*.
 Indico, xi, ctum, ere, *to declare*.
 Indigens, entis, *in want, needy*.
 Indiscretus, a, um, *without distinction*; convivia indiscreta, *banquets in which no regard was paid to the respective rank of the guests*.
 Indo, didi, ditum, ere, *to put on, affix*.
 Indoles, is, f. 3, *natural disposition, ability, or genius*.
 Induciae, arum, plur. f. 1, *a truce*.
 Induco, xi, ctum, ere, *to bring or lead in*.
 Indulgeo, si, tum, ere, *to indulge*.
 Industria, ae, f. 1, *activity, diligence*.
 Iners, ertis, *inactive*.
 Infamis, e, *infamous, ill-famed*.
 Infantia, ae, f. 1, *infancy*.
 Infelicitas, atis, f. 3, *misfortune*.
 Inferior, *lower*; towards the south. Inf. Pannonia, *Lower Pannonia*.
 Infero, tuli, latum, ferre, *to bring in or against*; bellum alicui ferre, *to make war against any one*.
 Infesto, avi, atum, are, *to annoy*.
 Infinitus, a, um, *unbounded*.

- Infractus, a, um, *broken*.
 Ingenium, i, n. 2, (*natural*) *disposition, character*.
 Ingens, ntis, *immense, huge*.
 Ingluvies, ei, f. 5, *gluttony*.
 Ingravesco, ere, *to become heavy*.
 Ingredior, ingressus sum, ingredi, *to walk in, enter*.
 Ingruo, i, ere, *to fall in, break in*.
 Inhonorus, a, um, *dishonoured, without honour*.
 Injucundus, a, um, *unpleasant, hateful*.
 Injuria, ae, f. 1, *wrong, injury, ill-treatment*.
 Injustus, a, um, *unjust*; adv. *injuste, unjustly*.
 Innoxius, a, um, *harmless*.
 Innumerus, a, um, *countless*.
 Inopia, ae, f. 1, *want*.
 Inquino, avi, atum, are, *to pollute, defile*.
 Insatiabilis, e, *insatiable*.
 Insectator, oris, m. 3, *follower, pursuer*.
 Insero, serui, sertum, ere, *to put in, insert*.
 Insidiae, arum, plur. f. 1, *snares, ambush*.
 Insigne, is, n. 3, *an ensign of honour*.
 Insignis, e, *signal, distinguished*.
 Insigniter, *in a signal manner, remarkably*.
 Insolens, tis, *haughty, proud*.
 Insolentia, ae, f. 1, *haughtiness, pride*.
 Instituo, ui, utum, ere, *to set up, arrange*; institutus ad aliquid, *made for any thing*.
 Insto, institi, stitum, are, alicui, *to urge on any one*.
 Instrumentum, i, n. 2, *furniture, equipment*; instrumentum regii cultus, *whatever belonged to the emperor's equipage*.
 Instruo, uxi, ctum, ere, *to equip; to draw up (for battle)*.
 Insula, ae, f. 1, *island*.
 Insulse, adv. *without sense, absurdly*.
 Insum, fui, esse, *to be in, to reside*.
 Integer, gra, grum, *unimpaired, whole, fresh, active*.
 Inter, prep. w. acc. *between, among*.
 Intercedo, cessi, cessum, dere, *to come between, to intercede, to interfere, prevent*.
 Intercripio, cepi, ceptum, ere, *to take away, catch up*.
 Interea, adv. *meanwhile*.
 Intereo, ii, itum, ire, *to depart, die*.
 Interfector, oris, m. 3, *murderer*.
 Interficio, feci, fectum, ere, *to kill, slay*.
 Interjicio, jeci, jectum, ere, *to throw between*; interjectis aliquot diebus, *or annis, after the lapse of some days or years*.
 Interim, adv. *meanwhile*.
 Interimo, emi, emtum, ere, *to kill*.

- Interior, *inner, interior.* Interiores Arabes, *the inhabitants of Inner Arabia.*
 Intermitto, misi, missum, ere, *to intermit, omit, neglect.*
 Internecio, onis, f. 3, *utter destruction.*
 Interregnum, i, n. 2, *interval between the reign of one king and the accession of another, interregnum.*
 Intersum, fui, esse, *to be present, be engaged in.*
 Intervenio, veni, ventum, ire, *to come between.*
 Intra, prep. w. acc. *within.*
 Intro, avi, atum, are, *to enter.*
 Intueor, itus sum, eri, *to look at, gaze at.*
 Inultus, a, um, *unavenged.*
 Inusitatus, a, um, *unusual.*
 Invado, si, sum, ere, *to go at, or attack any thing.*
 Inveho, exi, ectum, ere, *to carry in.*
 Invenio, veni, ventum, ire, *to find.*
 Invictus, a, um, *unconquered.*
 Invideo, di, sum, ere, *to envy.*
 Invidia, ae, f. 1, *envy, hatred.*
 Invisus, a, um, *hated.*
 Invito, avi, atum, are, *to invite.*
 Invitus, a, um, *against one's will, reluctant.*
 Invisus, a, um, *impassable.*
 Ipse, a, um, *he himself.*
 Ira, ae, f. 1, *resentment, anger.*
 Iratus, a, um, *angered, enraged.*
 Irritus, a, um, *ineffective, in vain.*
 Irrumpo, rupi, ruptum, rumpere, *to break in.*
 Is, ea, id, *that.*
 Ita, *so.*
 Itaque, *and so, accordingly, therefore.*
 Iter, itineris, n. 3, (1) *march, journey; (2) road.*
 Iterum, adv. *again, for a second time.*
 Jacio, jeci, jactum, jacere, *to cast, throw, lay.*
 Jam, adv. *already, now.*
 Jubeo, jussi, jussum, jubere, *to order, command.*
 Jucundus, a, um, *pleasant.*
 Judex, icis, m. 3, *to judge.*
 Judico, avi, atum, are, *to judge; hostem aliquem judicare, to declare any one an enemy.*
 Jugerum, i, n. 2, *an acre of land.*
 Jugis, e, *continual, uninterrupted.*
 Jungo, xi, ctum, ere, *to join.*
 Junior, *younger.*
 Juro, avi, atum, are, *to swear.*
 Jus, juris, n. 3, *right.*

Jussus, us, m. 4, *order, command.*

Justus, a, um, *just*; justum, *justice.*

Juvenilis, e, *youthful.*

Juvenis, *young, a young man.* Till the fifteenth year a Roman was called puer; from fifteen till thirty, adolescens; and from thirty till forty-five, juvenis; and after that, senex.

Juxta, prep. w. acc. *near.*

L.

Laboriosus, a, um, *laborious.*

Laboro, avi, atum, are, (1) *to work, labour*; (2) *labour under* (w. abl.)

Lacrima, ae, f. 1, *tear.*

Lacrimabilis, e, *lamentable, deserving tears.*

Laedo, laesi, laesum, ere, *to injure.*

Laetitia, ae, f. 1, *joy.*

Laetor, atus sum, ari, *to rejoice.*

Laevus, a, um, *left* (opp. to right).

Languor, oris, m. 3, *exhaustion, weakness.*

Largior, gitus sum, giri, *to give plentifully.*

Largitio, onis, f. 3, *giving bounteously, bribery.*

Lascivia, ae, f. 1, *wantonness.*

Late, adv. *widely*; longe lateque, *far and wide.*

Lateo, ui, ere, *to be hid, lie concealed.*

Latine, adv. *in Latin.*

Latro, onis, m. 3, *a robber.*

Latrocinor, atus sum, ari, *to rob, plunder.*

Latus, eris, n. 3, *side.*

Laudo, avi, atum, are, *to praise.*

Laureus, a, um, *of laurel.*

Laus, dis, f. 3, *praise.*

Lavacrum, i, n. 2, *bath.*

Lavo, lavi, lautum, are, *to bathe, to wash.*

Laxo, avi, atum, are, *to let loose, loosen.*

Lecticula, ae, f. 1, *a sedan chair.*

Lectio, onis, f. 3, *reading.*

Lectus, a, um, *choice, chosen.*

Legatio, onis, f. 3, *embassy.*

Legatus, i, m. 2, *an ambassador, lieutenant.*

Legio, onis, f. 3, *a legion*; which consisted, at first of 1,000, after of 4,000, and after of 6,666 men.

Lego, legi, lectum, ere, *to collect, select, choose.*

Lenitas, atis, f. 3, *softness, mildness.*

Leniter, adv. *mildly, softly.*

Leo, onis, m. 3, *lion.*

Levis, e, *light, easy.*

- Lex, legis, f. 3, *law, condition*.
 Libenter, adv. *gladly, willingly*.
 Liber, a, um, *free*.
 Liberalis, e, *belonging to, or worthy of, a free man; respectable, gentlemanly; artes liberales, the fine arts; liberales disciplinae, a liberal education*.
 Liberalitas, atis, f. 3, *kindness, liberality*.
 Liberi, orum, pl. 2, *children*.
 Libero, avi, atum, are, *to set free*.
 Libertas, atis, f. 3, *freedom*.
 Libertinus, a, um, *a descendant of a freed-man; belonging to a freed-man*.
 Libertus, i, m. 2, *a freed-man*.
 Libido, inis, f. 3, *evil desire, passion, excess*.
 Libra, ae, f. 1, *a pound*.
 Licet, licuit, or licitum est, licere, *to be permitted*.
 Lis, litis, f. 3, *law-suit*.
 Litterae, arum, plur. (or literae) (1) *a letter, epistle; (2) letters (literature)*.
 Littus, oris, n. 3, *shore*.
 Loco, avi, atum, are, *to place*.
 Locupletator, oris, m. 3, *enricher*.
 Locus, i, m. 2, *place*. Abl. loco, *instead of*.
 Longe, adv. *far*.
 Lorica, ae, f. 1, *breast-plate*.
 Luctus, us, m. 4, *sorrow*.
 Lucus, i, m. 2, *grove*.
 Ludus, i, m. 2, *game, play*.
 Lugeo, xi, ctum, ere, *to bewail*.
 Luxuria, ae, f. 1, *luxury, excess*.

M.

- Machinor, atus sum, ari, *to devise; dolum machinari, to lay a snare*.
 Magis, adv. *more*.
 Magister, tri, m. 2, *one who has the direction of any thing, master; magister equitum, commander of the cavalry*.
 Magnificentissime, adv. *most splendidly*.
 Magnificus, a, um, *splendid*.
 Magnitudo, inis, f. 3, *greatness*.
 Magnus, a, um, *great, large*.
 Majestas, atis, f. 3, *majesty, highness (a title of honour)*.
 Major, us, *greater, older*.
 Maius, i, (scl. mensis), *the month of May*.
 Male, adv. *badly, ill*.
 Malus, a, um, *bad*.

- Mando, avi, atum, are, (1) *to commit, entrust*; (2) *to order, commission*. Aliquid memoriae mandare, *to commit to memory*.
- Maneo, mansi, mansum, ere, *to remain*.
- Mansuetudo, inis, f. 3, *mildness, kindness*.
- Manumitto, misi, missum, ere, *to set free*.
- Manus, us, f. 4, (1) *hand*; (2) *a handful, body (large or small)*.
- Mare, is, n. 3, *sea*.
- Maritus, i, m. 2, *husband*.
- Maternus, a, um, *maternal*.
- Matrimonium, ii, n. 2, *marriage*; in matrimonium habere aliquam, *to take to wife*.
- Matrona, ae, f. 1, *matron*.
- Maxime, adv. *mostly, especially*.
- Maximus, a, um (superlat. fr. magnus), *greatest*.
- Medicus, i, m. 2, *physician*.
- Medie, adv. *moderately*.
- Medietas, atis, f. 3, *the middle*; ex medietate, *half*.
- Mediocris, e, *moderate*.
- Medius, a, um, *middle, lying in the middle, moderate*.
- Memorabilis, e, *memorable*.
- Memoria, ae, f. 1, *memory, remembrance*.
- Mens, mentis, f. 3, *mind*.
- Mensis, is, m. 3, *month*.
- Mentio, onis, f. 3, *mention*; mentionem habere alicujus rei, *to make mention of any thing*.
- Mentum, i, n. 2, *chin*.
- Mereo, ui, itum, ere, *to deserve*.
- Mergo, si, sum, ere, *to dip, drown*.
- Meritum, i, n. 2, *merit, desert*.
- Metus, us, m. 4, *fear*.
- Migro, avi, atum, are, *to go away, remove*.
- Miles, itis, m. 3, *soldier*.
- Militaris, e, *belonging to soldiers, military*.
- Militia, ae, f. 1, *life of a miles, military service*.
- Milito, avi, atum, are, *to serve as a soldier*.
- Milliarium, ii, n. 2, *a Roman mile, a milestone*.
- Minax, *threatening*.
- Minister, *servant*; opp. to magister in form.
- Minor, us, *less, smaller*; minus, *less*; non minus quam, *not less than, as much as*.
- Mirabilis, e, *wonderful*.
- Miror, atus sum, ari, *to wonder*.
- Moderatio, onis, f. 3, *moderation, mildness*; moderator, oris, m. 3, *ruler, guide*; moderatus, a, um, *moderate*; adv. moderate, *moderately*.

- Modestus*, a, um, *modest, moderate*.
Modius, ū, m. 2, a corn measure, a little more than a peck.
Motus, ī, m. 2, *measure, means, manner*.
Molestus, a, um, *troublesome, irksome*.
Molire, molitus sum, moliri, to contrive, to manage.
Mollis, e, *soft, effeminate*.
Moneo, ū, itum, ere, to warn, admonish.
Monetarius, ii, m. 2, a money-coiner.
Mons, tis, m. 3, *mountain*.
Monumentum, ī, n. 2, *monument*.
Moratus, a, um, of (such and such) a character; callide moratus, of a cunning character.
Morbus, ī, m. 2, *disease, illness*; morbo mori, to die a natural death.
Morior, mortuus sum, mori, to die.
Mors, tis, f. 3, *death*.
Mortuus, a, um, *dead*.
Mos, moris, m. 3, *manner, custom*.
Motus, us, m. 4, *commotion, movement*.
Moveo, movi, motum, ere, to move; arma movere, to carry arms or make war against.
Mox, adv. soon.
Muliebris, e, *womanlike, womanly*.
Multitudo, inis, f. 3, *multitude, large number*.
Multo, avi, atum, are, (1) to fine; multare finibus, to fine in land; (2) to punish.
Multo, adv. by much, much; non multo post, not long after.
Multus, a, um, *much, great*; pl. many.
Munus, eris, n. 3, *present, office, a public game*.
Murthinus, see myrrhinus.
Murus, ī, m. 2, *wall*.
Muto, avi, atum, are, to change.
Myrrhinus, a, um, made of murrha or myrrha, a kind of porcelain. Porcelain vases, &c. were first brought to Rome by Pompey, and were very highly valued there. They were sometimes ornamented with painting.

N.

- Narratio*, onis, f. 3, *relation, story*.
Natio, onis, f. 3, a people, nation.
Natura, ae, f. 1, *nature, natural character*.
Natus, a, um, born; viginti annos natus, twenty years old, (i. e. having been born twenty years).

- Navalis, e, *belonging to ships*; navale certamen, *a sea-fight*.
 Naufragium, ii, n. 2, *shipwreck*.
 Navigatio, onis, f. 3, *voyage, sailing*.
 Navigo, avi, atum, are, *to sail*.
 Navis, is, f. 3, *ship*.
 Ne, not, *lest*; the negative used in subordinate sentences; ne — quidem (*with the emphatic word between*), *not even*.
 Nec — nec, *neither, nor*.
 Necessarius, a, um, *necessary, inevitable*.
 Necessitas, atis, f. 3, *necessity, need*.
 Necessitudo, inis, f. 3, *close connection, relationship*; pl. *relatives*.
 Nego, avi, atum, are, *to deny, say no, refuse*.
 Negligenter, adv. *carelessly*.
 Negotium, ii, n. 2, *business*.
 Nepos, otis, m. 3, *grandson*.
 Neque, and not; neque—neque, *neither—nor*; neque quidquam, *and nothing*.
 Neuter, tra, trum, *neither (of two)*.
 Nex, necis, f. 3, *death (by violence)*.
 Nihil, *nothing*; nihil non, *every thing*.
 Nimietas, atis, f. 3, *too much, superfluity*.
 Nimis, adv. *too, too much*.
 Nimius, a, um, *too much, too great*.
 Nisi, *if not, unless, except*.
 Nitor, nisus or nixus sum, niti, *to strive, endeavour*.
 Nobilis, *noble*; nobiliter, *nobly*.
 Nobilitas, atis, f. 3, (1) *nobility, nobleness*; (2) *those possessing nobility, the nobility*.
 Nocturnus, a, um, *nightly*.
 Nolo, ui, nolle, *to wish not, be unwilling*.
 Nomen, inis, n. 3, (1) *name*; (2) *fame*.
 Nomino, avi, atum, are, *to name, call*.
 Nonae, arum, *the nones*; the seventh day of the month in March, May, July, October, and the fifth in the other months.
 Noster, tra, trum, *our*.
 Notabilis, e, *observable, remarkable*.
 Notus, a, um, *known, well-known*; notum habere, *to know, have knowledge of*.
 Noverca, ae, f. 1, *step-mother*.
 Novus, a, um, *new*; res novae, *a new state of things*; *innovation, revolution*.
 Nox, noctis, f. 3, *night*.
 Nubo, psi, ptum, ere, (1) *to cover, veil*; (2) *to marry (only used in reference to women) with a dat.*; nupsit ei, *she married him*; lit. *she veiled to him*; because the bride was presented to the bridegroom with a veil.

Nudo, avi, atum, are, (1) *to make bare*; (2) w. abl. *to deprive of*.
 Nudus, a, um, *bare, naked*.
 Nullus, a, um, *no* (adj.).
 Numen, inis, n. 3, *divinity, deity*.
 Numerosus, a, um, *numerous, many*; annis numerosis, *through a course of years*.
 Numerus, i, m. 2, *number*.
 Nummus, i, m. 2, *coin, money*.
 Nuncupo, avi, atum, are, *to call*.
 Nunquam, adv. *never*.
 Nuntio, avi, atum, are, *to report, tell*.
 Nuntius, ii, m. 2, (1) *messenger*; (2) *message*.
 Nuto, avi, atum, are, *to nod*.

O.

Ob, prep. w. acc. *on account of*.
 Obedio, ivi, itum, ire, w. dat. *to obey*.
 Obeo, ii, itum, ire, *to pass*; diem supremum obire, *or diem obire, to pass the last day, or to die*.
 Obitus, us, m. 4, *departure, death*.
 Objicio, jeci, jectum, ere, *to throw in the way*.
 Obscoenitas, atis, f. 3, *immodesty, shamelessness*.
 Obscoenus, a, um, *immodest, shameless*. Adv. superl. obscoenissime.
 Obscurus, a, um, *dark, obscure, unknown*. Adverb, *obscure, obscure natus, of obscure (and hence low) birth*.
 Obsequor, cutus sum, sequi, w. dat. *to comply with*.
 Obses, idis, m. 3, *hostage*.
 Obsideo, sedi, sessum, ere, *to blockade*.
 Obsidio, onis, f. 3, *siege, blockade*.
 Obtempero, avi, atum, are, w. dat. *to obey, submit to*.
 Obtineo, ui, tentum, ere, *to hold, possess*.
 Obvius, a, um, (*on the road to*), *meeting*.
 Occasio, onis, f. 3, *opportunity*.
 Occidens, entis (sol), *the setting (sun), the west; the western part of the Roman empire, as Italy, Gaul, Spain, &c.*
 Occido, cidi, cisum, ere, *to kill*.
 Occulto, avi, atum, are, *to conceal*.
 Occultus, a, um, *secret, concealed*.
 Occupo, avi, atum, are, *to take possession of, seize*.
 Occurro, curri, cursum, ere, w. dat. *to meet*.
 Octodecim, *eighteen*.
 Oculus, i, m. 2, *eye*.
 Odeum, ei, n. 2, *a building at Rome, in the form of a theatre, intended especially for music*.
 Odium, ii, n. 2, *hatred*.

- Odor, oris, m. 3, *smell*.
 Offensa, ae, f. 1, *offence*.
 Offero, obtuli, oblatum, offerre, *to present, offer*; se offerre alicui, *to shew one's self, to go to meet any one*.
 Officium, ii, n. 2, *duty*.
 Olympias, adis, f. 3, *an Olympiad, a space of four years*.
 Omen, inis, n. 3, *an omen, a pre-intimation*.
 Omnino, adv. *at all, in all, altogether*.
 Omnis, e, *all, every*.
 Opera, ae, f. 1, *trouble, effort*; dare operam, *to use one's exertions*.
 Opifex, icis, m. 3, *a handicraftsman*.
 Opinor, atus sum, ari, *to think, expect*.
 Oppidum, i, n. 2, *town*.
 Opprimo, pressi, pressum, ere, *to oppress*.
 Oppugno, avi, atum, are, *to besiege*.
 Optimus, a, um, *best, bravest*. Superl. of bonus.
 Opulentus, a, um, *rich, wealthy*.
 Opus, eris, n. 3, *work*.
 Orator, oris, m. 3, *orator*.
 Orbis, is, m. 3, *globe*; terrae or terrarum; *the world (the globe of the earth)*.
 Orbitas, atis, f. 3, *orphanhood*.
 Ordinarius, a, um, *regular, ordinary*.
 Ordino, avi, atum, are, *to set in order, arrange*.
 Ordo, inis, m. 3, *order, arrangement*; temporum ordo, *the course of time*.
 Oriens, entis (sol), *the rising (sun), the east; the eastern part of the Roman empire, as Macedonia, Asia, &c.*
 Origo, inis, f. 3, *origin, source*.
 Orior, ortus sum, iri, *to arise*; oriundus, a, um, *sprung from*.
 Ornamentum, i, n. 2, *ornament*.
 Oro, avi, atum, are, w. two acc. *to beg*.
 Os, ossis, n. 3, *bone*.
 Ostendo, di, tum, ere, *to shew, point out*.
 Ostiatim, adv. *from door to door, from house to house*.
 Ostium, ii, n. 2, *mouth*.
 Ovo, avi, atum, are, *to hold an ovation or smaller triumph, to make a victorious entry, on foot or horse*.

P.

- Paco, avi, atum, are, *to make peaceful, bring to peace, reduce*.
 Paene, adv. *almost*.
 Palatinus mons, *the Palatine hill in Rome*.
 Palatium, ii, n. 2, *large building on the Palatine hill, where the kings and afterwards the Roman emperors lived*.

- Pallium, ii, n. 2, *a cloak*.
 Palus, udis, f. 3, *marsh*.
 Paratus, a, um, *ready, prepared*.
 Parcus, a, um, *sparing*.
 Parens, tis, c. 3, *parent*.
 Pareo, ui, itum, ere, *to obey, be subject to*.
 Pario, peperī, partum, parere, *to bring forth; pacem parere, to bring about a peace*.
 Pariter, adv. *likewise, in like manner*.
 Pario, avi, atum, are, *to prepare, get ready, procure; insidias alicui parare, to lay snares for any one*.
 Parricidium, i, n. 2, *murder of a relation*.
 Pars, tis, f. 3, *part, side, direction; plur. party*.
 Partim — partim, *some, others*.
 Partus, us, m. 4, *birth; uno partu editus, a twin*.
 Parum, adv. *too little, little*.
 Parvus, a, um, *small, little*.
 Pasco, pavi, pastum, pascere, *to give to eat, to feed*.
 Passus, us, m. 4, *step, pace*.
 Pastor, oris, m. 3, *herdsman*.
 Patefacio, feci, factum, ere, *to make open*.
 Pateo, ui, ere, *to be open, extend*.
 Pater, tris, m. 3, *father*.
 Paternus, a, um, *furtherly*.
 Patior, passus sum, pati, *to suffer*.
 Patria, ae, f. 1, *fatherland, country*.
 Patrimonium, ii, n. 2, *paternal inheritance, patrimony*.
 Patro, avi, atum, are, *to complete*.
 Patruus, i, m. 2, *uncle (on the father's side)*.
 Paullisper, adv. *a little, some time*.
 Paullo, adv. *by a little*.
 Pauper, eris, *poor*.
 Pax, pacis, f. 3, *peace*.
 Pectus, oris, n. 3, *breast*.
 Pecunia, ae, f. 1, *money*.
 Pello, pepuli, pulsum, ere, *to drive*.
 Pendo, pendi, pensum, ere, *to hang (i. e. be hanging)*.
 Penetro, avi, atum, are, *to penetrate, pierce*.
 Per, prep. w. acc. *through, over; per annum, a year long*.
 Percussor, oris, m. 3, *a stabber, a murderer*.
 Percutio, ussi, ussum, ere, *to stab*.
 Perdo, didi, ditum, ere, (1) *to destroy; (2) to lose*.
 Perdomo, ui, itum, are, *to vanquish utterly*.
 Pereo, ii, itum, ire, *to perish, die*.
 Perfero, tuli, latum, ferre, *to bear*.
 Perficio, feci, sectum, ere, *to complete*.

- Perfidia*, ae, f. 1, *treachery*.
Perfuga, ae, m, 1, *a deserter*.
Pergo, *perrexī*, *perrectum*, ere, *to proceed, go on*.
Periculum, i, n. 2, *danger*.
Perinde, *just as*.
Peritus, a, um, *experienced, skilful*.
Permaneo, *mansī*, *mansum*, ere, *to remain, last*.
Permitto, *isi*, *issum*, ere, *to allow, permit*.
Permutatio, onis, f. 3, *change*.
Pernicies, ei, f. 5, *destruction*.
Perniciosus, a, um, *destructive*. Adv. *perniciose*, *destructively*.
Perpetior, *essus sum*, *eti*, *to suffer steadily*.
Perpetuus, a, um, *perpetual, lasting*; *edictum perpetuum*, *is an edict always remaining in force*. Adv. *perpetuo*, *perpetually, for ever*.
Persequor, *cutus sum*, *sequi*, *to follow up, pursuer*.
Persevero, *avi*, *atum*, *are*, *to persist, persevere*.
Pervenio, *eni*, *entum*, *ire*, *to come, arrive*.
Pes, *pedis*, m. 3, *foot*.
Pestilentia, ae, *plague*.
Peto, *tivi*, *itum*, ere, *to seek, come at, make for, ask, beg*.
Philosophia, ae, f. 1, *philosophy*.
Philosophus, i, m. 2, *philosopher*.
Pilum, i, n. 2, *a javelin, missile weapon used by the Romans*.
Pingo, *nxi*, *ctum*, ere, *to paint*; *tabulae pictae*, *pictures*.
Pirata, ae, m. 1, *a pirate, sea-robber*.
Piscis, is, m. 3, *a fish*.
Piscor, *atus sum*, *ari*, *to fish*.
Pius, a, um, *affectionately or piously disposed, pious*; (*pius denotes especially affection to parents*).
Placeo, *ui*, *itum*, ere, *to please*; *iis placuit*, *it pleased them, they determined*.
Placidus, a, um, *pleasing*.
Plebs, *plebis*, f. 3, *the common-people*.
Plenus, a, um, *full*; *ad plenum*, *fully, to the full*.
Plurimus, a, um, *the most*. Adv. *plurimum*, *mostly*. *Plurimum minimumque*, *most and least*; i. e. *taking the medium*.
Poculum, i, n. 2, *cup, goblet*.
Poëma, *atis*, n. 3, *poem*.
Poenā, ae, f. 1, *satisfaction (for an offence), punishment*.
Polliceor, *itus sum*, *eri*, *to promise*.
Pompa, ae, f. 1, *solemn or splendid procession*.
Pondus, *eris*, n. 3, *weight*.
Pono, *sui*, *situm*, ere, *to put, lay, pitch*; *finem ponere alicui rei*, *to put an end to any thing*; *ponere castra*, *to pitch one's camp, to encamp*.

Pons, tis, m. 3, *bridge*.

Populo, avi, atum, are, and populor, atus sum, ari, *to waste, lay waste*.

Populus, i, m. 2, *people*.

Porta, ae, f. 1, *gate, door*.

Porticus, us, f. 4, *a covered portico, or colonnade*.

Posco, poposci, ere, *to demand, beg*.

Possideo, sedi, sessum, ere, *to possess*.

Possum, potui, posse, *to be able, can*.

Post, prep. w. acc. *after*. Adv. postea, *afterwards*.

Posteri, orum, plur. 2, *posterity, descendants*.

Posterior, *following, later*; posteriori tempore, *subsequently*.

Postremo, adv. *at last, at length*.

Potens, entis, *powerful*.

Potestas, atis, f. 3, *power*.

Potior, itus sum, iri, w. abl., *to make oneself master of, to master*; rerum potiri, *to get possession of the chief power*.

Potius, adv. *rather*.

Praebeo, ui, itum, ere, *to afford, give*; *to shew oneself*.

Praecedo, cessi, cessum, ere, *to go before*.

Praecepto, cepi, ceptum, ere, *to order, direct*.
Praeceptus, ipitis, headlong, *head over heels*; dies praeceptus, *the day coming to a close*; praeceptus necessitas, *extreme need*.

Praecipio, cepi, ceptum, ere, *to order, direct*.

Praecipito, avi, atum, are, *to throw headlong*.

Praecipuus, a, um, *especial*.

Praefatio, onis, f. 3, *preface*.

Praefectura, ae, f. 1, *praefecture*.

Praefectus, i, m. 2, *praefect*; praefectus praetorio, *the captain of the emperor's body-guard*.

Praefero, tuli, latum, ferre, *to carry before*; pass. praeferrere, *to be preferred*.

Praeficio, eci, ectum, ere, w. acc. and dat. *to set a person over any thing or office*.

Praemium, i, n. 2, *reward*.

Praeparo, avi, atum, are, *to prepare*.

Praepono, sui, situm, ere, *to set before*.

Praesens, entis, *present*.

Praeses, idis, m. 3, *president, chief, protector*.

Praesidium, ii, n. 2, *guard, garrison*.

Praestans, excellent (*standing before others*).

Praesto, stiti, stitum, are, *to give, offer*; auxilium praestare, *to lend aid*; milites praestare, *to furnish soldiers*.

Praesum, fui, esse, *to be over, be in command of*.

Praeter, prep. w. acc. *besides, except*.

Praeterea, adv. *besides*.

Praeternitto, isi, issum, ere, *to pass by, neglect, omit*.

- Praetextus, a, um, *woven at the edge. Toga praetexta, the toga which had a purple stripe woven on to it.*
 Praetor, oris, m. 3, *the praetor, one of the highest official persons in Rome.*
 Praetorianus, a, um, *belonging to the body-guard; milites praetoriani, or merely praetoriani, the praetorians, i. e. the emperor's body-guard.*
 Praetorius, praetorian, *belonging to the praetor. Subst. one who has been a praetor.*
 Praevenio, veni, ventum, ire, *to come before.*
 Prandium, ii, n. 2, *breakfast.*
 Pravus, a, um, *bad.*
 Premo, pressi, pressum, ere, *to press.*
 Pretium, ii, n. 2, *worth, price, value.*
 Primus, a, um, *first. Adv. primum, for the first time.*
 Princeps, ipis, *leading man, chief, emperor.*
 Principatus, us, m. 4, *chief power.*
 Principium, i, n. 2, *beginning.*
 Priscus, a, um, *old.*
 Pristinus, a, um, *former.*
 Prius, adv. *before.*
 Privatus, a, um, *private. Subst. a private man, one who holds no public office. Adv. privatim, for oneself personally, in one's own name.*
 Privignus, i, m. 2, *step-son. Privigna, ae, f. 1, step-daughter.*
 Pro, prep. w. abl. *for, instead of.*
 Probe, adv. *well; probe moratus, of good character.*
 Probrosus, a, um, *disgraceful.*
 Probrum, i, n. 2, *disgrace.*
 Probus, a, um, *good.*
 Procedo, cessi, cessum, ere, *to go forth, proceed.*
 Proclivus, a, um, *sloping, inclined.*
 Proconsul, sulis, m. 3, *proconsul, governor of a province for a consul.*
 Proconsulatus, us, m. 4, *proconsulship, office of a proconsul.*
 Procul, adv. *far, at a distance; non procul a, not far from.*
 Procumbo, cubui, cubitum, ere, *to fall down.*
 Prodo, didi, ditum, ere, *to betray.*
 Produco, xi, etum, ere, *to lead forth.*
 Proelium, ii, n. 2, *engagement, battle.*
 Proficiscor, fectus sum, ficisci, *to set out, march.*
 Profligo, avi, atum, are, *to rout; bellum profligare, to put an end to a war.*
 Profluvium, ii, n. 2, *flowing out; ventris profluvium, diarrhoea.*
 Progredior, gressus sum, progredi, *to go forth.*
 Promitto, misi, missum, ere, *to promise.*
 Promptus, a, um, *ready.*

- Pronuntio, avi, atum, are, *to announce.*
 Pronus, a, um, *inclined, prone.*
 Propalam, adv. *openly.*
 Propensus, a, um, *inclined.*
 Proprius, a, um, *peculiar, proper, own.*
 Propter, prep. w. acc. *on account of.*
 Propterea, adv. *on account of this; propterea quod, because.*
 Propugnator, oris, m. 3, *a defender.*
 Proscribo, psi, ptum, ere, *to proscribe, to outlaw; to confiscate the property of any one.*
 Prosequor, cutus sum, sequi, *to follow, attend.*
 Prosper, a, um, *prosperous, favourable.* Adv. *prosperare, prosperously, successfully.*
 Prostituo, ui, utum, ere, *to offer publicly for a price, to dishonour.*
 Prosum, fui, prodesse, *to be useful.*
 Protraho, xi, ctum, ere, *to prolong.*
 Provide, adv. *with foresight.*
 Provincia, ae, f. 1, *a province, a conquered country.*
 Provincialis, e, *one living in a province, not a Roman citizen.*
 Provisio, onis, f. 3, *forethought, care.*
 Provoco, avi, atum, are, *to call out, challenge, provoke.*
 Pruna, ae, f. 1, *plum.*
 Publicus, a, um, *public, at the public expense.* Adv. *publice, publicly.*
 Pudicitia, ae, f. 1, *modesty.*
 Pudicus, a, um, *modest.*
 Puer, eri, m. 2, *boy.*
 Puerilis, e, *boyish.*
 Pugna, ae, f. 1, *battle.*
 Pugnator, oris, m. 3, *fighter, soldier.*
 Pugno, avi, atum, are, *to fight.*
 Punio, ivi, itum, ire, *to punish.*
 Purgo, avi, atum, are, *to clear.*
 Purpura, ae, f. 1, *purple robe.*
 Purpuratus, a, um, *clad in a purple robe.*
 Purpureus, a, um, *purple-coloured.*
 Puto, avi, atum, are, *to think, consider.*

Q.

- Quadriennium, ii, n. 2, *space of four years.*
 Quadringenties, *four hundred times.*
 Quaero, sivi, situm, ere, *to ask, inquire, seek.*
 Quaestor, oris, m. 3, *quaestor.* *The quaestors in Rome were officers, who had charge of the public treasury and revenues, and archives.*

Qualis, *e*, *what sort of, what kind of, as.*
 Quam, *as, how.*
 Quantus, *a, um, how great, as great; quantum, how greatly, as.*
 Quare, *wherefore.*
 Quarto, *for the fourth time.*
 Quasi, *as if, as it were.*
 Quatenus, *adv. as far as.*
 Quaterni, *ne, a, four each.*
 Quatuordecim, *fourteen.*
 Que, *and. Always joined to the end of a word.*
 Queror, questus sum, queri, *to complain.*
 Qui, quae, quod, *who, which.*
 Quicumque, quaecumque, quodcumque, *whoever.*
 Quidam, quaedam, quoddam, *a certain one, one.*
 Quidem, *indeed.*
 Quiesco, *evi, etum, escere, to rest; quietus, quiet.*
 Quin etiam, *moreover, nay more.*
 Quinto, *for the fifth time.*
 Quis, quae, quid. *Indefin. any. Interrog. quis? who?*
 Quisquam, *every, each.*
 Quo, *whither.*
 Quod, *that, because.*
 Quoque, *also.*
 Quousque, *as long as, as far as.*

R.

Rapio, *pui, ptum, ere, to plunder.*
 Ratio, *onis, f. 3, reckoning, principle, rule.*
 Rationalis, *is, a treasurer (reckoning-keeper).*
 Rebello, *avi, atum, are, to make war again.*
 Recedo, *essi, essum, ere, to go back, retreat; to abstain from any thing.*
 Recens, *centis, fresh, recent, late.*
 Receptor, *oris, m. 3, the recoverer, reconqueror.*
 Recipio, *cepi, ceptum, ere, (1) to take again, recover; (2) se recipere, to betake oneself, to retreat.*
 Recognosco, *novi, nitum, noscere, to know again.*
 Reconcilio, *avi, atum, are, to reconcile.*
 Recordor, *atus sum, ari, to remember.*
 Rectus, *a, um, right.*
 Recuso, *avi, atum, are, to refuse, decline.*
 Reddo, *didi, ditum, ere, to give back, render, restore.*
 Redeo, *(ivi) ii, itum, ire, to go back.*
 Redigo, *egi, actum, ere, to draw or bring back, reduce.*
 Redimo, *emi, emtum, ere, to redeem, release.*

- Reduco, xi, ctum, ere, *to lead back*.
 Refero, tuli, latum, ferre, *to bring*. Pass. referri inter divos, *to be placed or reckoned among the gods*.
 Reformo, avi, atum, are, *to new-form; restore*.
 Regina, ae, f. 1, *queen*.
 Regius, a, um, *kingly, regal, royal*.
 Regno, avi, atum, are, *to be king, to reign*.
 Regnum, i, n. 2, *the being king, kingdom*.
 Rego, rexi, rectum, ere, *to rule*.
 Regredior, gressus sum, regredi, *to go back*.
 Religio, onis, f. 3, *religion, conscientious scruple*.
 Relinquo, liqui, ctum, ere, *to leave behind*.
 Reliquiae, arum, plur. 1, *remainder*.
 Reliquus, a, um, *remaining*.
 Remando, avi, atum, are, *to order again*.
 Remaneo, mansi, mansum, ere, *to remain*.
 Remeo, avi, atum, are, *to go again*.
 Removeo, movi, motum, ere, *to move away*.
 Remus, i, m. 2, *oar*.
 Renovo, avi, atum, are, *to renew*.
 Renuntio, avi, atum, are, *to take back word, report*.
 Reor, ratus sum, reri, *to think, reckon; ratus, reckoned binding, ratified*.
 Reparo, avi, atum, are, *to repair, renew*.
 Repente, adv. *suddenly*.
 Repentinus, a, um, *sudden, unexpected*.
 Reperio, peri, pertum, ire, *to find*.
 Repeto, tivi (tii), itum, ere, *to ask back*.
 Repono, sui, situm, ere, *to replace*.
 Reporto, avi, atum, are, *to bring back*.
 Repressor, oris, m. 3, *restrainer; repressor tributorum, a limiter, or reducer of the taxes*.
 Repudio, avi, atum, are, *to reject*.
 Res, rei, f. 5, *thing, circumstance*. Plur. *the state, government*.
 Res publica, *commonwealth, republic*.
 Reservo, avi, atum, are, *to keep, reserve*.
 Resideo, sedi, sessum, ere, *to settle*.
 Resisto, stiti, stitum, ere, *to resist, oppose*.
 Respondeo, di, sum, ere, *to answer*.
 Responsum, i, n. 2, *answer*.
 Restituo, ui, utum, ere, *to restore*.
 Resumo, sumsi, sumtum, ere, *to take again*.
 Rete, retis, n. 3, *net*.
 Retineo, tinui, tentum, ere, *to hold back, retain*.
 Retro, adv. *backwards, back*.
 Reus, a, um, *guilty, accused*.

Reveho, vexi, vectum, ere, *to carry back*.
 Reverentia, ae, f. 1, *reverence*.
 Revertor, sus sum, verti, *to return*.
 Revoco, avi, atum, are, *to recall, bring back*.
 Rex, regis, m. 3, *king*.
 Ripa, ae, f. 1, *bank, shore*.
 Rogo, avi, atum, are, *to ask*; legem rogare, *to propose a law*.
 Rostratus, a, um, *beaked, furnished with beaks*.
 Rostrum, i, n. 2, *beak*. Plur. Rostra, *platform*.
 Ruber, bra, brum, *red*.
 Rumpo, rupi, ruptum, ere, *to burst*.
 Rursus, adv. *again, anew*.
 Rusticanus, a, um, *one who lives in the country*.

S.

Sacerdos, otis, m. 3, *priest*.
 Sacramentum, i, n. 2, *oath*.
 Sacrum, i, n. 2, *sacrifice*.
 Saevio, ii, itum, ire, *to rage, be wild*.
 Saevitia, ae, f. 1, *rage, wildness*.
 Sagax, gacis, *sagacious, keen*.
 Sagitta, ae, f. 1, *arrow*.
 Sagittarius, i, m. 2, *bowman, (an arrow-man)*.
 Salto, avi, atum, are, *to dance*.
 Saluto, avi, atum, are, *to greet*.
 Salvus, a, um, *safe, well*.
 Sanguinarius, a, um, *blood-thirsty*.
 Sanguis, is, m. 3, *blood*.
 Saucio, avi, atum, are, *to wound*.
 Saxum, i, n. 2, *rock, stone*.
 Seeleratus, a, um, *wicked*.
 Scelestus, a, um, *wicked, villainous*.
 Scelus, eris, n. 3, *wickedness, villany*.
 Scena, ae, f. 1, *the stage (in a theatre)*.
 Scientia, ae, f. 1, *science*.
 Scilicet, adv. (*scire licet, you may know*), *to wit, namely*.
 Scio, scivi, scitum, scire, *to know*.
 Scriba, ae, m. 1, *a writer, copier*.
 Scrinium, ii, n. 2, *a coffer, cupboard, or archive*. Scrinii magister, *master of the rolls*.
 Sectio, onis, f. 3, *section*.
 Secundus, a, um, *second*; res secundae or secunda fortuna, *good fortune, success*.
 Securitas, atis, f. 3, *security*.
 Sed, *but*.
 Sedeo, di, essum, ere, *to sit*.

- Sedes, is, f. 3, *settlement, abode.*
 Seditio, onis, f. 3, *sedition.*
 Seditiosus, a, um, *seditions.* Adv. *seditione, seditiously.*
 Sella, ae, f. 1, *seat.*
 Semel, adv. *once.*
 Semibarbarus, a, um, *half-barbarous, only half-civilized.*
 Senator, oris, m. 3, *a senator, member of the senate.*
 Senatus, us, m. 4, *the senate*; *senatus dies, a senate-day*; *a day on which the senate met.*
 Senatus consultum (*abbreviated S. C.*), *a decree of the senate.*
 Senectus, utis, f. 3, *old age.*
 Senesco, nui, ere, *to become old.*
 Senex, senis, m. 3, *an old man.*
 Sententia, ae, f. 1, *opinion.*
 Sentio, sensi, sensum, ire, *to feel, perceive.*
 Sepelio, ivi, ultum, ire, *to bury.*
 September, bris (mensis), *September.*
 Septimus, a, um, *seventh.*
 Septuagenarius, a, um, *of seventy years.*
 Septuaginta, *seventy.*
 Sepultura, ae, f. 1, *burial.*
 Sequor, secutus sum, sequi, *to follow, pursue.*
 Serapëum, i, n. 2 (templum), *a temple of Serapis.*
 Sericus, a, um, *silken.*
 Sermo, onis, m. 3, *speech, conversation.*
 Servio, vii, itum, ire, w. dat. *to serve, be subject to.*
 Servitium, ii, n. 2, *slavery*; pl., *slaves.*
 Servitus, utis, f. 3, *slavery.*
 Servo, avi, atum, are, *to keep, preserve.*
 Sestertium, ii, n. 2, *a thousand sestertii.*
 Sestertius, ii, m. 2, *a sesterce, a Roman coin*; *about 1 $\frac{3}{4}$ d. Eng. more or less at different times.*
 Severitas, atis, f. 3, *severity.*
 Severus, a, um, *severe.*
 Sexagenarius, a, um, *sixty years old.*
 Sexagesimus, a, um, *sixtieth.*
 Sexies, adv. *six times.*
 Sextus, a, um, *sixth.*
 Si, conj. *if.*
 Sicut, *so as, just as.*
 Significo, avi, atum, are, *to signify, shew, indicate.*
 Signum, i, n. 2, *a sign*; (1) *a signal, ensign, standard*; (2) *a statue*; (3) *mark of distinction.*
 Similis, e, w. dat. *like.*
 Simul, adv. *at the same time.*
 Sine, prep. w. abl. *without.*

Singularis, e, *special, individual*; *singulare certamen*, a *duel*.

Singuli, ae, a, *each, singly*.

Sinister, stra, strum, *left, on the left side*.

Sino, sivi, situm, ere, *to let, permit*.

Situs, a, um, *situated*.

Socer, eri, m. 2, *father-in-law*.

Socialis, e, *belonging to allies* (socii); *bellum sociale*, a *war with the allies*.

Socius, a, um, *allied*; *subs. an ally, partner, accomplice*.

Socordia, ae, f. 1, *slothfulness*.

Sol, solis, m. 3, *sun*.

Solers, tis, *clever*.

Solitudo, inis, f. 3, *solitude, loneliness*.

Sollicito, avi, atum, are, *to vex, harass*.

Sollicitudo, inis, f. 3, *vexation, anxiety*.

Solum, i, n. 2, *ground, soil*.

Solus, a, um, *alone*.

Solve, vi, solutum, ere, (1) *to loose*; (2) *break* (for example), *foedus, pacem*; (3) *to pay* (for example) *pretium*; *poenas solvere*, *to pay satisfaction*, i. e. *to suffer punishment*.

Soror, oris, f. 3, *sister*.

Spatiosus, a, um, *roomy, spacious*.

Spectaculum, i, n. 2, *show*.

Specto, avi, atum, are, *to see, behold*.

Speculator, oris, m. 3, *a spy*.

Spes, ei, f. 5, *hope*.

Spolium, ii, n. 2, plur. *spolia*, *spoils, armour taken from the conquered*.

Spondeo, sponendi, sponsum, ere, *to promise, betroth*.

Sponte, of (one's) own accord, *voluntarily*.

Stadium, ii, n. 2, *a stadium, a distance of 225 paces; the race course*.

Statim, adv. *immediately*.

Statio, onis, f. 3, *post, station*.

Stativus, a, um, *standing*; *castra stativa*, *a standing, permanent encampment*.

Status, ae, f. 1, *a statue* (erected in honour of distinguished persons).

Status, us, m. 4, *condition, state*.

Stella, ae, f. 1, *star*.

Stercus, oris, n. 3, *dirt*.

Sterno, stravi, stratum, ere, *to strew, spread out*.

Stipendiarius, a, um, *paid soldier*.

Stipendium, ii, n. 2, (1) *soldier's pay*; (2) *campaign*.

Stipes, itis, m. 3, *a stick*.

Stoicus, a, um, *stoic*.

Stolidus, a, um, *stupid*. Adv. *stolide*, *stupidly*.

Strangulo, avi, atum, are, *to strangle*.

Strenuus, a, um, *strict, active, violent*. Adv. strenue, Sup. strenuissime.

Strictim, adv. *shortly, briefly*.

Studeo, ui, ere, w. dat. *to be eager for, to strive after*.

Studiosus, a, um, *eager, zealous*. Adv. superl. studiosissime.

Studium, i, n. 2, *zeal*; plur. studia, *studies*.

Stupro, avi, atum, are, *to dishonour*.

Stuprum, i, n. 2, *dishonour*.

Stylus, i, n. 2, (1) *writing instrument, pen*; (2) *the style of writing*.

Suadeo, si, sum, ere, *to advise*.

Sub, prep. w. acc. and abl. *under*.

Subigo, egi, actum, ere, *to subdue*.

Subitus, a, um, *sudden, unexpected*. Adv. subito, *suddenly, unexpectedly*.

Subjicio, jeci, jectum, ere, *to subject*.

Subjugo, avi, atum, are, *to subjugate*.

Submoveo, movi, motum, ere, *to move back*.

Subtilis, e, *fine, delicate*; subtilis ingenio, *sharp-witted*.

Suburbanum (praedium), *an estate in the suburbs*.

Subvenio, veni, ventum, ire, w. dat. *to come up to help*.

Succedo, cessi, cessum, ere, *to follow, succeed (in an office, for instance)*.

Successor, oris, m. 3, *successor*.

Successus, us, m. 4, *success, fortunate progress*.

Sudor, oris, m. 3, *sweat, perspiration*.

Sum, fui, esse, *to be*.

Summus, a, um, *highest*.

Sumo, sums, sumtum, ere, *to take, take up, assume*.

Sumtus, us, m. 4, *expense*.

Supellex, lectilis, f. 3, *furniture*.

Super, prep. w. acc. *over*.

Superbia, ae, f. 1, *pride, overbearing conduct, tyranny*.

Superbus, a, um, *haughty, tyrannical*. Tarquinius Superbus, *Tarquin the Tyrant*.

Superfluous, a, um, *superfluous*.

Superior, us, *upper, higher*.

Supero, avi, atum, are, *to overcome*; fletu superare, *to soften by tears*.

Supersum, fui, esse, *to remain over, survive*.

Supervenio, veni, ventum, ire, *to come over, or overcome, any one*.

Supplicium, ii, n. 2, *punishment, torture*; omnibus suppliciis extinctus est, *he was put to death by the extremest tortures*.

Supra, *above*.

Suscipio, cepi, ceptum, ere, *to undertake*.

Suspectus, a, um, *suspected*.

Suspicio, onis, f. 3, *suspicion*.

Sustineo, ui, tentum, ere, *to hold out, sustain*.

Suus, a, um, *(one's) own*.

T.

Talentum, i, n. 2, *a talent*. *A talent was equal to sixty Greek minae, equal to about £193 of English money; but the value of course was different at different times.*

Tabula, ae, f. 1, *table*; tabulae pictae, *pictures*.

Talis, e, *of such a kind, such*.

Tamen, *yet, notwithstanding*.

Tanquam, *as, just as, as if*.

Tantum, adv. *only*, (i. e. *so much and no more*).

Tantus, a, um, *so great, so large*.

Taxo, avi, atum, are, *to tax*.

Tectorium, ii, n. 2, *roof, covering*.

Temeritas, atis, f. 3, *rashness*.

Tempestas, atis, f. 3, (1) *time*; (2) *stormy weather, storm*.

Templum, i, n. 2, *temple*.

Tempus, oris, n. 3, *time*.

Tenax, acis, *tenacious, firm*.

Tendo, tetendi, tensum, ere, (1) *to stretch*; (2) *to reach towards, go to*.

Teneo, ui, tentum, ere, *to hold, keep*.

Tento, avi, atum, are, *to try*.

Ter, *three times*.

Tergum, i, n. 2, *back*; a tergo, *from behind*.

Terminus, i, m. 2, *end, limit*.

Terra, ae, f. 1, *earth*.

Terribilis, e, *terrible*.

Territorium, ii, n. 2, *territory*.

Terror, oris, m. 3, *dread, fear*.

Tertius, a, um, *third*. Adv. Tertio, *for the third time*.

Testamentum, i, n. 2, *will*.

Thermae, arum, plur. 1, *warm baths*.

Timeo, ui, ere, *to fear, be afraid*.

Timor, oris, m. 3, *fear*.

Tiro, onis, m. 3, *beginner, newly-enlisted soldier*.

Toga, ae, f. 1, *a toga, a Roman upper garment*.

Togatus, a, um, *clothed with the toga*.

Tollo, sustuli, sublatus, tollere, *to take up, take away, remove*;
tollere in murum, *to lift on to the wall*.

Torques, is, m. and fem. 3, *a necklace (usually of gold)*.

Tot, *as many*.

Totus, a, um, *all, whole*.

Tracto, avi, atum, are, *to handle*.

Tractus, us, m. 4, *a district.*

Trado, didi, ditum, ere, (1) *to hand over, transmit*; (2) *tell.*

Tragicus, a, um, *tragic.*

Tragoedia, ae, f. 1, *a tragedy.*

Traho, traxi, ctum, ere, *to drag, or draw*; bellum trahere, *to prolong or protract a war*; originem trahere, *to derive one's origin from, &c.*

Trajicio, jeci, jectum, ere, *to pass over.*

Tranquille, adv. *quietly.*

Tranquillitas, atis, f. 3, (1) *quietness*; (2) *a title of honour given to the Roman Emperors, equivalent to Your Majesty, Vestra Tranquillitas.*

Trans, prep. w. acc. *over, beyond.*

Transeo, ii, itum, ire, *to pass over.*

Transfero, tuli, latum, ferre, *to bring or take over.*

Transgredior, gressus sum, gredi, *to pass over or beyond.*

Transigo, egi, actum, ere, *to bring to an end.*

Transitorius, a, um, *passable.*

Transmarinus, a, um, *lying beyond the sea.*

Trecentesimus, a, um, *three-hundredth.*

Trecenti, ae, a, *three hundred.*

Tribunus, i, m. 2, *an official person in Rome. There were tribunes of the people, tribuni plebis; and tribunes of soldiers, tribuni militares.*

Tribuo, ui, utum, ere, *to give.*

Tributum, i, n. 2, *a tribute, fixed tax.*

Triclinium, ii, n. 2, *the three couches placed round a banquetting-table, and on which the Romans reclined at meals; the fourth side of the table was open for the attendants to come to; sternere triclinia, to lay the table.*

Triduum, i, n. 2, *space of three days.*

Triennium, ii, n. 2, *space of three years.*

Trigesimus, a, um, *thirtieth.*

Triginta, *thirty.*

Tristis, e, *sad.*

Triticum, i, n. 2, *wheat.*

Triumpho, avi, atum, are, *to hold a triumph.*

Triumphus, i, m. 2, *a public and victorious entry into Rome (at first, by warriors after a great victory), a triumph.*

Trux, cis, *wild.*

Tum, adv. *then.*

Tumultuo, avi, atum, are, *to raise a tumult.*

Tumultus, us, m. 4, *a tumult.*

Tumulus, i, m. 2, *tomb, mound.*

Turbo, avi, atum, are, *to throw into confusion, disturb.*

Turpis, e, *disgraceful.*

Turris, is, f. 3, *tower*.
 Tutus, a, um, *secure, safe*.
 Tuus, a, um, *thine*.
 Tyrannicus, a, um, *tyrannical*.
 Tyrannis, idis, f. 3, *tyranny*.
 Tyrannus, i, m. 2, *tyrant*.

U.

Ubi, (1) *where*; (2) *when*.
 Ubicunque, *wherever*.
 Ullus, a, um, *any*.
 Ultimus, a, um, *last*.
 Ultio, onis, f. 3, *revenge*.
 Ultra, prep. w. acc. *beyond*.
 Unguentum, i, n. 2, *ointment*.
 Unguis, is, m. 3, *claw*.
 Unicus, a, um, *only, alone, special*.
 Universus, a, um, *all together*.
 Unus, a, um, *one*.
 Urbs, urbis, f. 3, *city*.
 Urna, ae, f. 1, *urn*.
 Usque, adv. *till, as far as*.
 Usurpo, avi, atum, are, *to take to oneself unjustly, usurp*.
 Usus, us, m. 4, *use*.
 Ut, conj. w. subjunct. *that, in order that*.
 Uterque, utraque, utrumque, *both*.
 Utor, usus sum, uti, w. abl. *to use, enjoy*.
 Utrinque, adv. *on both sides*.
 Uxor, oris, f. 3, *wife*.
 Uxorius, a, um, *referring or belonging to a wife*.

V.

Vacuus, a, um, *empty, unoccupied*.
 Vagor, gatus sum, gari, *to wander about*.
 Valetudo, inis, f. 3, *health*.
 Validus, a, um, *strong*.
 Vallum, i, n. 2, *rampart*.
 Varius, a, um, *various, manifold*. Adv. variè, *in various ways*.
 Vas, vasis, n. 3, *vesse*.
 Vastitas, atis, f. 3, *devastation, desert*.
 Vasto, avi, atum, are, *to waste, lay waste*.
 Vehiculum, i, n. 2, *a carriage*.
 Veho, veki, vectum, vehere, *to carry*. Pass. *to be drawn, to ride*.
 Vel, or; vel—vel, *either—or*.

- Venditio, onis, f. 3, *selling, sale*.
 Vendo, didi, ditum, ere, *to sell*.
 Venenum, i, n. 2, *poison*.
 Venerabilis, e, *venerable*.
 Venerandus, a, um, *venerable*.
 Veneratio, onis, f. 3, *veneration*.
 Venia, ae, f. 1, *pardon*.
 Venio, veni, ventum, ire, *to come*.
 Venter, tris, m. 3, *stomach, belly*.
 Verbero, avi, atum, are, *to beat*.
 Vere, adv. *truly*.
 Vereor, itus sum, eri, *to fear*.
 Versus, us, m. 4, *verse*.
 Verum, *but*.
 Vespera, ae, f. 1, *evening*.
 Vespillo, onis, m. 3, *a bearer, one who carried out dead bodies at night to be buried*.
 Vestalis, e, *vestal*; virgo vestalis, *a priestess of Vesta*.
 Vester, stra, strum, *your, yours*.
 Vestis, is, f. 3, *robe, garment*.
 Veto, ui, itum, are, *to forbid*.
 Vetus, eris, *old, ancient*.
 Via, ae, f. 1, *way, road*.
 Vicinus, a, um, *neighbouring*.
 Vicissim, adv. *by turns*.
 Victor, oris, m. 3, *conqueror*.
 Victoria, ae, f. 1, *conquest, victory*.
 Vigesima, a, um, *twentieth*.
 Viginti, *twenty*.
 Vilis, e, *bad, worthless*; vilissime natus, *of very low birth*.
 Villa, ae, f. 1, *an estate*.
 Vincio, vinxi, vinctum, ire, *to bind, chain*; whence vinculum.
 Vinco, vici, victum, ere, *to conquer*.
 Vindico, avi, atum, are, *to avenge, punish*.
 Vineae, ae, f. 1, *vineyard*.
 Vir, viri, m. 2, *man*.
 Virga, ae, f. 1, *rod*.
 Virgo, inis, f. 3, *a virgin*.
 Viridis, e, (1) *green*; (2) *fresh*.
 Viritim, adv. *man by man, individually*.
 Virtus, utis, f. 3, *virtue, bravery*.
 Vis, is, f. 3, *power*; plur. vires, *forces, troops*.
 Vita, ae, f. 1, *life*.
 Vitio, avi, atum, are, *to vitiate*.
 Vitiosus, a, um, *faulty, bad*.
 Vito, avi, atum, are, *to avoid*.

Vivo, vixi, victum, ere, *to live.*

Vivus, a, um, *living.*

Vix, adv. *scarcely.*

Voco, avi, atum, are, *to call.*

Volo, volui, velle, *to wish.*

Voluntarius, a, um, *willing, voluntary.*

Voluntas, atis, f. 3, *wish, will.*

Voracitas, atis, f. 3, *greediness, voracity.*

Vox, vocis, f. 3, (1) *voice*; (2) *exclamation.*

Vulnero, avi, atum, are, *to wound.*

Vulnus, eris, n. 3, *wound.*

Vultus, us, m. 4, *countenance.*

1

.

INDEX OF PROPER NAMES.

A.

- Achaia, ae, f. *Achaia*.
 Achillēs, is, m. *Achilles*.
 Achilleus, i, m. *Achilleus*.
 Achillēus, a, um, *Achillean*.
 Acilius, i, m. *Acilius*.
 Actium, i, m. *Actium*.
 Adherbāl, is, m. *Adherbal*.
 Adiabēnīcus, i, m. *Adiabenicus*.
 Adiabēni, orum, m. *the Adiabeni*.
 Aegyptus, i, f. *Egypt*.
 Aeliānus, i, m. *Aelian*.
 Aelius, i, m. *Aelius*.
 Aemiliānus, i, m. *Aemilianus*.
 Aemilius, i, m. *Aemilius*.
 Aemus, i, m. *Mt. Aemus*.
 Aetolia, ae, f. *Aetolia*.
 Aetolus, a, um, *Aetolian*.
 Afer, ra, rum, *African*.
 Afrānius, a, f. *Africanus*.
 Afrīca, ae, f. *Africa*.
 Africānus, i, m. *Africanus*.
 Africānus, a, um, *African*.
 Agrigentum, i, n. *Agrigentum*.
 Agrippa, ae, f. *Agrippa*.
 Agrippīna, ae, f. *Agrippina*.
 Alāmānni, orum, m. *the Alamanni*.
 Albāni, orum, m. *the Albani*.
 Albinus, i, m. *Albinus*.
 Albis, is, m. *the river Albi*.
 Alexander, ri, m. *Alexander*.
 Alexandriā, ae, f. *Alexandria*.
 Alexandrinus, a, um, *Alexandrian*.
 Algīdus, i, m. *Mt. Algidus*.
 Allectus, i, m. *Allectus*.
 Allia, ae, f. *the river Allia*.
 Alma, ae, f. *Mt. Alma*.
 Altinum, i, n. *Altinum*.
 Ambrōnes, um, m. *the Ambrones*.
 Amīsus, i, m. *Amisus*.
 Ancus, i, m. *Ancus*.
 Andriscus, i, m. *Andriscus*.
 Andrōgynus, i, m. *Androgynus*.
 Anīcius, i, m. *Anicius*.
 Anio, ēnis, m. *the river Anio*.
 Annīus, i, m. *Annius*.
 Antēmnātes, um, m. *Antemnates*.
 Anthemisiūm, i, n. *Anthemisium*.
 Antiochensis, e, adj. *Antiochian*.
 Antiochiā, ae, f. *Antiochia*.
 Antiochus, i, m. *Antiochus*.
 Antōnīānus, a, um, *Antonius's*.
 Antōnīnus, i, m. *Antoninus*.
 Antōnīus, i, m. *Antonius*.
 Anūlinus, i, m. *Anulinus*.
 Aper, ri, m. *Aper*.
 Apīo, ōnis, m. *Apio*.
 Apollōnia, ae, f. *Apollonia*.

Apollōnius, i, m. *Apollonius*.
 Appiānus, a, um, *Appian*.
 Appus, i, m. *Appius*.
 Apūlla, ae, f. *Apulia*.
 Aquileia, ae, f. *Aquileia*.
 Aquillus, i, m. *Aquilus*.
 Aquitānia, ae, f. *Aquitania*.
 Arābia, ae, f. *Arabia*.
 Arābicus, a, um, *Arabic*.
 Arabs, ābis, com. *an Arabian*.
 Archēlaūs, i, m. *Archelaus*.
 Ardēa, ae, f. *Ardea*.
 Argentōratum, i, n. *Argentoratum*.
 Argos, i, n. *Argos*.
 Ariarāthes, is, m. *Ariarathes*.
 Ariarāthes, ae, m. *Ariarathes*.
 Ariminum, i, n. *Ariminum*.
 Ariobarzānēs, is, m. *Ariobarzanes*.
 Aristarchus, i, m. *Aristarchus*.
 Aristōbūlus, i, m. *Aristobulus*.
 Aristo, ōnis, m. *Aristo*.
 Aristōnicus, i, m. *Aristonicus*.
 Armēnes, is, m. *Armenes*.
 Armēnia, ae, f. *Armenia*.
 Armēnius, adj. *Armenian*.
 Armōrica, a, *Armorica*, (Bre-
 tagne, in France).
 Artaxāta, ae, f. *Artaxata*.
 Arthācēs, is, m. *Arthaces*.
 Arverni, m. pl. *The Arverni*,
 (people of Auvergne, in France).
 Aruns, untis, m. *Aruns*.
 Asclēpiōdōtus, i, m. *Asclepio-*
dōtus.
 Asīa, ae, f. *Asia*.
 Asiāticus, i, m. *Asiaticus*.
 Asīnius, i, m. *Asinius*.
 Asīnus, i, m. *Asinus*.
 Assyria, ae, f. *Assyria*.
 Atella, f. *Atella*.
 Athēnae, arum, f. *Athens*.
 Athēnensis, e. *Athenian*.
 Attālus, i, m. *Attalus*.
 Attīlius, i, m. *Attilius*.
 Aventinus, i, m. *Aventine*.

Aufīdys, i, m. *Aufidius*.
 Augustus, i, m. *Augustus*.
 Aulus, i, m. *Aulus*.
 Aurelia, ae, f. *Aurelia*.
 Aureliānus, i, m. *Aurelianus*.
 Aurelius, i, m. *Aurelius*.
 Aurelius, a, um, *Aurelian*.
 Aurēus, i, m. *Mt. Aureus*.
 Auruncūleius, i, m. *Aurun-*
culeius.

B.

Bābylōn, ōnis, f. *Babylon*.
 Bagaudae, m. pl. *Bagaudae*.
 Balbinus, i, m. *Balbinus*.
 Balbus, i, m. *Balbus*.
 Barbāria, ae, f. *Barbaria*.
 Bassiānus, i, m. *Bassianus*.
 Basternae, f. pl. *Basternae*.
 Bebrīacum, i, n. *Bebriacum*.
 Belgica, ae, f. *Belgica*.
 Bēnēventum, i, n. *Beneventum*.
 Bērēnice, es, f. *Berenice*.
 Bessi, m. pl. *The Bessi*.
 Bestia, ae, m. *Bestia*.
 Bībūlus, i, m. *Bibulus*.
 Bionius, i, m. *Bionius*.
 Bithynia, ae, f. *Bithynia*.
 Bituitus, i, m. *Bituitus*.
 Blaesus, i, m. *Blaesus*.
 Bocchus, i, m. *Bocchus*.
 Bōnōnia, ae, f. *Bononia* (Bologna).
 Bōnōsus, i, m. *Bonosus*.
 Brītannia, ae, f. *Britain*.
 Brītanncus, a, um, *British*.
 Brundūsini, m. pl. *The Brun-*
dusini.
 Bruttī, m. pl. *The Bruttii*.
 Brūtus, i, m. *Brutus*.
 Burbālia, ae, f. *Burbalia*.
 Burdigāla, ae, f. *Burdigala*,
 (Bordeaux).
 Buzia, ae, f. *Buzia*.

Býzantýum, i, m. *Byzantium*,
(Constantinople).
Býzla, ae, f. *Byzia*.

C.

Căbira, ind. n. *The city Cabira*.
Cabyle, es, f. *Cabyle*.
Caecilius, i, m. *Caecilius*.
Caellus, i, m. *Caellus*.
Caeninenses, m. pl. *The Caeni-
nenses*.
Caeplo, ōnis, m. *Caepio*.
Caesar, ris, m. *Caesar*.
Caesăreă, ae, f. *Caesarea*.
Caesăreus, *Caesarean*.
Caeso, ōnis, m. *Caeso*.
Caius, i, m. *Caius*.
Călăbria, ae, f. *Calabria*.
Calătis, tîdis, f. *Calotis*.
Călgula, ae, m. *Caligula*.
Callinicum, i, n. *Callinicum*.
Calpurnius, i, m. *Calpurnius*.
Calvinus, i, m. *Calvinus*.
Cămillus, i, m. *Camillus*.
Campănia, ae, f. *Campania*.
Cannae, f. pl. *Cannae*.
Cantăbria, ae, f. *Cantabria*.
Cappădăcia, ae, f. *Cappadocia*.
Cappădox, ōcis, com. *A Cappa-
docian*.
Căpua, ae, f. *Capua*.
Căracalla, ae, m. *Caracalla*.
Cărausius, i, m. *Carausius*.
Carbo, ōnis, m. *Carbo*.
Carinătes, is, m. *Carinates*.
Carinus, i, m. *Carinus*.
Carnutus, i, m. *Carnutus*.
Carpi, m. pl. *The Carpi*.
Carrae, f. pl. *Carrae*.
Carthăgînienses, m. pl. *The Car-
thaginians*.
Carthăgîniensis, e. *Of Carthage*.
Carthăgo, Inis, f. *Carthage*.
Carthalo, ōnis, m. *Carthalo*.

Cărus, i, m. *Carus*.
Casca, ae, m. *Casca*.
Cassius, i, m. *Cassius*.
Cătălauni, m. pl. *Catalauni*.
Cătănenses, m. pl. *The Cuta-
nenses*.
Cătulina, ae, m. *Catilina*.
Căto, ōnis, m. *Cato*.
Catti, m. pl. *The Catti*.
Cătulus, i, m. *Catulus*.
Celtibăria, ae, f. *Celtiberia*.
Censōrinus, i, m. *Censorinus*.
Chalcădōn, ōnis, f. *Chalcedon*.
Chărōnenses, is, m. *Cheronenses*.
Chrŷsus, i, m. *Chrysus*.
Cŷcărō, ōnis, m. *Cicero*.
Cŷlăcia, ae, f. *Cilicia*.
Cimbri, m. pl. *The Cimbri*.
Cincinnătus, i, m. *Cincinnatus*.
Cinna, ae, m. *Cinna*.
Claudia, ae, f. *Claudia*.
Claudius, i, m. *Claudius*.
Clăōpatra, ae, f. *Cleopatra*.
Clōdŷus, i, m. *Clodius*.
Clŷentŷus, i, m. *Cluentius*.
Clypăa, ae, f. *Clypea*.
Cnaeus, i, m. *Cnaeus*.
Coenōphrŷrium, i, n. *Coenophru-
rium*.
Colchi, m. pl. *The Colchi*.
Collătinus, i, m. *Collatinus*.
Collina, ae, f. *Collina*.
Cōmăgănă, es, f. *Comagene*.
Commōdus, i, m. *Commodus*.
Concordia, ae, f. *Concordia*.
Constans, antis, m. *Constans*.
Constantinus, i, m. *Constan-
tinus*.
Constăntînōpōlis, ēōs, f. *Con-
stantinople*.
Constantŷus, i, m. *Constantius*.
Cōrinthŷus, *Corinthian*.
Cōrinthus, i, f. *Corinth*.
Cōrŷŷli, m. pl. *Corioli*.
Cornăllus, i, m. *Cornelius*.
Corsica, ae, f. *Corsica*.

Corvīnus, i, m. *Corvinus*.
 Corvus, i, m. *Corvus*.
 Cosconius, i, m. *Cosconius*.
 Cotta, ae, m. *Cotta*.
 Cottius, i, m. *Cottius*.
 Cotys, ýs, m. *Cotys*.
 Crassus, i, m. *Crassus*.
 Crēta, ae, f. *Crete*, (*Candia*).
 Crēticus, a, um, *Cretic*, *Cretan*.
 Crustumini, m. pl. *The Crustumini*.
 Ctēsiphōn, ontis, m. *Ctesiphon*.
 Cūrius, i, m. *Curius*.
 Cursor, ōris, m. *Cursor*.
 Cýrēnē, ēs, f. *Cyrene*.
 Cýzicēnus, *Cyziceni*.
 Cýzicum, i, n. *Cyzicum*.

D.

Dāci, m. pl. *The Dacians*.
 Dācia, ae, f. *Dacia*.
 Dalmātae, m. pl. *The Dalmatians*.
 Dalmātia, ae, f. *Dalmatia*.
 Dalmātius, i, m. *Dalmatius*.
 Daphnenses, m. pl. *The Daphnenses*.
 Dardāni, m. pl. *The Dardans*.
 Dardānia, ae, f. *Dardania*.
 Dardānus, i, m. *Dardanus*.
 Dardānus, a, um, *Dardan*.
 Decibalus, i, m. *Decibalus*.
 Dēmētrius, i, m. *Demetrius*.
 Dentātus, i, m. *Dentatus*.
 Diādumēnus, i, m. *Diadumenus*.
 Diōclētiānus, i, m. *Diocletian*.
 Diōgēnēs, is, m. *Diogenes*.
 Dōlābella, ae, m. *Dolabella*.
 Domitius, i, m. *Domitius*.
 Dūllius, i, m. *Duillius*.

E.

Eborācum, i, n. *York*.
 Edessa, ae, f. *Edessa*.
 Edessi, m. pl. *The Edessi*.
 Ephēsus, i, f. *Ephesus*.
 Epīrus, i, f. *Epirus*.
 Esquillius, i, m. *Esquiline*.
 Eumēnēs, is, m. *Eumenes*.
 Eumēnia, ae, f. *Eumenia*.
 Euphrātēs, is, m. *Euphrates*, (*Phrat*).
 Eurōpa, ae, f. *Europe*.

F.

Fābys, i, m. *Fabius*.
 Fabrīcius, i, m. *Fabricius*.
 Fālisci, m. pl. *The Falisci*.
 Famea, ae, m. *Famea*.
 Fausta, ae, f. *Fausta*.
 Faustina, ae, f. *Faustina*.
 Fidēnae, f. pl. *Fidenae*.
 Fidēnātes, m. pl. *The Fidenates*.
 Flaccus, i, m. *Flaccus*.
 Flamīnius, i, m. *Flamininus*.
 Flamīnius, i, m. *Flaminius*.
 Flōriānus, i, m. *Florianus*.
 Flōrus, i, m. *Florus*.
 Fōrum, i, n. *The Forum*.
 Franci, m. pl. *The Franks*.
 Fronto, ōnis, m. *Fronto*.
 Fulvius, i, m. *Fulvius*.
 Fūrius, i, m. *Furius*.
 Fuscus, i, m. *Fuscus*.

G.

Gabii, m. pl. *The Gabii*.
 Gālātia, ae, f. *Galatia*.
 Galba, ae, m. *Galba*.
 Galeria, ae, f. *Galeria*.
 Galerius, i, m. *Galerius*.
 Gallaeci, m. pl. *The Gallaeci*.

Galli, m. pl. *The Gauls*.
 Gallia, ae, f. *Gaul*.
 Gallienus, i, m. *Gallienus*.
 Gallus, i, m. *A Gaul*.
 Gentius, i, m. *Gentius*.
 Genutius, i, m. *Genutius*.
 Germāni, m. pl. *The Germans*.
 Germānia, ae, f. *Germany*.
 Germānicānus, a, um, *German*.
 Germānus, *German*.
 Gētae, m. pl. *The Getae*.
 Glabrio, ōnis, m. *Glabrio*.
 Gordianus, i, m. *Gordianus*.
 Gōthi, m. pl. *The Goths*.
 Gracchus, i, m. *Gracchus*.
 Graeci, m. pl. *The Greeks*.
 Graecia, ae, f. *Greece*.
 Graecus, *Greek*.
 Gūlo, ōnis, m. *Gulo*.

H.

Hāmilcār, āris, m. *Hamilcar*.
 Hēlēna, ae, f. *Helena*.
 Hēliōgabalus, i, m. *Heliogabalus*.
 Helvētīi, m. pl. *The Helvetii*.
 Hēracleā, ae, f. *Heraclea*.
 Hercūlēs, is, m. *Hercules*.
 Hercūlius, i, m. *Herculius*.
 Hiarbas, ae, m. *Hiarbas*.
 Hiēmpsāl, alis, m. *Hiempsal*.
 Hyēro, ōnis, m. *Hiero*.
 Hyērōsōlŷma, n. pl. *Jerusalem*.
 Hyērōsōlŷma, ae, f. *Jerusalem*.
 Hyērus, i, m. *Hierus*.
 Hirtius, i, m. *Hirtius*.
 Hirtūleius, i, m. *Hirtuleius*.
 Hīspāni, m. pl. *The Spaniards*.
 Hīspānia, ae, f. *Spain*.
 Hīspānus, a, um, *Spanish*.
 Hōrātius, i, m. *Horatius*.
 Hostilīanus, i, m. *Hostilianus*.
 Hostilīus, i, m. *Hostilius*.

I.

Jānicūlum, i, n. *Janiculum*.
 Jānus, i, m. *Janus*.
 Iber, eri, n. *An Iberian*.
 Iber, era, erum, *Iberian*.
 Ibēria, ae, f. *Iberia*.
 Idūs, uum, f. pl. *The Ides*.
 Illŷricum, i, n. *Illyricum*.
 Illŷrii, m. pl. *The Illyrians*.
 Indi, m. pl. *The Indians*.
 India, ae, f. *India*.
 Ingēnūus, i, m. *Ingenuus*.
 Intēramnae, f. pl. *Interamnae*,
 (Terni).
 Jovīanus, i, m. *Jovian*.
 Isauri, m. pl. *The Isaurians*.
 Isauria, ae, f. *Isauria*.
 Isauricus, a, um, *Isaurian*.
 Isium, i, n. *The temple of Isis*.
 Ister, ri, m. *Ister*.
 Itālia, ae, f. *Italy*.
 Itālīcus, *Italic, Italian*.
 Itūraei, m. pl. *The Ituraeans*.
 Jūba, ae, m. *Juba*.
 Jūdaea, ae, f. *Judaea*.
 Jūdaei, m. pl. *The Jews*.
 Jūgurtha, ae, m. *Jugurtha*.
 Jūgurthīnus, a, um, *Jugurthine*.
 Jūlia, ae, f. *Julia*.
 Jūlianus, i, m. *Julian*.
 Jūlius, i, m. *Julius*.
 Jūlius, a, um, *Julian, of July*.
 Jūnius, i, m. *Junius*.
 Juvenicus, i, m. *Juvenicus*.

L.

Lācēdaemon, *Lacedaemon*,
Sparta.
 Lācēdaemōnīi, m. pl. *The Lacedemonians*.
 Laelius, i, m. *Laelius*.
 Laevinus, i, m. *Laevinus*.
 Lamponius, i, m. *Lamponius*.

- Lartius, i, m. *Lartius*.
 Lätini, m. pl. *The Latins*.
 Lätinius, i, m. *Latinus*.
 Lätinus, a, um, *Latin*.
 Laurëa, ae, f. *Laurea*.
 Lentulus, i, m. *Lentulus*.
 Lépidus, i, m. *Lepidus*.
 Leptis, is, m. *Leptis*.
 Libo, ònis, m. *Libo*.
 Liburnus, a, um, *Liburnian*.
 Libya, ae, f. *Libya*.
 Libyssa, ae, f. *Libyssa*.
 Licinius, i, m. *Licinius*.
 Lìgar, *Ligurian*.
 Ligures, m. pl. *The Ligurians*.
 Lìlybaeum, i, n. *Lilybaeum*.
 Lingones, m. pl. *The Lingones*.
 Livius, i, m. *Livius*.
 Lollianus, i, m. *Lollianus*.
 Lorium, i, m. *Lorium*.
 Lollus, i, m. *Lollus*.
 Longinus, i, m. *Longinus*.
 Lucani, m. pl. *The Lucanians*.
 Lucania, ae, f. *Lucania*.
 Lucius, i, m. *Lucius*.
 Lucrëtia, ae, f. *Lucretia*.
 Lucrëtius, i, m. *Lucretius*.
 Lucullus, i, m. *Lucullus*.
 Lugdunum, i, n. *Lugdunum*,
 (Lyons).
 Luscinius, i, m. *Luscinius*.
 Lusitani, m. pl. *The Lusitanians*.
 Lusitania, ae, f. *Lusitania*, (Portugal).
 Lutatius, i, m. *Lutatius*.
 Lutetia, *Lutetia*, (Paris).
- M.
- Măcēdēna, ae, f. *Macedena*.
 Măcēdōnes, m. pl. *The Macedonians*.
 Măcēdōnia, ae, f. *Macedonia*.
 Măcēdōnīcus, a, um, *Macedonian*.
 Macrinus, i, m. *Macrinus*.
 Magnentiānus, *Magnentius's*.
 Magnentiūs, i, m. *Magnentius*.
 Magnēsia, ae, f. *Magnesia*.
 Măgo, ònis, m. *Mago*.
 Maius, i, m. *The month May*.
 Mammaea, ae, f. *Mammaea*.
 Mancinus, i, m. *Mancinus*.
 Mānes, m. pl. *The Manes*.
 Māniliūs, i, m. *Manilius*.
 Mānius, i, m. *Manius*.
 Manlius, i, m. *Manlius*.
 Marcellus, i, m. *Marcellus*.
 Marcūs, i, m. *Marcus*.
 Marcomedi, m. pl. *The Marcomedi*.
 Marcomannīcus, *Marcomannic*.
 Marcus, i, m. *Marcus*.
 Margum, i, n. *Margum*.
 Măriānus, a, um, *Marian*.
 Mărius, i, m. *Marius*.
 Mars, Martis, m. *Mars*.
 Marsi, m. pl. *The Marsi*.
 Martius, i, m. *Martius*.
 Martius, a, um, *Of March*.
 Massilia, ae, f. *Massilia*, (Marseilles).
 Masīnissa, ae, m. *Masinissa*.
 Mauritānia, ae, f. *Mauritania*.
 Maxentius, i, m. *Maxentius*.
 Maximlianus, i, m. *Maximianus*.
 Maximus, i, m. *Maximus*.
 Mazāca, ae, f. *Mazaca*.
 Mēdiolanum, i, n. *Mediolanum*, (Milan).
 Memmīus, i, m. *Memmius*.
 Mēsōpōtāmia, ae, f. *Mesopotamia*.
 Mētellus, i, m. *Metellus*.
 Micipsa, ae, m. *Micipsa*.
 Milvius, i, m. *Milvius*.
 Minuciūs, i, m. *Minucius*.
 Mithridātes, is, m. *Mithridates*.
 Mithridātīcus, a, um, *Mithridatic*.
 Moesi, m. pl. *The Moesi*.
 Moesia, ae, f. *Moesia*.
 Mōguntiacum, i, n. *Moguntiacum*, (Mainz).

Mūcius, i, m. *Mucius*.
 Mummius, i, m. *Mummius*.
 Munda, ae, f. *Munda*.
 Mūraena, ae, m. *Muraena*.
 Mursīa, ae, f. *Mursia*.

N.

Nabis, ydis, m. *Nabis*.
 Narbōna, ae, f. *Narbona*.
 Narseus, i, m. *Narseus*.
 Nāsica, ae, m. *Nasica*.
 Nēpōtīanus, i, m. *Nepotianus*.
 Nēro, ōnis, m. *Nero*.
 Nērōnlānus, *Neronian*.
 Nerva, ae, m. *Nerva*.
 Nicōmēdes, is, m. *Nicomedes*.
 Nicōmēdia, ae, f. *Nicomedia*.
 Nicōmēdienses, m. pl. *The Nicomedians*.
 Nīger, ri, m. *Niger*.
 Nīlus, i, m. *The Nile*.
 Nisibis, is, f. *Nisibis*.
 Nōla, ae, f. *Nola*.
 Nōmentānus, a, um, *Nomentan*.
 Norbānus, i, m. *Norbanus*.
 Nōricum, i, n. *Noricum*.
 Nūma, ae, m. *Numa*.
 Nūmantīa, ae, f. *Numantia*.
 Nūmantīni, m. pl. *The Numantines*.
 Nūmeriānus, i, m. *Numerianus*.
 Nūmīdae, m. pl. *The Numidians*.
 Nūmīdā, ae, f. *Numidia*.

O.

Octacīlius, i, m. *Octacilius*.
 Octāvīanus, i, m. *Octavianus*.
 Octāvīus, i, m. *Octavius*.
 Odenathus, i, m. *Odenathus*.
 Oenōmāus, i, m. *Oenomaus*.
 Olympus, i, m. *Olympus*.
 Opilius, i, m. *Opilius*.

Orcādes, f. pl. *The Orcades*,
 (Orkney Islands).
 Orestes, ae, m. *Orestes*.
 Ormisdas, ae, m. *Ormisdas*.
 Orodes, is, m. *Orodes*.
 Osdroēne, es, f. *Osdroēne*.
 Osdroēni, m. pl. *Osdroēni*.
 Ostīa, ae, f. *Ostia*.
 Otho, ōnis, m. *Otho*.

P.

Pacorus, i, m. *Pacorus*.
 Pacillus, i, m. *Pacillus*.
 Pālaeōpharsālus, i, f. *Palaeopharsalus*.
 Palaestina, ae, f. *Palestine*.
 Pālātīnus, i, m. *Palatine*.
 Pamphīlīa, ae, f. *Pamphilia*.
 Pannōnīa, ae, f. *Pannonia*.
 Pannōnīcus, a, um, *Pannonian*.
 Pannōnīi, m. pl. *The Pannonians*.
 Pansa, ae, m. *Pansa*.
 Panticapaeon, i, n. *Panticapaeon*.
 Paphlāgōn, ōnis, com. *A Paphlagonian*.
 Paphlāgōnīa, ae, f. *Phaphlagonia*.
 Pāpīrius, i, m. *Papirius*.
 Parthēnius, i, m. *Parthenius*.
 Parthēnōpōlis, is, f. *Parthenopolis*.
 Parthī, m. pl. *The Parthians*.
 Parthīcus, a, um, *Parthian*.
 Parthus, *Parthian*.
 Paulus, i, m. *Paulus*.
 Pēlignī, m. pl. *The Peligni*.
 Pergāmus, i, f. *Pergamus*.
 Perperna, ae, m. *Perperna*.
 Persae, m. pl. *The Persians*.
 Perseus, i, m. *Perseus*.
 Persīcus, a, um, *Persian*.
 Persī, ydis, f. *Persia*.
 Pertīnax, acis, m. *Pertinax*.
 Perūsīa, ae, f. *Perusia*.
 Pescennīus, i, m. *Pescennius*.
 Petreius, i, m. *Petreius*.

Petronius, i, m. *Petronius*.
 Pharnaces, is, m. *Pharnaces*.
 Phaselis, idis, f. *Phaselis*.
 Philippi, pl. *Philippi*.
 Philippus, i, m. *Philip*.
 Phoenice, is, f. *Phoenicia*.
 Phrygia, ae, f. *Phrygia*.
 Phrygius, a, um, *Phrygian*.
 Picentes, m. pl. *The Picentes*.
 Picenum, i, n. *Picenum*.
 Pictor, oris, m. *Pictor*.
 Piraeus, *Piraeus*.
 Piracus, i, m. *Piracus*.
 Piraticus, *Piratic*.
 Pius, i, m. *Pius*.
 Plautius, i, m. *Plautius*.
 Plotina, ae, f. *Plotina*.
 Plutarchus, i, m. *Plutarch*.
 Poeni, m. pl. *The Carthaginians*.
 Pölemön, onis, m. *Polemon*.
 Pölemönäcus, *Polemoniac*.
 Pomētia, ae, f. *Pometia*.
 Pompeius, i, m. *Pompey*.
 Ponticus, a, um, *Of Pontus*.
 Pontius, i, m. *Pontius*.
 Pontus, i, f. *Pontus*.
 Porcius, i, m. *Porcius*.
 Porsēna, or Porsenna, ae, m.
 Porsena or Porsenna.
 Posthumus, i, m. *Posthumius*.
 Praeneste, is, n. *Praeneste*.
 Praenestini, m. pl. *The Praenestini*.
 Proculus, i, m. *Proculus*.
 Prusias, ae, m. *Prusias*.
 Pseudo-Perseus, i, m. *Pretended Perseus*.
 Pseudo-Philippus, i, m. *Pretended Philippus*.
 Ptölēmais, idis, f. *Ptolemais*.
 Ptölēmaeus, i, m. *Ptolemy*.
 Publicola, ae, m. *Publicola*.
 Publius, i, m. *Publius*.
 Pulvillus, i, m. *Pulvillus*.
 Pünicus, a, um, *Punic, Carthaginian, (belonging to the Poeni)*.

Pupienus, i, m. *Pupienus*.
 Pylamēdes, is, m. *Pylamedes*.
 Pyrenaeus, a, um, *Pyrenaeus*.
 Pyrrhus, i, m. *Pyrrhus*.

Q

Quadi, m. pl. *The Quadi*.
 Quinquēgentiāni, m. pl. *The Quinguentiani*.
 Quintilius, i, m. *Quintilius*.
 Quintus, i, m. *Quintus*.
 Quintus, i, m. *Quintus*.
 Quirinālis, e, *Quirinal*.

R

Ravenna, ae, f. *Ravenna*.
 Rēgulus, i, m. *Regulus*.
 Rēmus, i, m. *Remus*.
 Rhaetia, ae, f. *Rhaetia*.
 Rhēnus, i, m. *Rhine*.
 Rhödānus, i, m. *Rhone*.
 Rhōdii, m. pl. *The Rhodians*.
 Rhōdōpa, ae, f. *Rhodopa*.
 Rhodus, i, f. *Rhodes*.
 Rīpensis, e, *Ripensian*.
 Rōma, ae, f. *Rome*.
 Rōmānus, a, um, *Roman*.
 Rōmūlus, i, m. *Romulus*.
 Rūber, ri, m. *Ruber*.
 Rufinus, i, m. *Rufinus*.
 Rūfus, i, m. *Rufus*.
 Rūtīlius, i, m. *Rutilius*.

S

Sābīnum, i, n. *Sabinum*.
 Sābīnus, a, um, *Sabine*.
 Sāguntini, *The Saguntini*.
 Sāguntīnus, a, um, *Saguntine*.
 Sāguntum, i, n. *Saguntum*.
 Salarīa, ae, f. *Salaria*.

Salassi, m. pl. *The Salassi*.
 Sallentini, m. pl. *The Salentini*.
 Sallentinus, a, um, *Salentine*.
 Salentum, i, n. *Salentum*.
 Sālīnātor, ōris, m. *Salinator*.
 Sālōnae, f. pl. *Salonae*.
 Salvius, i, m. *Salvius*.
 Samnites, m. pl. *The Samnites*.
 Samnium, i, n. *Samnium*.
 Sāmus, i, m. *Samus*.
 Sāpor, ōris, m. *Sapor*.
 Sārdica, ae, f. *Sardica*.
 Sardinia, ae, f. *Sardinia*.
 Sardinienensis, e, *Sardinian*.
 Sardi, m. pl. *The Sardi*.
 Sarmātae, m. pl. *The Sarmatae*,
the Sarmatians.
 Sarmātia, ae, f. *Sarmatia*.
 Sātūrnīnus, i, m. *Saturninus*.
 Sauromātae, m. pl. *The Sauro-*
matae.
 Saxōnes, m. pl. *The Saxons*.
 Scaevōla, ae, m. *Scaevola*.
 Scīpiō, ōnis, m. *Scipio*.
 Scordisci, m. pl. *The Scordisci*.
 Scībōnīus, i, m. *Scribonius*.
 Scythae, m. pl. *The Scythians*.
 Scythia, ae, f. *Scythia*.
 Sēleucia, ae, f. *Seleucia*.
 Semia-Syria, ae, f. *Semia-Syria*.
 Sempronius, i, m. *Sempronius*.
 Sēna, ae, f. *Sena*.
 Sēnōnes, m. pl. *The Senones*.
 Sēntius, i, m. *Sentius*.
 Septimius, i, m. *Septimius*.
 Sēquāni, m. pl. *The Sequani*.
 Sērāplum, i, n. *The temple of Se-*
rapis.
 Sergius, i, m. *Sergius*.
 Sertōrius, i, m. *Sertorius*.
 Servīlius, i, m. *Servilius*.
 Servius, i, m. *Servius*.
 Sēvērus, i, m. *Severus*.
 Sextus, i, m. *Sextus*.
 Sicīlia, ae, f. *Sicily*.
 Silānus, i, m. *Silanus*.

Singara, ae, f. *Singara*.
 Sīnōpē, es, f. *Sinope*.
 Sīpŷlus, i, f. *Sipylos*.
 Sirmium, i, n. *Sirmium*.
 Smyrna, ae, f. *Smyrna*.
 Sōphēne, es, f. *Sophene*.
 Spartācus, i, m. *Spartacus*.
 Spurius, i, m. *Spurius*.
 Strātōnicē, es, f. *Stratonice*.
 Suēvi, m. pl. *The Suevi*.
 Suēvla, ae, f. *Suevia*.
 Sulla, ae, m. *Sulla*.
 Sullānus, i, m. *Sullanus*.
 Sulpicius, i, m. *Sulpicius*.
 Sūperbus, i, m. *Superbus*.
 Surēna, ae, m. *Surena*.
 Sutrinī, m. pl. *The Sutrinī*.
 Sylvānus, i, m. *Sylvanus*.
 Sŷphax, ūcis, m. *Syphax*.
 Sŷracūsāni, m. pl. *The Syra-*
cusans.
 Sŷracūsānus, a, um, *Syracusan*.
 Sŷria, ae, f. *Syria*.
 Sŷriācus, a, um, *Syrian*.
 Sŷrus, i, m. *Syrus*.

T.

Taiphali, m. pl. *The Taiphali*.
 Tārentīni, m. pl. *The Taren-*
tini.
 Tārentum, i, n. *Tarentum*.
 Tarquīnīus, i, m. *Tarquinius*.
 Tarrāco, ōnis, f. *Tarraco*.
 Tarsus, i, f. *Tarsus*.
 Taurōmētāni, m. pl. *Tauro-*
mitani.
 Taurōmēnīum, i, n. *Tauro-*
minium.
 Taurus, i, m. *Mt. Taurus*.
 Telesinus, i, m. *Telesinus*.
 Tetricus, i, m. *Tetricus*.
 Teutōbodus, i, m. *Teutobodus*.
 Teutōnes, m. pl. *The Teutones*.
 Thēōdōra, ae, f. *Theodora*.

- Thervingi, m. pl. *The Thervingi*.
 Thessālia, ae, f. *Thessaly*.
 Thessālōnica, ae, f. *Thessalonica*,
 (Saloniki).
 Thrācia, ae, f. *Thrace*.
 Tībēris, is, m. *Tiber*.
 Tiberius, i, m. *Tiberius*.
 Tigranēs, is, m. *Tigranes*.
 Tigranocerta, ae, f. *Tigranocerta*.
 Tigris, idis, m. *The Tigris*.
 Tigurini, m. pl. *The Tigurini*.
 Titurius, i, m. *Titurius*.
 Titus, i, m. *Titus*.
 Tollumnus, i, m. *Tollumnus*.
 Tōmī, m. pl. *The Tomi*.
 Torquātus, i, m. *Torquatus*.
 Trachea, ae, f. *Trachea*.
 Trājānus, i, m. *Trajan*.
 Transalpinus, *Transalpine*.
 Transītōrium, i, n. *Transitorium*.
 Trebellānus, i, m. *Trebellianus*.
 Trēbīas, ae, m. *The river Trebias*.
 Tremellus, i, m. *Tremellius*.
 Triballi, m. pl. *The Triballi*.
 Tricipitinus, i, m. *Tricipitinus*.
 Tripōlitānus, a, um, *Of Tripolis*.
 Trōja, ae, f. *Troy*.
 Tullus, i, m. *Tullius*.
 Tullus, i, m. *Tullus*.
 Tuscī, m. pl. *The Tuscans*.
 Tuscīa, ae, f. *Tuscīa*.
 Tuscūlum, i, m. *Tusculum*.

U.

- Ulpānus, i, m. *Ulpianus*.
 Ulpus, i, m. *Ulpus*.
 Uscudama, ae, f. *Uscudama*,
 (Adrianople).

V.

- Vālēns, entis, m. *Valens*.

- Valeria, ae, f. *Valeria*.
 Valerianus, i, m. *Valerianus*.
 Vandālī, m. pl. *The Vandals*.
 Varlus, i, m. *Varius*.
 Varro, ōnis, m. *Varro*.
 Varrōnīānus, i, m. *Varronianus*.
 Vārus, i, m. *Varus*.
 Veientāni, m. pl. *The Veientani*.
 Veientes, m. pl. *The Veientes*.
 Venetia, ae, f. *Venetia*.
 Ventīdus, i, m. *Ventidius*.
 Vērōna, ae, f. *Verona*.
 Vērus, i, m. *Verus*.
 Vespasīānus, i, m. *Vespasian*.
 Vestālis, e, *Vestal*.
 Vētērānio, ōnis, m. *Veteranio*.
 Veturia, ae, f. *Veturia*.
 Veturius, i, m. *Veturius*.
 Victophali, m. pl. *The Victophali*.
 Victōria, ae, f. *Victoria*.
 Victōrinus, i, m. *Victorius*.
 Victus, i, m. *Victus*.
 Viminālis, e, *Viminal*.
 Viminatium, i, n. *Viminatium*.
 Vindēlici, m. pl. *The Vindelici*.
 Virgīlīānus, i, m. *Virgilianus*.
 Virgīnius, i, m. *Virginus*.
 Viriathus, i, m. *Viriathus*.
 Viridomarus, i, m. *Viridomarus*.
 Vitellus, i, m. *Vitellius*.
 Volsci, m. pl. *The Volsci*.
 Volso, ōnis, m. *Volso*.
 Volumina, ae, f. *Volumnia*.
 Volusīānus, i, m. *Volusianus*.

X.

- Xanthippus, i, m. *Xanthippus*.
 Xerxēs, is, m. *Xerxes*.

Z.

- Zenobia, ae, f. *Zenobia*.

NEW SCHOOL BOOKS

PUBLISHED BY

SIMPKIN, MARSHALL, & Co.,

STATIONERS' HALL COURT.

I.

A NEW ENGLISH GRAMMAR, with very copious Exercises, and a Systematic View of the Formation and Derivation of Words. By ALEXANDER ALLEN, Ph.D., and JAMES CORNWELL. Price 1s. 9d. cloth, 2s. roan.

II.

THE INTELLECTUAL CALCULATOR, a complete course of Written and Mental Arithmetic. By J. T. CROSSLEY, Superintendent of the Central British School, and WILLIAM MARTIN, Author of "The Educator," &c. &c. 25TH EDITION, 1s. 8d. bound.

This system of Mental Arithmetic has been tested and highly eulogized by thousands of Examiners, including men holding the leading offices in the ecclesiastical, civil, legal, and educational departments.

NEW SCHOOL BOOKS.

III.

SELECT ENGLISH POETRY, designed for the use of Schools and Young Persons in general. SECOND EDITION. Price 4s.

IV.

A FRENCH DELECTUS, containing Examples of Idioms and Peculiar Phrases, Maxims and Proverbs, Narrations and Anecdotes, Descriptive Pieces, including Sketches of Natural History, Extracts from Travels, &c., and Short and Familiar Phrases, intended as an introduction to Conversation. Price 2s.

V.

CAESAR.—J. C. CAESARIS *Commentarii de Bello Gallico*, with a *Geographical and an Archaeological Index*. By PHILIP SMITH, B.A. (*nearly ready*).

VI.

EUTROPIUS.—EUTROPII *Breviarium Historiae Romanae*, with a *Summary, a Complete Dictionary, and an Index of Proper Names*. By ALEXANDER ALLEN, Ph.D., Price 3s.

VII.

ECLOGAE CICERONIANAE; containing NARRATIONS, MAXIMS, DESCRIPTIONS, CHARACTERS, PHILOSOPHICAL PIECES, and LETTERS, selected from the Works of CICERO. With a Chronological Account of Cicero's Life. By DR. ALLEN, price 4s.

